

Marek Werkowski
Paweł Sitek

Prawne i kryminologiczne aspekty szkodnictwa leśnego

Józefów 2007

Kolegium Wydawnicze WSGE
Magdalena Sitek

Autorzy
II rozdział - autor Paweł Sitek
I, III, IV rozdział - autor Marek Werkowski

Redakcja Wydawnicza
Karolina Lach

Recenzent
Dr hab. Piotr Majer

ISBN – 921936-5-2

Copyright by
Wydawnictwo WSGE Józefów 2007

Wydawnictwo Wyższej Szkoły gospodarki Euroregionalnej
Im. Alcie De Gasperi
05-410 Józefów
Ul. Sienkiewicza 2
tel./fax +48 022 789 19 03
e-mail: sekretariat@wsge.edu.pl

Druk

Centrum Graficzne Feniks

Spis treści

Wstęp.....	5
Rozdział I	
Las w Polsce i ich ochrona przed szkodnictwem leśnym.....	9
1. Ogólna charakterystyka lasów w Polsce.....	9
2. Kształtowanie się struktur odpowiedzialnych za zwalczanie szkodnictwa leśnego.....	14
3. Umocowanie zadań dotyczących zwalczania szkodnictwa leśnego w obowiązujących przepisach prawnych.....	19
Rozdział II	
Straż Leśna jako organ powołany do zwalczania szkodnictwa leśnego.....	23
1. Straż Leśna w systemie organów powołanych do zwalczania przestępstw i wykroczeń śnych.....	23
2. Straż Leśna — organizacja, kompetencje.....	25
2. 1. Postępowanie mandatowe w sprawach o wykroczenia.....	31
2. 2. Uprawnienia procesowe w sprawach karnych.....	33
2. 3. Uprawnienia szczególne Straży Leśnej.....	40
Rozdział III	
Przestępstwa i wykroczenia leśne w aspekcie szkodnictwa leśnego.....	48
1. Szkodnictwo leśne — ogólne pojęcia.....	48
2. Rodzaje szkodnictwa leśnego i wyjaśnienie podstawowych pojęć.....	49
2. 1. Zasady udostępniania lasów a bezprawne korzystanie z lasu.....	50
2. 2. Kłusownictwo.....	86
2. 3. Kradzież albo zniszczenia mienia nadleśnictwa.....	97
2. 4. Kradzież drewna z lasu państwowego.....	104
3. Wysokość strat spowodowanych szkodnictwem leśnym w Lasach Państwowych w latach 2000 – 2004.....	112
Rozdział IV	
Szkodnictwo leśne na terenie Nadleśnictwa Giżycko.....	115
1. Ogólne wiadomości o Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku oraz o Nadleśnictwie Giżycko.....	115

2. Stany faktyczne szkodnictwa leśnego w Nadleśnictwie Giżycko w latach	
1995 – 2005	117
2. 1. Bezprawne korzystanie z lasu.....	117
2. 2. Kłusownictwo.....	119
2. 3. Kradzież albo zniszczenie mienia nadleśnictwa.....	121
2. 4. Kradzież drewna z lasu państwowego.....	123
3. Przypadki kradzieży drewna w Nadleśnictwie Giżycko w porównaniu z pozostałymi nadleśnictwami Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku	124
4. Działalność Straży Leśnej na terenach objętych klęską huraganu w roku 2002.....	126
5. Zagrożenie szkodnictwem leśnym w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku na tle pozostałych regionalnych dyrekcji.....	127
Wnioski końcowe.....	134
Wykaz tabel, wykresów, map i fotografii.....	138
Źródła i literatura przedmiotu	141

Wstęp

Lasy pokrywają około 30% powierzchni lądów naszego globu, dostarczając ogromnych ilości surowca drzewnego, spełniają wiele funkcji społecznych decydujących o jakości życia człowieka. Lasy w naszej strefie klimatyczno-geograficznej są najbardziej naturalną formacją przyrodniczą stanowiącą niezbędny czynnik równowagi środowiska oraz warunkują zachowanie życia i rozwój cywilizacyjny. Lasy umożliwiają bytowanie wielu gatunkom roślin i zwierząt, chronią różnorodność przyrody i jej zasoby. Pełnią wieloraką rolę w środowisku życia człowieka i gospodarce narodowej.

Istnieją różne funkcje lasu. Jednak nie wszystkie z nich są należycie doceniane. Ich znaczenie w pełni zauważa się dopiero wtedy, kiedy społeczeństwo zaczyna odczuwać negatywne skutki ich niedoboru. Funkcje, jakie spełniają współcześnie polskie lasy można grupować w różny sposób. Najprostszy wśród stosowanych w Polsce podziałów wyodrębnia *gospodarcze i społeczne* funkcje lasu.

Pojęciem *gospodarczych funkcji lasu* obejmuje się te rodzaje funkcji, dzięki którym powstają użyteczności i korzyści związane z produkcją surowca drzewnego i użytków ubocznych takich jak zwierzyzna, jagody, grzyby itp. Funkcje te nazywa się często funkcjami produkcyjnymi, materialnymi, dochodowymi, surowcowymi. Pełnienie przez las funkcji surowcowych polega na corocznym dostarczaniu przez nasze lasy różnych surowców, w tym przede wszystkim surowca drzewnego warunkującego istnienie licznych ważnych gałęzi przemysłu jak np. celulozowo-papierniczego, meblarskiego, budowlanego, górniczego itp. Funkcja dochodowa lasu znajduje swój wyraz w tym, że lasy uczestniczą w tworzeniu dochodu narodowego brutto, od którego zależy poziom dobrobytu społeczeństwa i możliwości rozwojowe kraju. Las jest miejscem pracy dla tysięcy osób zatrudnionych w leśnictwie. Ranga tej funkcji jest szczególnie wysoka w okresie panującego bezrobocia.

Socjalne funkcje lasu, to te rodzaje użyteczności, które współdecydują o jakości środowiska przyrodniczego oraz o warunkach życia ludności, która dane środowisko zamieszkuje. Pośród społecznych funkcji lasów można mówić o regulacji gospodarką wodną, lasy mają bowiem zdolność wychwytywania za pomocą igliwia i liści wilgoci zawartej w powietrzu atmosferycznym. Ogromne znaczenie lasów dla ochrony wód wynika ze szczególnej właściwości gleby leśnej, która wraz ze ściółką łatwo wchłania wodę i ją magazynuje. Należy pamiętać, że las pełni funkcję ochronną przed negatywnymi skutkami cywilizacji przemysłowej. Las oczyszcza powietrze atmosferyczne ze szkodliwych substancji, dostarcza tlenu i obniża stężenie dwutlenku węgla. Las chroni ludność, grunty, budynki przed usuwiskami, lawinami, wylewem potoków górskich. Pełni funkcje ochrony przyrody. Jest

najbogatszym ośrodkiem życia roślin i zwierząt, często jedyną ostoją niektórych gatunków. Organizowanie w lasach odpowiednich miejsc dla celów turystyczno-rekreacyjnych stało się jednym z czynników aktywnego wypoczynku ludności. Obecnie w wielu rejonach naszego kraju las stanowi ostatnią niezabudowaną i ogólnie dostępną (z pewnymi ograniczeniami wynikającymi z obowiązujących w tym zakresie przepisów) powierzchnię ziemi, która umożliwia społeczeństwu podtrzymanie poczucia więzi z przyrodą.

Szczególnym rodzajem funkcji spełnianych przez las jest jego wpływ na literaturę, sztukę i całokształt kultury narodowej, w tym również na rozwój nauki i kształtowanie pożądanych postaw wśród dzieci i młodzieży. Wzrost znaczenia socjalnych funkcji lasów dla życia społeczeństwa jest jednym z najważniejszych czynników określających miejsce i zadania lasów we współczesnym świecie. Las nie jest traktowany tylko jako fabryka drewna i użytków ubocznych. Stał się częścią biologicznych podstaw życia społeczeństwa, czyli warunków decydujących o możliwościach rozwojowych danego narodu.

Dla utrzymania racjonalnej równowagi w środowisku leśnym stworzono szereg unormowań prawnych. Wiele aktów prawnych podkreśla konieczność dysponowania środowiskiem naturalnym w sposób zapewniający ciągłość jego należytego funkcjonowania. Wśród tych przepisów istnieją także takie, które w pewien sposób ograniczają możliwość swobodnego korzystania z dobrodziejstw jakie daje nam las. Jednak sensem ich tworzenia nie jest określanie sztucznych barier czy też ograniczenie dostępu do lasu lecz ochrona dobra narodowego jakim jest środowisko naturalne. Wśród wielu organów, których ustawowym zadaniem jest troska o przestrzeganie ładu prawnego na terenie lasów jest Służba Leśna. W ramach Służby Leśnej funkcjonuje wyodrębniona struktura, jaką jest Straż Leśna.

Jeden z autorów niniejszego opracowania jest strażnikiem leśnym Nadleśnictwa Giżycko i zawodowo zajmuje się problemami przestrzegania porządku prawnego w środowisku leśnym. Analizę praktycznego funkcjonowania aktów prawnych przeprowadzono na przykładzie tegoż nadleśnictwa w latach 1995 – 2005. Celem pracy badawczej jest ustalenie roli prawodawstwa w ograniczeniu czynów przeciwko środowisku w aspekcie szkodnictwa leśnego.

Niniejsza praca składa się z czterech rozdziałów.

Rozdział pierwszy zawiera ogólną charakterystykę lasów w naszym kraju, przybliży historię kształtowania się struktur będących odpowiedzialnymi za zwalczanie przestępstw i wykroczeń leśnych jak również wskazuje, zawarte w obowiązujących przepisach prawnych, zadania dotyczące zwalczania szkodnictwa leśnego.

Kolejny rozdział poświęcony jest Straży Leśnej jako wyspecjalizowanej strukturze powołanej do zwalczania szkodnictwa leśnego. W tym rozdziale określa się organizację i kompetencje Straży Leśnej oraz wskazuje jej miejsce w całym systemie organów powołanych,

z mocy różnorodnych ustaw, do zwalczania przestępstw i wykroczeń leśnych.

Rozdział trzeci obejmuje definicje szkodnictwa leśnego i charakteryzuje grupy rodzajowe tego szkodnictwa. Poprzez rozbicie na poszczególne grupy rodzajowe szkodnictwa leśnego wskazuje się naruszane normy prawne zachowaniami będącymi przestępstwami bądź wykroczeniami a zaliczonymi do czterech grup rodzajowych: bezprawne korzystanie z lasu, kłusownictwo, kradzież albo zniszczenie mienia nadleśnictwa oraz kradzież drewna z lasu państwowego. W rozdziale tym przedstawia się także straty materialne spowodowane szkodnictwem leśnym w Lasach Państwowych w ostatnich latach.

W rozdziale ostatnim przedstawiono stany faktyczne szkodnictwa leśnego na terenie Nadleśnictwa Giżycko w rozbiciu na poszczególne grupy rodzajowe oraz zestawiona występowanie przypadków szkodnictwa na terenie pozostałych dyrekcji regionalnych Lasów Państwowych. W sposób ogólny opisano również działalność Straży Leśnej na terenach dotkniętych huraganem, który w roku 2002 spowodował wielkie szkody w drzewostanach naszego regionu.

Niniejsza praca prócz wskazania roli prawodawstwa w ochronie środowiska przyrodniczego ma również duże znaczenie praktyczne. Wykonane analizy mogą w znacznym stopniu ułatwić stosowanie prawa w zwalczaniu negatywnego zjawiska jakim jest szkodnictwo leśne.

Rozdział I

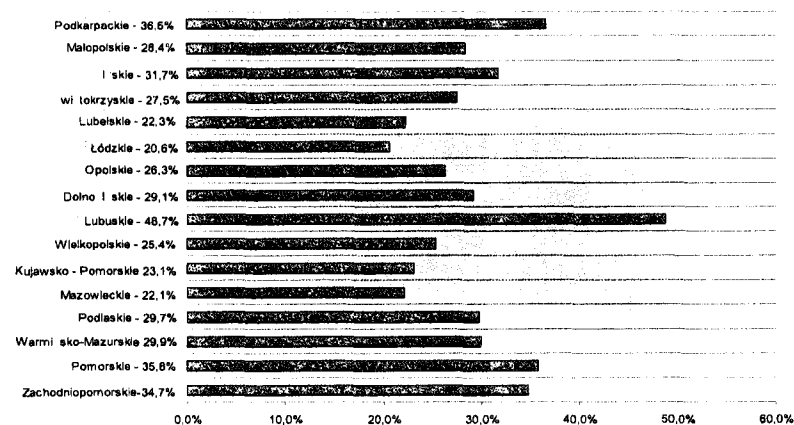
Ochrona lasów przed szkodnictwem leśnym

1. Ogólna charakterystyka lasów w Polsce

W okresach minionych lasy występowały niemal na całym obszarze naszego kraju. Lesistość Polski, wynosząca jeszcze pod koniec XVIII wieku około 40% (w ówczesnych granicach) zmalała do 20,8% w 1945r. Wylesienia i towarzyszące im zubożenie struktury gatunkowej drzewostanów spowodowały zmniejszenie różnorodności biologicznej w lasach oraz zubożenie krajobrazu, erozję gleb i zakłócenie bilansu wodnego kraju. Odwrócenie tego procesu nastąpiło w latach 1945 – 1970, kiedy to w wyniku zalesienia 933,5 tys. hektarów lesistość Polski wzrosła do 27,0%. Obecnie powierzchnia lasów w Polsce wynosi 8973 tys. hektarów (według GUS – stan w dniu 31.12.2004r), co odpowiada lesistości 28,7%.¹

Wykres 1

Lesistość Polski wg województw

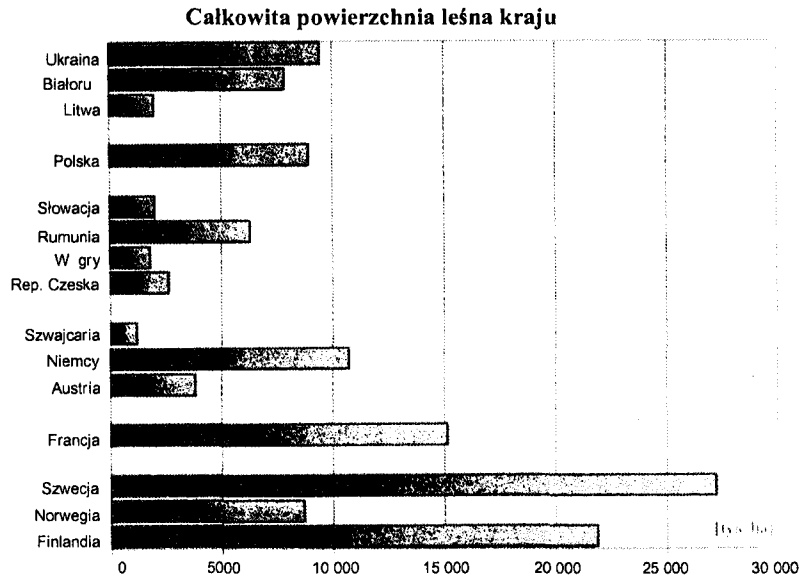
Źródło: *Raport o stanie lasów w Polsce 2004*, Centrum Informacyjne LP, Warszawa 2005, s.7

Uwzględniając grunty związane z gospodarką leśną, powierzchnia polskich lasów w roku 2000 wynosiła 9059 tys. hektarów. Wielkość ta zalicza Polskę do grupy 6 krajów

¹ *Raport o stanie lasów w Polsce 2004*, Centrum Informacyjne LP, Warszawa 2005, s. 7.

o największej powierzchni lasów w regionie, po Szwecji, Finlandii, Francji, Niemczech i Ukrainie.¹

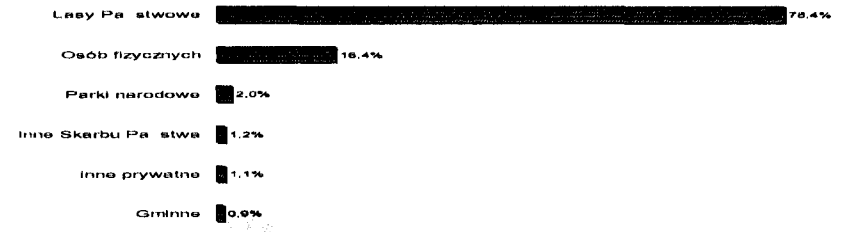
Wykres 2

Źródło: *Raport o stanie lasów w Polsce 2004*, Centrum Informacyjne LP, Warszawa 2005, s.8

W strukturze własnościowej lasów w Polsce dominują lasy publiczne – 82,8% w tym lasy pozostające w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe – 78,4%. Zauważalny jest wzrost udziału powierzchni leśnej parków narodowych: z 1,0% w roku 1985 do 2,0% w 2004r(według GUS stan w dniu 31.12.2004r.).²

Struktura własności lasów w Polsce

Źródło: *Raport o stanie lasów w Polsce 2004*, Centrum Informacyjne LP, Warszawa 2005, s.9

Wraz z reformą administracji publicznej zróżnicowaniu uległa struktura nadzoru nad lasami prywatnymi i gminnymi; w tej grupie lasów 98,7% powierzchni objęte było nadzorem sprawowanym przez jednostki Lasów Państwowych, parki narodowe i służby starostw powiatowych.¹

Analizując udział lasów publicznych w ogólnej powierzchni leśnej krajów Europy, można wyodrębnić trzy grupy: kraje dawnego ZSRR, gdzie blisko 100% lasów jest własnością państwa, kraje nordyckie wraz z Francją i Austrią, gdzie zdecydowana większość lasów znajduje się w rękach prywatnych oraz pozostałe kraje o zróżnicowanej strukturze własności z przeważającym udziałem lasów publicznych (Szwajcaria, Niemcy, Polska).²

W Polsce udział lasów stanowiących własność prywatną jest zróżnicowany. Największy jest w województwach: małopolskim – 187,5 tys. hektara (43,5% ogólnej powierzchni lasów województwa), mazowieckim – 330,6 tys. ha (42,2%) i lubelskim – 218,9 tys. ha (39,0%). Województwami o najniższym udziale lasów prywatnych są: lubuskie – 8,1 tys. ha (1,2%), zachodniopomorskie – 10,4 tys. ha (1,3%) i dolnośląskie – 13,5 tys. ha (2,3%). W przypadku własności prywatnej decydującym czynnikiem uniemożliwiającym prowadzenie efektywnej gospodarki leśnej jak również prawidłowego nadzoru nad drzewostanami jest ogromne rozdrobnienie własności leśnej. Odmierna sytuacja występuje w obrębie własności publicznej.³

¹ *Raport o stanie lasów w Polsce 2004*, s. 7.

² Tamże: s. 9.

¹ *Raport o stanie lasów w Polsce 2004*, s. 10.

² *Lasy w Polsce*. Centrum Informacyjne LP, Warszawa 2000, s. 10.

³ *Raport o stanie lasów w Polsce 2004*, s. 10.

Przemiany społeczno – gospodarcze jak i polityczne w Polsce wytknęły brak jednolitych przepisów dotyczących lasów bez względu na ich formę własności. Ustawa z 28 września 1991 roku o lasach (tekst jednolity – Dz. U. z 2000r nr 56, poz. 679) stanowi nowatorskie opracowanie w dziedzinie prawodawstwa leśnego, stawiające nasz kraj w czołówce państw europejskich. Ustawa o lasach spełnia wszystkie warunki, jakie pod względem przepisów prawnych muszą być spełnione, aby w oparciu o nie można było prowadzić nowoczesną gospodarkę leśną a leśnictwo stało na wysokim, europejskim poziomie. O nowoczesności tego aktu prawnego świadczy między innymi jasne określenie zakresu kompetencji i obowiązków poszczególnych organów administracji państwowej w stosunku do różnych kategorii własności lasów, określenie systemu organizacji i zarządzania (w oparciu o dziesięciolecie doświadczeń) lasami państwowymi będącymi w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe.¹

Historia Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe sięga 1925 roku, jednak współczesny ustrój formalno-organizacyjny tej jednostki został określony wspomnianą ustawą o lasach, zaś szczegółowa charakterystyka gospodarki finansowej – Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 6 grudnia 1994r w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe (Dz. U. z 1994r nr 134, poz. 692).²

Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe gospodaruje na powierzchni ponad 7,5 mln hektarów, z czego 7,1 mln hektarów zajmują grunty leśne. Stanowi to blisko 25% obszaru Polski. Lasy Państwowe zarządzają lasami stanowiącymi własność Skarbu Państwa (bez parków narodowych, zasobów własności rolnej skarbu państwa i objętych użytkowaniem wieczystym), reprezentują Skarb Państwa w zakresie zarządzanego mienia i działają na zasadzie samodzielności finansowej, pokrywając koszty tej działalności z własnych przychodów.

Nadzór nad Lasami Państwowymi w Polsce sprawuje Minister Środowiska.³

Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe działa na terytorium całego kraju. W skład PGL LP wchodzi na prawie jednostek organizacyjnych (dane na rok 2000):

1. Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych, będąca aparatem pomocniczym Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych;

¹ A. Nowakowski. *Biblioteczka leśniczego, zeszyt 101, znowelizowana Ustawa o lasach – komentarz*. Wydawnictwo Świat, Warszawa 1999, s. 5.

² *Raport o stanie lasów w Polsce 2000*, Centrum Informacyjne LP, Warszawa 2002, s. 46.

³ *Lasy w Polsce*, s. 28.

2. regionalne dyrekcje Lasów Państwowych w liczbie 17 jednostek organizacyjnych, będących aparatem pomocniczym dyrektorów regionalnych Lasów Państwowych;
3. nadleśnictwa w liczbie 439 jednostek organizacyjnych, kierowanych przez nadleśniczego;
4. zakłady o zasięgu krajowym w liczbie 4 jednostek organizacyjnych;
5. zakłady o zasięgu regionalnym w liczbie 26 jednostek organizacyjnych.

Każdy nadleśnictwo ma ustalony zasięg działania i przydzielone do zarządu nieruchomości gruntowe w postaci lasów i innych użytków.¹

Strukturę organizacyjną Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe przedstawia poniższy schemat:

Schemat 1

**Struktura organizacyjna Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe
DIREKCJA GENERALNA LASÓW PAŃSTWOWYCH**

REGIONALNE DYREKCJE LASÓW PAŃSTWOWYCH (17)	ZAKŁADY O ZASIĘGU KRAJOWYM (4)	
ZAKŁADY USŁUGOWE O ZASIĘGU REGIONALNYM (26)	NADLEŚNICTWA (439)	
Transportu i spedycji	Leśnictwa	Ośrodek Kultury Leśnej
Zespoły składnic		Centrum Informacyjne LP
Transportu leśnego		Ośrodek Rozwojowo Wdrożeniowy
Usługowo-produkcyjne		Leśny Bank Genów
Usług leśnych		
Gospodarstwa rybackie		
Ośrodki szkoleniowo – wypoczynkowe		

Zródło: *Lasy w Polsce*, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa 2000, s. 30

¹ *Raport o stanie lasów w Polsce 2000*, s. 47.

2. Kształtowanie się struktur odpowiedzialnych za zwalczanie szkodnictwa leśnego

Historia powstania ochrony zasobów leśnych liczy sobie około tysiąca lat, początkowo były to regalia panującego, czyli wyłączone tylko dla władcy dziedziny działalności gospodarczej w szczególności, regale polowań, rybołówstwa, bartne i górnicze. Nie mówiono tam, kto fizycznie ma pilnować porządku określonego w regaliach jedynie wyznaczało uprawnionego do danej czynności, np., kto może polować na niedźwiedzie, tury, żubry czy inną zwierzynę. Regale bartne ograniczało niszczenie drzew w puszczy a górnicze ograniczało wydobywanie kopalin. Następnym okresem historycznym to okres od XIV do połowy XVIII wieku gdzie spotykamy pierwsze normy stanowione, w których znajdują się zapisy dotyczące lasów i ich zasobów naturalnych. Są to: Statuty Kazimierza Wielkiego, dwa Statuty Warckie (1420 i 1423), Statuty Litewskie (1529, 1569, 1588) oraz wiele innych.¹

Po kilkunastu wiekach wyniszczaniu lasów, zamiany gruntów leśnych na użytki rolne, przeznaczaniu drewna na opłacalny eksport na zachód Europy- na ziemiach polskich nastąpiło jakby opamiętanie, co w szczególności sposób dało o sobie znać w XVII i XVIII wieku.² Zarówno w kręgach rządowych, jak i wśród wielkich prywatnych posiadaczy ziemskich kielkowała myśl ochrony zasobów leśnych i przechodzenia od dość prymitywnych metod gospodarowania w lasach (opartych na płądowniczych wyrębach), do ochrony lasów i pewnego rodzaju planowania działalności. Na szczególne podkreślenie zasługuje działalność posiadaczy większych obszarów ziemskich, którzy poszukiwali nowych metod gospodarowania w lasach oraz ochrony ich zasobów, przejawiających się między innymi w wydawaniu różnego rodzaju instrukcji dla podległych pracowników odpowiedzialnych za lasy położone na ich włościach. Andrzej Zamoyski (1716- 1792), właściciel dóbr ordynackich na południu Lubelszczyzny, wydał dla podległych leśnicznych instrukcje gospodarcze, zawierające zalecenia i obowiązki dotyczące gospodarki w lasach, gdzie między innymi znajdował się zapis o zakazie wypasu bydła na obsianych powierzchniach.³ W roku 1795 Otto Hedmann wydał „Ordynację Służby” i tę datę trzeba uznać jako datę powstania Straży Leśnej. W ordynacji tej, już wtedy określano, kim powinien być człowiek pełniący „służbę strażnikowską”: „Obowiązek służby strażnika szczególnie na tym zawisa, aby cnotą i poczciwością zachwycony, a mimo tego nim obejmuje w dozór swój straż wyznaczoną, powinien się zobowiązać przysięgą postanawiając, jako rzetelnie i sprawiedliwie w służbie swojej sprawować się, nie szkodząc

¹ <http://www.lasy.com.pl>.

² S. Kasprzak, *Osiemnastowieczne instrukcje leśne*, Las Polski nr 21/2001, s. 28.

³ Tamże: s. 28.

...ręczy najmniejszej dochodom skarbowym...”. Uwieńczeniem powołania do służby leśniczkiej było złożenie przysięgi, której rota brzmiała: „Przysięgam, iż zawsze z jak największą starannością i wiernością strzedz i chronić będę powierzoną dozorowi memu własność leśną, iż bez względu na osobę, doniosę sumiennie o wszystkich tych którzy w jakikolwiek sposób szkodę w niej wyrządzić usiłują, lub w rzeczy samej szkodę wyrządzają; iż w miarę potrzeby zajmę im w sposób ustawą przypisany rzeczy lub przetrzymam ich samych; bez winy nikogo nie słuśnie nie oskarżę, ani nań podejrzenia nie rzucę; iż wszelką szkodę o ile można oddalać będę, a o wyrządzonej szkodzie sumiennie i według najlepszej wiadomości mojej doniosę i takowe oszacuję, również jak naprawienia jej w drodze ustawą wskazanej domagać się będę; iż wypełnienia obowiązków moich bez wiedzy i pozwolenia przełożonych moich, wyjąwszy nieuchronną przeszkodę, nigdy ni zaniedbam i z powierzonego mi majątku, każdego czas należyty rachunek zdawać będę. Tak mi Panie Boże dopomóż”.¹

W okresie rozbiorów leśnictwo na ziemiach polskich podporządkowane było przepisom poszczególnych państw zaborczych. Tak, więc wszystkie wydawane wtedy rozporządzenia dotyczące służb ochronnych lasów były brane z prawodawstwa państw zaborczych.² W roku 1875 nakładem księgarni Gubrynowicza i Schmidta we Lwowie ukazał się *Zbiór Ustaw i Rozporządzeń* z dodatkiem w postaci *Instrukcyi Dla Zaprzysiężonej Straży Lasowej*. Pod zaborem austriackim ukazało się *Rozporządzenie c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych i sprawiedliwości z dn. 2 stycznia 1845r względem przypuszczenia do przysięgi osób do dozoru lasów i polowania ustanowionych* oraz *Rozporządzenie c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych i sprawiedliwości z dn. 1 lipca 1857r o warunkach zaprzysiężenia służby dla ochrony lasów i polowania*. Z aktów tych jednoznacznie wynikało jak duże znaczenie w ochronie lasów miała Straż Leśna. W Staży Leśnej musieli być zatrudniani ludzie o nieposzlakowanej opinii, wykształceni, posiadający predyspozycje psychofizyczne i zaprzysiężeni.³

Po odzyskaniu niepodległości władze odrodzonej Polski organizując podwaliny gospodarki kraju zajęły się także ustanowieniem praw leśnych. Jednym z pierwszych aktów prawnych w Polsce po likwidacji zaborów był dekret z 16 stycznia 1919r o wprowadzeniu urzędów ochrony lasów. 10 lipca 1919r powstała uchwała sejmowa o upaństwowieniu lasów. Przewidywała ona przymusowe wywłaszczenie lasów prywatnych za odszkodowaniem.

¹ <http://www.lasy.com.pl>.

² D. Leśnicy na straży lasu, Gazeta Olsztyńska, 18 grudnia 2003, s. 1.

³ <http://www.lasy.com.pl>.

Brak funduszy na ten cel w dobie wielkiej inflacji marki polskiej oraz zmiana układu w parlamencie uniemożliwiły wprowadzenie w życie tej ustawy.¹ Próby organizacji lasów państwowych na nowych zasadach podjęto dopiero w 1924r. po umocnieniu się waluty polskiej. Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z czerwca 1924 roku powołano do życia przedsiębiorstwo Polskie Lasy Państwowe z Dyrekcją Generalną Lasów Państwowych. Jednak już w grudniu 1924r. na mocy rozporządzenia Prezydenta RP o organizacji Administracji Lasów Państwowych wydzielono gospodarkę lasów państwowych w odrębną gałąź administracji państwowej, na której czele stała Dyrekcja Naczelna Lasów Państwowych oraz podporządkowane jej dyrekcje i nadleśnictwa. Dyrektor naczelny był mianowany przez prezydenta RP.² W 1937 roku ukazała się ustawa o szkodnictwie leśnym i polnym (Dz. U. R. P. poz. 224) oparta na przepisach prawa o wykroczeniach, prawa karnego, i postępowania karno-administracyjnego.

Po II wojnie światowej wydano dekret z 5 lipca 1946 roku o Straży Leśnej (Dz. U. nr 41, poz. 238), którym to dekretem utworzono Straż Leśną zorganizowaną na wzór wojskowy, podległą Ministrowi Leśnictwa. Zakres działania Straży Leśnej, który określał wspomniany dekret, obejmował:

- ochronę przed przestępczą działalnością, śledzenie i ujawnianie sprawców przestępstw przeciw gospodarstwu leśnemu, przemysłowemu i innemu mieniu pozostającemu w administracji Ministra Leśnictwa,
- pełnienie służby wartowniczej i konwojowej,
- współdziałanie z właściwymi władzami państwowymi w dziedzinie bezpieczeństwa mienia pozostającego w administracji Ministra Leśnictwa oraz ochrony zdrowia, życia i mienia pracowników lasów państwowych na terenie gospodarstw leśnych, obiektów przemysłowych i innych,
- współdziałanie z właściwymi władzami wojskowymi w zakresie obronności państwa.

W dekrete tym określone zostały również uprawnienia Straży Leśnej przy wykonywaniu czynności służbowych:

- uprawnienia organów administracji lasów państwowych w zakresie służby ochronnej,
- prawo legitymowania lub stwierdzania w inny sposób tożsamości osób, które dopuściły się przestępstw przewidzianych w art. 2 pkt 1 i 3, jak również prawo zatrzymania winnego, schwytanego na gorącym uczynku lub podejrzanego o

¹ SD, *Leśnicy na straży lasu*, s. 1.

² Tamże: s. 1.

- dokonanie czynu przestępczego; zatrzymanego należało natychmiast doprowadzić do najbliższego organu Milicji Obywatelskiej, gdy zaś zatrzymanym była osoba pozostająca w czynnej służbie wojskowej – do najbliższej jednostki wojskowej,
- prawo przeprowadzania rewizji u osób podejrzanych o przestępstwa przewidziane w art. 2 pkt 1- w zakresie uprawnień służącym organom Milicji Obywatelskiej,
  - prawo zatrzymania przedmiotów pochodzących z przestępstwa oraz narzędzi służących do dokonania przestępstwa,
  - prawo posiadania broni typu wojskowego na warunkach określonych przez ówczesnego Ministra Bezpieczeństwa Publicznego,
  - prawo korzystania w wyjątkowych przypadkach, podyktowanych miejscowymi warunkami, z podwód i kwater na zasadach przewidzianych w przepisach szczególnych dla wojska,
  - prawo do pomocy ze strony wszystkich władz i urzędów.

Przewidziane w dekrete uprawnienie Straży Leśnej do nakładania grzywien w drodze doręcznych nakazów karnych zostało zastąpione uprawnieniami mandatowymi nadanymi funkcjonariuszom Straży Leśnej zarządzeniem nr 4 Prezesa Rady Ministrów z 10 stycznia 1952r w sprawie nadania niektórym organom władzy uprawnień do nakładania i ściągania grzywien w drodze mandatu karnego (Monitor Polski Nr A-9, poz. 84) oraz zarządzeniem Ministra Leśnictwa z 18 września 1952r w sprawie zasad stosowania mandatów karnych przez administrację leśną (Monitor Polski Nr A-86, poz. 1363).¹

W roku 1949 wprowadzono do dekretu nowy artykuł, który nadał funkcjonariuszom Straży Leśnej uprawnienia do użycia broni w przypadkach w nim określonych. Artykuł 5 tegoż dekretu określał organizację Straży Leśnej, zaliczając do niej funkcjonariuszy powołanych przez:

- Ministra Leśnictwa na stanowiska: inspektora głównego SL, inspektora SL, komisarza SL, podkomisarza SL, aspiranta SL
- Dyrektorów jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych na stanowiska: starszego przodownika SL, przodownika SL, starszego strażnika SL, strażnika SL.

Na podstawie dekretu, w roku 1973 Minister Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego wydał zarządzenie nr 58 z dnia 6 lipca 1973r w sprawie ochrony lasów przed szkodnictwem (Znak: N-3-250/1/73). W zarządzeniu tym zobowiązano leśniczych jak również podległych im podleśniczych i gajowych do:

¹ M. Bojarski, W. Radecki, *Przestępstwa i wykroczenia leśne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2000, s. 20.

- obserwacji obszarów leśnych i innego mienia państwowego w celu jego ochrony przed szkodnictwem,
- zgłaszania do Posterunków Straży Leśnej wszystkich wypadków szkodnictwa leśnego,
- współdziałania w zakresie walki ze szkodnictwem leśnym poprzez udzielanie informacji ułatwiających ustalanie sprawców przestępstw i wykroczeń popełnionych na szkodę Lasów Państwowych./

Zarządzenie te tworzyło wyodrębnioną komórkę funkcjonalną pod nawą *Posterunek Straży Leśnej* podległą bezpośrednio nadleśniczemu w obsadzie etatowej odpowiadającej rzeczywistym potrzebom ochrony nadleśnictwa nie mniejszej jednak niż dwie osoby.

Zadaniem Posterunków Straży Leśnej w myśl zarządzenia było:

- wykonywanie całokształtu czynności przygotowawczych związanych ze ściganiem sprawców szkodnictwa leśnego zgłoszonych przez pracowników leśnictw, jak też ujawnionych przez siebie,
- udzielanie leśniczemu pomocy w zakresie ochrony lasów przed szkodnictwem
- działanie profilaktyczne w celu ograniczenia szkodnictwa leśnego oraz likwidacji nielegalnego przerobu lub zbytu drewna.

Szczegółowe zasady postępowania w zakresie szkodnictwa leśnego określała instrukcja w sprawie zwalczania szkodnictwa leśnego stanowiąca załącznik nr 1 do tegoż zarządzenia. Natomiast zasady funkcjonowania Straży Leśnej określała instrukcja służbowa Straży Leśnej stanowiąca załącznik nr 2. Dekret o Straży Leśnej obowiązywał przez 45 lat

Przemiany ustrojowe, jakie nastąpiły w kraju po roku 1989 wymusiły na ustawodawcy rozwiązanie problemu lasów w Polsce. Potrzeba wydania jednolitego aktu prawnego regulującego kwestie lasów skonkretyzowała się w Ustawie z dnia 28 września 1991r o lasach. Ustawa ta przyjęła zasadę jedności leśnictwa bez względu na formę własności lasu. W akcie tym istnieją znaczące przepisy, które można przedstawić jako swoiste „leśne prawo karne”. Co prawda ustawa ta nie przewiduje sankcji karnych za popełnienie przestępstw i wykroczeń w niej określonych, ale bezpośrednie odniesienia do innych ustaw karnych dają możliwość sankcjonowania zachowań nagannych wyszczególnionych w niej.

Obowiązująca Ustawa o lasach z roku 1991r, uchylając trzy dotychczasowe leśne akty prawne tj. ustawę o państwowym gospodarstwie leśnym z 1949r, ustawę z 1973r o zagospodarowaniu lasów niestanowiących własności państwa oraz dekret z 1946r o Straży Leśnej, w swoim pierwotnym brzmieniu nie przewidywała istnienia Straży Leśnej jako swoistej struktury organizacyjnej. Pozostawiono instytucję strażników leśnych zaliczanych do Służby Leśnej, zatrudnionych w nadleśnictwach i

wykonywujących zadania związane ze zwalczaniem przestępstw i wykroczeń leśnych. Nie wchodził oni jednak w skład jednolitej struktury, jaką poprzednio była Straż Leśna.¹

3. Zwalczanie szkodnictwa leśnego w obowiązujących przepisach prawnych

Ustawa o lasach posługuje się pewnym sformułowaniem określającym grono pracowników Lasów Państwowych. Określa ich się mianem „Służby Leśnej”. Służba leśna jest wyodrębnioną grupą pracowników Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, decydujących o wykonywaniu zadań Lasów Państwowych i zajmujących się ochroną lasów. Zajmuje się ona zarządzaniem lasami należącymi do Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, gospodarowaniem w nich, a także ich ochroną i zwalczaniem przestępstw oraz wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego.

Na podstawie art. 49 ust. 1 pkt. 1 ustawy o lasach Minister Środowiska wydał 14 stycznia 2003 rozporządzenie w sprawie stanowisk, stopni służbowych oraz zasad wynagradzania w Służbie Leśnej (Dz.U.11, poz.123). Ustanowiono w nim stanowiska w Służbie Leśnej:

- 1) w Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych: Dyrektor Generalny Lasów Państwowych, jego zastępca, główny księgowy, Główny Inspektor Lasów Państwowych, Główny Inspektor Straży Leśnej, naczelnik wydziału, inspektor Lasów Państwowych, kierownik Zespołu Ochrony Lasu, główny specjalista Służby Leśnej, starszy specjalista Służby Leśnej, specjalista Służby Leśnej,
- 2) w regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych: dyrektor regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych, jego zastępca, główny księgowy, naczelnik wydziału, główny specjalista Służby Leśnej, inspektor Straży Leśnej, starszy specjalista Służby Leśnej, specjalista służby Leśnej,
- 3) w nadleśnictwie: nadleśniczy, jego zastępca, główny księgowy, inżynier nadzoru, leśniczy, starszy specjalista Służby Leśnej, sekretarz nadleśnictwa, specjalista Służby Leśnej, starszy strażnik leśny, strażnik leśny, podleśniczy, gajowy,
- 4) w jednostce organizacyjnej Lasów Państwowych o zasięgu krajowym: dyrektor i jego zastępca.

Służba Leśna jest rodzajem służby publicznej, lecz nie jest odrębnym organem administracji specjalnej. Publiczne nie określa tylko tego, co dotyczy państwa, lecz tego, co mówi o sprawach całego społeczeństwa. Tradycyjne podstawy służb

¹ M. Bojarski, W. Radecki, *Przestępstwa i wykroczenia leśne*, s. 21.

publicznych to specjalny dobór kadr, stabilizacja zatrudnienia, nacisk na obowiązek lojalności i posłuszeństwa, zasada materialnego zainteresowania służbą, awanse tytułowe, płacowe i funkcyjne oraz inne sprawy trudne do dokładnego określenia, które wyodrębniają status społeczny osób zatrudnionych w służbach publicznych.

Do zadań Służby Leśnej ujętych w art. 45 ust.1 ustawy o lasach z dnia 28 września 1991r. należy między innymi zwalczanie przestępstw i wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego oraz wykonywanie innych zadań w zakresie ochrony mienia. Ustawa określa również sposób wykonywania poszczególnych zadań i czynności techniczno-produkcyjnych, ochronnych, administracyjnych wchodzących w zakres obowiązków pracowników Służby Leśnej oraz właściwe instrukcje i zasady.

Oprócz Ustawy o lasach i aktów prawnych wykonawczych wydanych w celu jej realizacji, elementy systemu ochrony lasów przed szkodnictwem zawierają: Statut Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, instrukcja służbowa dla leśniczego, instrukcja służbowa dla podleśniczego i gajowego.¹

Statut Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe przypisuje określone zadanie z zakresu zwalczania szkodnictwa leśnego poszczególnym stanowiskom w dyrekcjach i nadleśnictwach.

Dyrektor regionalny harmonizuje współdziałania podporządkowanych mu jednostek w zakresie ochrony mienia (§ 19 pkt. 13).

Nadleśniczy na terenie mu podległym organizuje działania w zakresie ochrony mienia i zwalczania szkodnictwa leśnego (§ 23 pkt. 6).

Pracownik powołany na stanowisko leśniczego oprócz zadań wynikających z uprawnień strażnika leśnego określonych w Ustawie o lasach, spełnia następujące obowiązki ochronne, wynikające z Instrukcji służbowej, która również jest aktem prawnym do stosowania przy wykonywaniu obowiązków służbowych:

- 1) ustępujący leśniczy, przekazujący leśnictwo swojemu następcy, jest zobowiązany m.in.
  - przekazać zapasy materiałów drzewnych i innych produktów gospodarstwa leśnego (nasiona, żywicę, ziemiopłody itp.), narzędzia, sprzęt leśny, maszyny i inny istniejący inwentarz z uwzględnieniem ich jakości i stanu technicznego (§ 8 ust. 1 lit. a)
  - przekazać cechówki i wykaz pni nielegalnego pochodzenia (§ 8 ust. 1 lit. c)
  - wskazać w terenie przebieg granic leśnictwa, znaki graniczne i pomiarowe (§ 9 ust. 1 lit. a)

- 2) od dnia podpisania protokołu, leśniczy ponosi odpowiedzialność materialną za cały stan mienia na obszarze leśnictwa według przepisów Ustawy z dnia 26 czerwca 1974r Kodeks pracy (Dz. U 1998r. nr 21 poz. 94)
- 3) leśniczy współpracuje ze służbą ochrony przyrody w zakresie określonym przez Ustawę z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (Dz. U. 2004r. nr 92 poz. 880) (§ 11 ust. 6).
- 4) leśniczy uczestniczy na swoim terenie w prowadzeniu działalności informacyjnej w zakresie udostępniania lasu, ochrony lasu i przyrody oraz bezpieczeństwa pożarowego w lasach (§11 ust.7)
- 5) do obowiązków leśniczego należy w szczególności (m. in.) ochrona granic leśnictwa, znaków granicznych i geodezyjnych, tablic ostrzegawczych i informacyjnych oraz ochrona lasu przed szkodnictwem ze strony człowieka (§ 12 ust. 1)

Podleśniczy i gajowy wykonują następujące zadania z dziedziny ochrony lasu przed szkodnictwem, określone w ich Instrukcji służbowej:

- 1) przed objęciem stanowiska podleśniczy (gajowy) ma obowiązek przejść drzewostany i grunty nieleśne wchodzące w skład leśnictwa i obwodu i dokonać przeglądu: znaków i kopców granicznych, pni nielegalnego pochodzenia, zapasu sadzonek, drewna wyrobionego (odebranego i nieodebranego), budynków, budowli, materiałów, surowców oraz narzędzi pracy itp., stanu jakościowego upraw, młodników i drzewostanów, stopnia ich zagrożenia pożarowego (§9 ust. 3, pkt 2 lit. a - f),
- 2) podleśniczy (gajowy) wykonuje wszelkie czynności techniczno-produkcyjne, administracyjne i ochronne, mające na celu realizację zadań ustalonych dla leśnictwa oraz ochronne zasobów leśnych i innego majątku, według poleceń wydawanych przez leśniczego, udzielonych przez niego wskazówek i instruktażu oraz własnej inicjatywy (§10 ust.1),
- 3) do obowiązków podleśniczego (gajowego) należy w szczególności (m.in.) ochrona lasu przed szkodami ze strony człowieka (§11 ust. 1 lit. a),
- 4) podleśniczy (gajowy) wpisuje w książce służbowej wykonywane bieżące czynności służbowe i swoje spostrzeżenia dotyczące: zagrożenia pożarowego lasów i obiektów leśnych, szkód wyrządzonych przez człowieka oraz zagrożeń i szkód wyrządzonych przez inne czynniki (§13 ust.2 lit. b).

¹ Z. Nowak, *Szkodnictwo leśne. Poradnik dla Służby Leśnej w tym dla Straży Leśnej, oraz dla innych przyrodniczych służb ochronnych*, Oficyna Edytorska „Wydawnictwo Świat” Warszawa 2003, s. 40.

Ochrona lasów przed szkodnictwem jest obowiązkiem wszystkich pracowników Lasów Państwowych. Pracownicy Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe są zobowiązani do niezwłocznego reagowania na wszelkie przejawy szkodnictwa leśnego, poprzez ich ujawnianie, zgłaszanie i ściganie, zgodnie z posiadanymi uprawnieniami i możliwościami. Zwalczanie przestępstw i wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego przypisane zostało pracownikom Służby Leśnej, którzy m.in. z tego powodu korzystają z ochrony prawnej przewidzianej w przepisach prawa karnego dla funkcjonariuszy publicznych.¹

Zadania w zakresie ochrony lasów przed szkodnictwem wykonują przede wszystkim pracownicy Służby Leśnej w Lasach Państwowych, a w ramach działania tej służby główny ciężar realizacji zadań ochronnych spoczywa na Straży Leśnej.

¹ Z. Nowak, *Szkodnictwo leśne. Poradnik dla Służby Leśnej w tym dla Straży Leśnej, oraz dla innych przyrodniczych służb ochronnych*, s. 40.

Rozdział II

Straż Leśna jako organ powołany do zwalczania szkodnictwa leśnego

1. Straż Leśna w systemie organów powołanych do zwalczania przestępstw i wykroczeń leśnych

Polski system organów ścigania i zapobiegania przestępczości jest stosunkowo rozbudowany. Analizując strukturę tego aparatu zauważymy elementy pozytywne, wyrażające się przykładowo we właściwej ewolucji niektórych służb śledczych. Naturalnie da się zaobserwować także negatywne elementy tego aparatu w postaci uciążliwego dla funkcjonariuszy formalizmu. Chodzi o zachwianą proporcję pomiędzy czasem poświęconym na rzeczywiste czynności a czasem koniecznym do sporządzenia przez funkcjonariusza wszystkich dokumentów i protokołów z czynności.

Interesujący nas w sposób szczególny aparat ścigania i wymiaru sprawiedliwości, złożony jest nie tylko z sądownictwa, prokuratury i policji, ale również z różnego rodzaju organów, wśród których funkcjonuje także wyspecjalizowana komórka Lasów Państwowych, jaką jest Straż Leśna.

Należy stwierdzić, iż skuteczne wykrywanie, zwalczanie i zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń na terenach leśnych i to nie tylko tych będących w zarządzie Lasów Państwowych zależy od: 1) należytego działania tego aparatu, 2) współdziałania między jego poszczególnymi ogniwami oraz 3) wsparcia ze strony społeczeństwa. Najnowsza historia leśnictwa dowiodła niezbicie, że istnienie wydzielonych służb chroniących mienie Lasów Państwowych i to zarówno dóbr przyrody jak i nieruchomości oraz innego dobytku, jest nie tylko niezbędne, ale wręcz opłacalne.

W tym celu ustawodawca powołał do życia osobę prawną: Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe zarządzające stanowiącymi własność Skarbu Państwa, gruntami i innymi nieruchomościami oraz ruchomościami. Omawiana osoba prawna współdziała z Policją w zakresie ochrony lasu przed szkodnictwem, a w szczególności: kradzieży drewna, łusownictwa, przydziału i ewidencjonowania broni i amunicji, utrzymaniu ładu i porządku publicznego oraz ochrony innych składników mienia Lasów Państwowych. Szczegółowe zasady współpracy i współdziałania Lasów Państwowych z Policją określił Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa wydając rozporządzenie z dnia 15 września 1992 r. (Dz. U. z 1992 r., nr 78 poz. 397).

Współpraca poszczególnych organów Policji i Lasów Państwowych przedstawia się wg następującego schematu:

- Dyrektor Generalny Lasów Państwowych z Komendantem Głównym Policji,
- dyrektorzy regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych z komendantami wojewódzkimi Policji.
- nadleśniczowie z komendantami powiatowymi i komendantami komisariatów Policji.

Przedmiotowe współdziałanie polega przede wszystkim na wymianie informacji oraz udzielaniu wzajemnej pomocy, która obejmuje: pomoc Policji ze strony jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych w zakresie lokalizowania i identyfikacji osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa; poszukiwanych przez organy ścigania i przebywających w lesie lub na terenie siedzib jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych; zabezpieczania śladów przestępstw popełnianych w lasach oraz udostępnianie szczegółowych map leśnych i udzielania informacji o fizjografii terenów leśnych. Natomiast ze strony Policji pomoc dla jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych polega na: szkoleniu pracowników organizowanym i finansowanym przez Lasy Państwowe, obejmującym technikę i taktykę interwencji oraz technikę kryminalistyczną jak również szkolenia z zakresu dokonywania kontroli ruchu drogowego oraz dokonywanie odpłatnie przeglądów i napraw broni służbowej. Szkolenia te przeprowadzają przedstawiciele wyspecjalizowanych pionów policyjnych w zależności od charakteru szkolenia.

Wymiana informacji między Lasami Państwowymi i Policją obejmuje: przekazywanie wiadomości i spostrzeżeń o zagrożeniach przestępczością, o środowiskach przestępczych związanych ze szkodnictwem leśnym oraz o zaistniałych przestępstwach i wykroczeniach w lasach i jednostkach organizacyjnych Lasów Państwowych, a w szczególności w zakresie kradzieży drewna i kłusownictwa, jak również przekazywanie wiadomości dotyczących rejonów, rozmiarów i okresów zagrożenia poszczególnymi rodzajami szkodnictwa leśnego i zagrożenia pożarowego. Między Lasami Państwowymi a Policją praktykuje się również wymianę doświadczeń w dziedzinie stosowanych metod walki ze szkodnictwem leśnym oraz z zakłócaniem spokoju i porządku publicznego, szczególnie w obiektach turystycznych położonych w lasach i na gruntach Lasów Państwowych. Nadto szeroko praktykowany jest udział przedstawicieli Policji w organizowanych przez Lasy Państwowe okresowych lub tematycznych naradach, obejmujących zagadnienia związane z ochroną lasów przed szkodnictwem.

Natomiast współdziałanie Służby Leśnej, której częścią jest Straż Leśna, z Policją w szczególności obejmuje:

organizowanie i przeprowadzanie działań na określonym terenie, na podstawie opracowanego planu, zwłaszcza w rejonach zagrożonych przestępstwami i wykroczeniami w zakresie szkodnictwa leśnego,

organizowanie wspólnych służb patrolowo-prewencyjnych na terenach leśnych, ukierunkowanych na wykrycie i zapobieżenie sytuacji łamania przepisów w zakresie ochrony przyrody i środowiska, z uwzględnieniem ochrony płodów runa leśnego oraz ochrony cieków i zbiorników wodnych; ochrony przeciwpożarowej; ładu i porządku publicznego na terenach leśnych, wzdłuż uczęszczanych szlaków komunikacyjnych i turystycznych; w lasach wokół miast oraz w obiektach turystycznych.

W celu właściwego wykonywania zadań powierzonych Straży Leśnej, ustawodawca ustanowił narzędzia w postaci odpowiednich zapisów w aktach normatywnych. Narzędzia takowe zapisane zostały przede wszystkim w Ustawie o lasach, która jest podstawowym aktem prawnym dla funkcjonowania lasów i pracowników zaliczonych w poczet Służby Leśnej. Ustawa ta, w części dotyczącej Służby Leśnej jak i Straży Leśnej, odsyła do szczegółowych ustaw i rozporządzeń, które można nazwać jako akty prawne „okołopolicyjne”.

2. Straż Leśna — organizacja, kompetencje

W myśl postanowień artykułu 45 ust. 1 Ustawy o lasach, w Lasach Państwowych tworzy się Służbę Leśną, do której zalicza się pracowników zajmujących się:

- sprawami zarządu lasami, będącymi w zarządzie Lasów Państwowych,
- prowadzeniem gospodarki leśnej i ochroną lasów,
- zwalczaniem przestępstw i wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego oraz wykonywania innych zadań w zakresie ochrony mienia,
- sprawowania nadzoru nad lasami niestanowiącymi własności Skarbu Państwa, w razie powierzenia takiego nadzoru (tj. jeżeli wojewoda powierzy nadzór dyrektorowi Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych albo starosta — nadleśniczemu).

Służba Leśna nie obejmuje zatem wszystkich pracowników Lasów Państwowych, lecz tych mianowicie, którzy wykonują zadania określone w czterech punktach art. 45 ust. 1 Ustawy o lasach. Straż Leśna natomiast wykonuje zadania wskazane w punkcie 3, tj.

zwalczania przestępstw i wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego oraz wykonywania innych funkcji w zakresie ochrony mienia.

Bezpośrednio mówi o tym przepis art. 47 ust. 1 Ustawy o lasach. Dyrektor Generalny Lasów Państwowych w Zarządzeniu nr 45 z 28 kwietnia 1999 r. (znak: GO-021-230/99) sprecyzował, że: przez **Straż Leśną** należy rozumieć odpowiednio zorganizowany ogół pracowników Służby Leśnej, będących strażnikami leśnymi w rozumieniu art. 47 ust. 1 Ustawy o lasach, tj. pracownikami wykonującymi zadania polegające na zwalczaniu przestępstw i wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego oraz wykonującymi inne zadania w zakresie ochrony mienia. Natomiast przez **pracowników Straży Leśnej** należy rozumieć strażników leśnych w rozumieniu art. 47 ust. 1 Ustawy o lasach, tj. głównego inspektora Straży Leśnej w Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych, inspektorów Straży Leśnej, starszych strażników leśnych oraz strażników leśnych.

Tak więc Straż Leśna jest częścią Służby Leśnej, złożoną tylko ze strażników leśnych. Większość uprawnień strażników leśnych mają również, z mocy art. 48 Ustawy o lasach, nadleśniczowie, zastępcy nadleśniczych, inżynierowie nadzoru, leśniczowie i podleśniczowie, ale nie stanowią oni Straży Leśnej.¹

Strażą Leśną kieruje Główny Inspektor Straży Leśnej podporządkowany Dyrektorowi Generalnemu. Jednostki Straży Leśnej w Lasach Państwowych stanowią:

- posterunki w nadleśnictwach podporządkowane nadleśniczemu,
- grupy interwencyjne w regionalnych dyrekcjach Lasów Państwowych podporządkowane dyrektorowi regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych.

Ogólny nadzór Dyrektora Generalnego sprowadza się m.in. do prawa określania:

- organizacji i zakresu działania posterunków i grup interwencyjnych,
- szczegółowych zasady szkolenia strażników leśnych.

Posterunek Straży Leśnej tworzy się w nadleśnictwie i jest on podległy bezpośrednio nadleśniczemu. W skład posterunku nie może wchodzić mniej niż dwie osoby. Przełożonym strażników leśnych wchodzących w skład posterunku jest komendant. Działania posterunku obejmują swym zasięgiem terytorium nadleśnictwa. Analizując obecną strukturę ilości etatów w poszczególnych Posterunkach Straży Leśnej i odnosząc to do ocennych statystyk zadań i czynności przydzielonych jednemu strażnikowi leśnemu, można stwierdzić zbyt niski poziom etatyzacji w ramach jednego Posterunku. Ponadto, mając na uwadze charakter i za dania stawiane przez ustawodawcę Straży Leśnej, trzeba również pamiętać, przy okazji analizy

¹ M. Bojarski, W. Radecki, *Przestępstwa i wykroczenia leśne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2000, s. 23-24.

struktury zatrudnienia, że utrzymywanie w normalnym funkcjonowaniu dwuosobowych posterunków jest utrudnione. Zapisy zarządzeń wewnętrznych Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych mówią o konieczności pełnienia służby w terenie w obsadzie minimum dwuosobowej. Jest to niezbędne przy zachowaniu elementarnych zasad asekuracji podczas podejmowania interwencji, prowadzenia czynności dochodzeniowych itd. Można postawić pytania, jak ma funkcjonować posterunek w sytuacji urlopu, choroby i innych zdarzeń losowych strażnika leśnego. W polskiej rzeczywistości znane są przypadki, gdzie w ramach jednego posterunku zatrudnionych jest właśnie tylko dwóch strażników leśnych. Należy nadmienić, że mowa jest o nadleśnictwach, na terenie których znajdują się często ważne ośrodki sportowo-rekreacyjne. Duża ilość szczególnie ważnych zasobów przyrody, unikatowe wyspy i inne dobra, powinny być objęte należytymi działaniami prewencyjnymi oraz bieżącą walką z intensywnym szkodnictwem leśnym przez funkcjonariuszy Straży Leśnej.

Przedmiotowy problem jest znany powszechnie i bierze swój początek z ograniczeń budżetu państwa. Oczywistym jest, że Lasy Państwowe jako przedsiębiorstwo państwowe jest w pełni samofinansująca się osobą prawną. Warto wspomnieć, że standardy prawno-finansowe państw wysokorozwiniętych wskazują na znaczny interwencjonizm budżetu państwa właśnie w ochronę środowiska, poprzez specjalne programy, w gospodarkę prowadzoną w lasach jak również w ochronę tychże lasów.

Jednakże, jak było już wskazane wyżej, zwiększenie liczby etatów jest nie tylko niezbędne dla prawidłowego wykonania zadań nałożonych przez ustawodawcę ale wręcz opłacalne właśnie dla budżetu państwa.

W celu udzielenia doraźnej i tymczasowej pomocy nadleśnictwom w zwalczaniu przestępstw i wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego oraz wykonywania innych zadań w zakresie ochrony mienia, może być utworzona w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych grupa interwencyjna. Grupa interwencyjna może być powołana przez dyrektora RDLP jako stała lub doraźna komórka organizacyjna podległa bezpośrednio dyrektorowi. Grupą interwencyjną kieruje dowódca, którym jest pracownik Straży Leśnej zatrudniony na stanowisku inspektora Straży Leśnej. W skład grupy wchodzi strażnicy leśni oddelegowani przez właściwych nadleśniczych na wniosek dyrektora. Grupy interwencyjne obejmują swym działaniem terytorium regionalnej dyrekcji.

W celu właściwego i pełnego zrozumienia charakteru prawnego Straży Leśnej, trzeba podkreślić, że Straż Leśna jest formacją uzbrojoną. Ustawodawca słusznie wyposażył Straż Leśną w rozległe kompetencje o charakterze policyjnym, które to kompetencje szczegółowo określa art. 47 Ustawy o lasach. Powyższy artykuł reguluje kilka zagadnień, a mianowicie:

- organizację Straży Leśnej (ust. 1, 1a, 1b, 1c — opisano wyżej),
- uprawnienia strażników leśnych (ust. 2 i 8),
- kwestie związane z wykonywaniem uprawnień (ust. 2a, b),
- stosowanie środków przymusu (ust. 3),
- stosowanie broni palnej (ust. 5),
- niektóre kwestie szczegółowe, związane z wykonywaniem uprawnień (ust. 3a, b, 4, 6 i 7).¹

Strażnicy leśni wypełniając zadania na nich nałożone w art. 47 ust.1, mają prawo do podjęcia czynności określonych w art. 47 ust.2 ww. ustawy.

Przed wszystkim, strażnicy leśni podejmując czynności wstępne/wyjaśniające mają prawo do wylegitymowania osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa lub wykroczenia, jak również świadków przestępstwa lub wykroczenia, w celu ustalenia ich tożsamości. Przedmiotowe uprawnienie ma niezwykle doniosłe znaczenie w przypadku konieczności wszczęcia postępowania, w sytuacji potwierdzenia się podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia leśnego. W myśl art. 47 ust.2 pkt 1 Ustawy o lasach, strażnik leśny ma prawo do legitymowania osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa lub wykroczenia, oraz świadków przestępstwa lub wykroczenia, w celu ustalenia ich tożsamości. Do czynności legitymowania stosuje się odpowiednio przepisy o Policji. Mówi o tym Rozporządzenie Rady Ministrów z 26 lipca 2005 r. w sprawie sposobu postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów (Dz. U. 2005 r., nr 141, poz. 1186). Treść tego rozporządzenia określa, iż tożsamość osoby legitymowanej ustala się na podstawie:

- dowodu osobistego;
- paszportu;
- zagranicznego dokumentu tożsamości;
- innego niebudzącego wątpliwości dokumentu zaopatrzonego w fotografię i oznaczonego numerem lub seria.

W przypadkach wyjątkowych, w których standardowe wylegitymowanie jest niemożliwe, tożsamość osoby legitymowanej można również ustalić na podstawie innych niebudzących wątpliwości dokumentów albo oświadczeń osób, których tożsamość ustalono, a także telefonicznego lub osobistego porozumienia się z osobami wskazanymi przez legitymowanego. W razie legitymowania osób znajdujących się w pojeździe, gdy przemawiają za tym względy bezpieczeństwa strażnik leśny może nakazać osobom

opuszczenie pojazdu. Legitymowany ma obowiązek podporządkowania się żądaniu strażnika leśnego pod groźbą odpowiedzialności za wykroczenie z art. 65 k.w. Przepis ten stanowi:

Art. 65§ 1. Kto umyślnie wprowadza w błąd organ państwowy lub instytucję upoważnioną z mocy ustawy do legitymowania:

- 1) *co do tożsamości własnej lub innej osoby,*
- 2) *co do swojego obywatelstwa, zawodu, miejsca zatrudnienia lub zamieszkania,* podlega karze grzywny.

§2. Tej samej karze podlega, kto wbrew obowiązkowi nie udziela właściwemu organowi państwowemu lub instytucji, upoważnionej z mocy ustawy do legitymowania, wiadomości lub dokumentów co do okoliczności wymienionych w § 1.

Podanie strażnikowi leśnemu nieprawdziwych danych osobowych jest kwalifikowane jako wykroczenie umyślne, gdyż trudno jest podać logiczne wytłumaczenie podania strażnikowi leśnemu nieprawdziwych własnych danych osobowych. Wprowadzenie w błąd strażnika leśnego bądź pracownika Służby Leśnej posiadającego uprawnienia strażnika leśnego, jest naruszeniem dyspozycji określonej w paragrafie 1, natomiast odmowa udzielenia wiadomości lub dokumentów jest wykroczeniem opisanym w paragrafie 2 art. 65 Kodeksu wykroczeń. Warunkiem odpowiedzialności za popełnienie wykroczenia z art. 65 § 2 jest posiadanie przez legitymowanego przy sobie dokumentów i ich nieokazanie. Nie ma wykroczenia natomiast w sytuacji, gdy legitymowany nie posiada dokumentów przy sobie, z tej racji, gdyż nie ma obowiązku posiadania przy sobie dokumentów stwierdzających tożsamość.¹

Kolejne ważne uprawnienie nadane Straży leśnej przez ustawodawcę, to prawo nakładania i pobierania grzywien, w drodze mandatu karnego, w sprawach i w zakresie określonych odrębnymi przepisami (art. 47 ust. 2 Ustawy o lasach). Minister Środowiska rozporządzeniem z 24 września 2002 r. w sprawie zakresu wykroczeń, za które uprawnieni pracownicy Lasów Państwowych, pracownicy parków narodowych oraz strażnicy łowieccy są upoważnieni do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego (Dz. U. nr 174, poz. 1132), określił zakres uprawnień mandatowych strażników leśnych oraz pracowników Służby Leśnej, którym przysługują uprawnienia **strażnika leśnego**.

Zakres tych uprawnień można zgrupować w trzech punktach:

Punkt 1 — obejmuje wykroczenia skodyfikowane w Kodeksie wykroczeń,

¹ W. Radecki, *Ustawa o lasach – komentarz*, Wydawnictwo Difin Warszawa 2004, s. 175.

¹ W. Kotowski, *Kodeks Wykroczeń Komentarz*, Zakamycze 2004, s. 281.

Punkt 2 — obejmuje wykroczenia występujące w Ustawie o ochronie przyrody,

Punkt 3 — obejmuje wykroczenia zawarte w art. 51 prawa łowieckiego — strzelanie do zwierzyny w odległościach mniejszych niż określone ww. artykule, wybieranie jaj i piskląt, niszczenie gniazd ptaków łownych, przetrzymywanie zwierzyny bez zezwolenia, pozyskiwanie zwierzyny innej lub w innej liczbie niż określona w upoważnieniu wydanym przez dzierżawcę lub zarządcę obwodu łowieckiego, niszczenie urządzeń łowieckich.¹

Katalog ustawowych uprawnień dla Straży leśnej przewiduje również prawo zatrzymywania i dokonywania kontroli środków transportu na obszarach leśnych oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie, w celu sprawdzenia ładunku oraz przeglądania zawartości bagażu, w razie zaistnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary. Ponadto, zgodnie z art. 47 ust. 2 ww. ustawy, Straż Leśna może dokonać przeszukania pomieszczeń i innych miejsc, w przypadkach uzasadnionego podejrzenia o popełnienie przestępstwa, na zasadach określonych w Kodeksie postępowania karnego oraz ujęcia na gorącym uczynku sprawcy przestępstwa lub wykroczenia albo w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa oraz jego doprowadzenia do Policji. Ponadto, może odbierać za pokwitowaniem przedmioty pochodzące z przestępstwa lub wykroczenia oraz narzędzia i środki służące do ich popełnienia.

Ustawodawca wyposażył również Straż Leśną w kompetencje typowe dla organów ścigania. Straż Leśna ma prawo i jednocześnie obowiązek:

- a) prowadzenia dochodzeń oraz wnoszenia i popierania aktów oskarżenia w postępowaniu uproszczonym, jeśli przedmiotem przestępstwa jest drewno pochodzące z lasów stanowiących własność Skarbu Państwa, w trybie i na zasadach określonych w Kodeksie postępowania karnego,
- b) prowadzenia postępowania w sprawach o wykroczenia oraz udziału w rozprawach przed kolegium do spraw wykroczeń w charakterze oskarżyciela publicznego i wnoszenia środków zaskarżenia do sądów rejonowych od rozstrzygnięć kolegium w sprawach zwalczania wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego.

Powyżej było już sygnalizowane, iż Straż Leśna jest formacją uzbrojoną, wobec czego ma ustawowe prawo do noszenia broni palnej długiej i krótkiej lub gazowej oraz ręcznego miotacza gazowego.

Podczas przeprowadzania czynności wyjaśniających i w trakcie prowadzonego dochodzenia, Straż Leśna ma prawo żądania niezbędnej pomocy od instytucji państwowych, kierowania się o taką pomoc do jednostek gospodarczych, organizacji społecznych, jak również w nagłych przypadkach do każdego obywatela o udzielenie doraźnej pomocy, na zasadach określonych w Ustawie o Policji.

2. 1. Postępowanie mandatowe w sprawach o wykroczenia

Ustawodawca mając na uwadze ściśle określony zbiór czynów zabronionych, charakteryzujących się niskim stopniem szkodliwości czynu, ustanowił postępowanie mandatowe, które czyni zadość ekonomice postępowania. Postępowanie mandatowe ma charakter zastępczy do postępowania sądowego. Prowadzone jest przez organy pozasądowe, zakończenie sprawy mandatem karnym wymaga zgody sprawcy wykroczenia. Oznacza to, że zastosowanie tego uproszczonego postępowania wymaga nie tylko pełnej jasności co do odpowiedzialności wykroczenia ale również quasi dobrowolnego poddania się karze przez sprawcę czynu. Brak zgody sprawcy uniemożliwia zastosowanie uproszczonego trybu mandatowego. Jest to dodatkowy wydziałek w wymiarze skuteczności działania Straży Leśnej oraz wpływa prewencyjnie na osobowość sprawcy.

Mandat karny jest ostatecznym rozstrzygnięciem i nie można wszczynać przedmiotem postępowania o ten sam czyn tej samej osoby. W ramach postępowania mandatowego, Straż Leśna może nałożyć grzywnę w wysokości od 20 zł do 500 zł. Jeżeli natomiast czyn wyczerpuje znamiona wykroczeń określonych w dwu lub więcej przepisach ustawy, górna granica mandatu wynosi 1000 zł. Określa to przepis artykułu 9 §1 Kodeksu wykroczeń.

Przesłanki dodatnie postępowania mandatowego, które muszą zaistnieć, aby postępowanie mandatowe było dopuszczalne, to:

- 1) Uprawnienie danego funkcjonariusza do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego za dane wykroczenie. W odniesieniu do strażnika leśnego oznacza to, że musi to być jedno z wykroczeń enumeratywnie wyliczonych w § 1 Rozporządzenia Ministra Środowiska z 24 września 2002 r. w sprawie zakresu wykroczeń, za które uprawnieni pracownicy Lasów Państwowych, pracownicy parków narodowych oraz strażnicy łowieccy są upoważnieni do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego;
- 2) Przesłanki dotyczące sposobu ujawnienia wykroczenia, tzn. postępowanie mandatowe jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy:

¹ W. Radecki, *Ustawa o lasach – komentarz*, s. 179.

- schwytano sprawcę wykroczenia na gorącym uczynku lub bezpośrednio po popełnieniu wykroczenia albo

- funkcjonariusz stwierdził popełnienie wykroczenia naocznie pod nieobecność sprawcy (np. pozostawienie samochodu w lesie w miejscu niedozwolonym) albo za pomocą urządzenia pomiarowego lub kontrolnego (nie dotyczy to w obecnym czasie Straży Leśnej), a nie zachodzą wątpliwości co do osoby sprawcy;

3) Przesłanki dotyczące czasu — regułą jest, że grzywnę w drodze mandatu karnego nakłada się w chwili ujawnienia popełnienia wykroczenia kwalifikującego do ukarania sprawcy mandatem karnym, ale możliwe jest przeprowadzenie czynności wyjaśniających podjętych natychmiast po ujawnieniu wykroczenia, wtedy grzywnę można nałożyć mandatem w czasie do 14 dni od schwytania sprawcy na gorącym uczynku lub bezpośrednio po popełnieniu wykroczenia oraz w terminie do 30 dni od stwierdzenia popełnienia wykroczenia pod nieobecność sprawcy lub za pomocą urządzenia pomiarowego lub kontrolnego;

4) Przesłanka dotycząca zgody sprawcy popełnienia wykroczenia — sprawca popełnienia wykroczenia może zawsze odmówić przyjęcia mandatu, a strażnik leśny lub osoba posiadająca uprawnienia strażnika leśnego ma zawsze obowiązek określić zarzucane wykroczenie i wysokość mandatu oraz pouczyć sprawcę o prawie odmowy przyjęcia mandatu karnego i o skutkach, jakie zrodzi taka odmowa tj. skierowanie wniosku o ukaranie do sądu grodzkiego właściwego dla miejsca popełnienia wykroczenia.

Natomiast do przesłanek ujemnych tzn. takich, których zaistnienie powoduje niemożność zastosowania postępowania mandatowego zaliczamy:

1) Obowiązek orzeczenia środka karnego za wykroczenie, jeżeli orzeczenie takiego środka jest obligatoryjne, nie jest dopuszczalne ukaranie sprawcy grzywną w drodze mandatu karnego. Jediną drogą jest droga sądowa. Jeżeli orzeczenie środka karnego jest fakultatywne (np. nawiązka za wykroczenie z art. 148 Kodeksu wykroczeń — nielegalny wyręb gałęzi, korzeni, krzewów) to w tej sytuacji można ukarać sprawcę grzywną w postaci mandatu karnego, ale należy mieć świadomość, że za to wykroczenie dla tego sprawcy nie będzie można orzec środka karnego, a zatem jeżeli w ocenie strażnika leśnego orzeczenie środka karnego fakultatywnego byłoby celowe, należy skierować wniosek o ukaranie do sądu;

2) Zbieg idealny przestępstwa i wykroczenia (art. 10 §1 Kodeksu wykroczeń). Jest to taka sytuacja, gdy czyn będący wykroczeniem wyczerpuje również znamiona przestępstwa.¹

W Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia wymienione są trzy rodzaje mandatów karnych:

- mandat karny gotówkowy, wydawany ukaranemu po uiszczeniu grzywny bezpośrednio funkcjonariuszowi, który ją nałożył (art. 98 § 1 pkt 1 k.p.w.). Takim mandatem można ukarać jedynie osoby czasowo przebywające na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub niemające stałego miejsca zamieszkania albo pobytu, mandat taki staje się prawomocny z chwilą uiszczenia grzywny;

- mandat karny kredytowany, wydawany ukaranemu za potwierdzeniem odbioru (art. 98 § 1 pkt 2 k.p.w.). Jest on podstawową formą mandatu stosowaną wobec osób innych niż te, którym wymierza się mandat gotówkowy. Mandat kredytowany staje się prawomocny z chwilą pokwitowania odbioru i podlega egzekucji administracyjnej w razie niezapłacenia go w terminie 7 dni od dnia nałożenia;

- mandat karny zaoczny (art. 98 § 1 pkt 3 k.p.w.). Nakładany w razie stwierdzenia wykroczenia pod nieobecność sprawcy. Ponieważ mandat taki nie zostaje przyjęty, to w razie niezapłacenia w terminie 7 dni kieruje się wniosek o ukaranie do sądu.

Grzywna w drodze mandatu karnego jest prawomocną i ostateczną formą załatwienia sprawy. Jedyne w sytuacji, gdy mandatem nałożono grzywnę za czyn niebędący wykroczeniem, to art. 101 Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia przewiduje możliwość uchylecia mandatu przez sąd. W tej sytuacji sąd nakazuje zwrot uiszczonej grzywny.

2. 2. Uprawnienia procesowe w sprawach karnych

Szczególne uprawnienie procesowe dla strażników leśnych ustawodawca zawarł w art. 47 ust. 2 pkt 3 Ustawy o lasach. Przedmiotowy artykuł udziela strażnikom leśnym uprawnienia do zatrzymywania i dokonywania kontroli środków transportu na obszarach leśnych oraz ich bezpośrednim sąsiedztwie, w celu sprawdzenia ładunku oraz przeglądania bagaży, w razie zaistnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary. Podstawą takiego działania i co naturalne warunkami jego legalności, jest tylko

¹ W. Radecki, *Ustawa o lasach – komentarz*, s. 180.

oznacza to, że zastosowanie ma rozporządzenie Rady Ministrów z 13 sierpnia 1996 roku w sprawie szczegółowego trybu korzystania przez policjantów z pomocy instytucji państwowych, organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego, jednostek gospodarczych i organizacji społecznych oraz osób (Dz. U. nr 107, poz. 501).

Artykuł 47 ust. 2b Ustawy o lasach wprowadzony nowelą w roku 1997 nadał uprawnienia strażnikom leśnym do kontroli podmiotów gospodarczych zajmujących się obrotem i przetwarzaniem drewna i innych produktów leśnych. Przedmiotowa kontrola ma na celu sprawdzenie legalności pochodzenia surowców drzewnych i innych produktów leśnych. Należy zauważyć, iż w świetle obowiązujących przepisów prawnych, za podmiot gospodarczy należy rozumieć przedsiębiorców w myśl ustawy z 19 listopada 1999 roku Prawo działalności gospodarczej (Dz. U. nr 101, poz. 1178 ze zm.), która określa, iż przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna oraz niemająca osobowości prawnej spółka prawa handlowego, która zawodowo, we własnym imieniu podejmuje i wykonuje działalność gospodarczą.

Kontrola jest czynnością, której dobrowolnie poddaje się przedsiębiorca. Bez uzyskania jego zgody nie jest możliwe jej przeprowadzenie. W przypadku powzięcia podejrzenia o możliwości znajdowania się na terenie zakładu rzeczy mogących pochodzić z przestępstwa, należy przeprowadzić czynność przeszukania zgodnie z obowiązującym regulami określonymi w przepisach Kodeksu postępowania karnego lub Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. W razie stwierdzenia nielegalnego pochodzenia surowców drzewnych, należy przeprowadzić postępowanie w kierunku artykułu 291 lub 292 Kodeksu karnego.

W sytuacji uniemożliwiającej wykonanie czynności określonych postanowieniami ustawy, ustawodawca przewidział użycie przez straż leśną przymusu bezpośredniego. W myśl art. 47 ust. 3 Ustawy o lasach: *Strażnik leśny może, wobec osób uniemożliwiających wykonywanie przez niego czynności określonych w ustawie, stosować środki przymusu bezpośredniego w postaci: 1. siły fizycznej, przez zastosowanie chwytów obezwładniających oraz podobnych technik obrony lub ataku, 2. pałki gumowej służbowej, 3. chemicznych środków obezwładniających w postaci ręcznego miotacza gazu i broni gazowej, 4. kajdanek, 5. psa służbowego.*

Z przytoczonego ust. 3 oraz dalszych zapisów Ustawy o lasach wynikają następujące ograniczenia stosowania środków przymusu bezpośredniego:

- mogą one być stosowane tylko wobec osób uniemożliwiających strażnikowi leśnemu wykonywanie czynności określonych w Ustawie o lasach,

- zastosowanie tych środków musi odpowiadać potrzebom wynikającym z istniejącej sytuacji,

- jedynym celem ich zastosowania może być podporządkowanie się osoby wydanym poleceniom,

- użycie środków przymusu bezpośredniego powinno być wykonywane w sposób najmniej naruszający nietykalność cielesną osoby, wobec której zostały podjęte.

Treść artykułu 47 ust. 7 Ustawy o lasach, w odniesieniu do środków przymusu bezpośredniego, odsyła do przepisów Ustawy o Policji. Szczegółowo mówi o tym akt prawny wykonawczy do tej ustawy, a mianowicie rozporządzenie Rady Ministrów z 17 września 1990 roku w sprawie określenia przypadków oraz warunków i sposobów użycia przez policjantów środków przymusu bezpośredniego (Dz. U. nr 70 poz. 410 ze zm.). Wśród szczegółowych zapisów zawartych w tym rozporządzeniu dla wykonujących obowiązki strażników leśnych znaczenie istotne mają regulacje mówiące o:

- zakazie stosowania środków przymusu innych niż chwytów obezwładniające wobec kobiet o widocznej ciąży, osób, których wygląd wskazuje na wiek poniżej 13 lat, starców oraz osób o widocznym kalectwie;

- zakazie zadawania uderzeń przy używaniu siły fizycznej, chyba że podejmuje się działania w obronie koniecznej;

- dopuszczeniu stosowania chemicznych środków obezwładniających jedynie w przypadkach: 1. odpierania czynnej napaści, 2. pokonywania czynnego i biernego oporu, 3. pościgu za osobą podejrzaną o popełnienie przestępstwa, 4. udaremnienia ucieczki zatrzymanego przestępcy, 5. przeciwdziałania niszczeniu mienia;

- dopuszczeniu stosowania pałki służbowej w razie: 1. odpierania czynnej napaści, 2. pokonywania czynnego oporu, 3. przeciwdziałania niszczeniu mienia;

- zakazie stosowania pałki służbowej wobec osób stawiających bierny opór, chyba że zastosowanie siły fizycznej okazało się bezskuteczne;

- zakazie uderzania pałką w głowę, szyję, brzuch i nieumięśnione oraz szczególnie wrażliwe części ciała, chyba, że działa się w obronie koniecznej;

- dopuszczeniu wykorzystania psa służbowego w przypadkach: 1. odpierania czynnej napaści, 2. pokonywania czynnego oporu, 3. pościgu za osobą podejrzaną o popełnienie przestępstwa, 4. udaremnienia ucieczki zatrzymanego przestępcy.

Natomiast aby strażnik leśny mógł użyć psa służbowego, pies służbowy musi mieć założony kaganiec. Sytuacja ta nie dotyczy psa specjalnie szkolonego do działania bez kagańca. Pies służbowy niewytresowany do działania bez kagańca może być wykorzystany bez kagańca w razie odpierania czynnej napaści lub w sytuacjach, w których wolno użyć strażnikowi leśnemu broni palnej.

Należy podkreślić bardzo ważne proceduralne uprawnienie. Mianowicie na zastosowanie przez strażnika leśnego środków przymusu bezpośredniego zawsze przysługuje zażalenie do prokuratora.

Ustawodawca przewidując, iż w przypadku niebezpiecznej eskalacji problemu i braku skuteczności środków przymusu bezpośredniego, w trybie art. 47 ust. 5 Ustawy o lasach strażnik leśny będzie zmuszony do użycia broni palnej w sytuacjach, gdy zastosowanie środków przymusu bezpośredniego okazało się niewystarczające. Jest to ostateczność dopuszczalna jedynie w trzech enumeratywnie wskazanych przypadkach:

1. W celu odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie własne lub innej osoby;
2. Przeciwko osobie, która wezwana do natychmiastowego porzucenia broni lub innego niebezpiecznego narzędzia nie zastosuje się do tego wezwania, a jej zachowanie wskazuje na bezpośredni zamiar ich użycia przeciwko niemu lub innej osobie;
3. Przeciwko osobie, która usiłuje przemocą odebrać broń.

W odniesieniu do użycia broni palnej, podobnie jak w przypadku użycia środków przymusu bezpośredniego, w Ustawie o lasach znajdujemy odesłanie do przepisów o Policji, w tym do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2005 roku w sprawie szczegółowych warunków i sposobu postępowania przy użyciu broni palnej przez policjantów oraz zasad użycia broni palnej przez oddziały i pododdziały zwarte Policji (Dz. U. 2005 r., nr 135, poz. 1132). Również Dyrektor Generalny Lasów Państwowych w swym Zarządzeniu nr 45 z dnia 8 lipca 2004 roku w sprawie szczegółowych zasad posiadania broni przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i sprawowaniu nadzoru nad gospodarką bronią, będącą w dyspozycji Straży Leśnej oraz warunków i sposobu postępowania przy użyciu broni palnej przez Straż Leśną (GS-021-3-1/2004), wypowiedział się, wydając odpowiednie instrukcje do przedstawionego zarządzenia, w tej materii.

Mając na uwadze przytoczone akty prawne należy przyjąć, że pracownicy Straży Leśnej (strażnicy leśni) przy wykonywaniu swych obowiązków służbowych są zobowiązani kierować się następującymi wskazówkami:

1. Użyciem broni jest oddanie strzału w kierunku osoby w celu jej obezwładnienia, po wyczerpaniu trybu przewidzianego przed użyciem broni palnej.
2. Tryb postępowania przed użyciem broni palnej określa § 3 rozporządzenia Rady Ministrów oraz § 5 zarządzenia Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych. Tryb ten polega na tym, że strażnik leśny przed użyciem broni palnej jest zobowiązany po uprzednim okrzyku „STRAŻ LEŚNA!” wezwać osobę do zachowania się zgodnego z prawem, a w szczególności do natychmiastowego porzucenia broni lub niebezpiecznego narzędzia, zaniechania ucieczki, odstąpienia od bezprawnych działań lub użycia przemocy. W razie niepodporządkowania się wezwaniu, strażnik powinien zagrozić użyciem broni palnej wzywając „STÓJ — BO STRZELAM!”, a kiedy to nie poskutkuje oddać strzał ostrzegawczy w górę i dopiero potem strzelać do człowieka.
3. Nie ma obowiązku wyczerpania przedstawionego trybu, gdy z zachowania osoby posiadającej broń lub niebezpieczne narzędzie wynika, że wszelka zwłoka groziłaby bezpośrednim niebezpieczeństwem dla życia lub zdrowia ludzkiego, lecz i wtedy użycie broni musi być poprzedzone okrzykiem „STRAŻ LEŚNA!”.
4. W razie zranienia osoby strażnik leśny jest obowiązany, z zachowaniem bezpieczeństwa własnego i innych osób oraz bez zbędnej zwłoki, udzielić pierwszej pomocy przedmedycznej, a następnie spowodować udzielenie pomocy lekarskiej.
5. W przypadku zranienia osoby oraz gdy w wyniku użycia broni nastąpiła śmierć człowieka, strażnik leśny jest obowiązany do zabezpieczenia śladów na miejscu zdarzenia i w miarę możliwości ustalenia świadków zdarzenia.
6. O każdym użyciu broni palnej lub oddaniu strzału ostrzegawczego, strażnik leśny jest obowiązany niezwłocznie powiadomić bezpośredniego przełożonego oraz najbliższą jednostkę Policji oraz sporządzić notatkę służbową.
7. Przy podejmowaniu decyzji o użyciu broni palnej strażnicy leśni są zobowiązani postępować ze szczególną rozwagą, traktując broń palną jako szczególny i ostateczny środek przymusu bezpośredniego.

Ustęp 6 artykułu 47 Ustawy o lasach w dalszym ciągu odnosi się do użycia broni palnej przez strażników leśnych. Zawiera on wskazanie na trzy dalsze ograniczenia użycia broni palnej:

- użycie jej powinno następować w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę osobie, przeciwko której użyto broni,
- użycie broni nie może zmierzać do pozbawienia życia,

- użycie broni palnej nie może narażać na niebezpieczeństwo utraty życia i zdrowia innych osób.

Drugi z przedstawionych warunków wywołał falę dyskusji, szczególnie wobec brutalizacji przestępstw dokonywanych w ostatnich latach. Na tle przepisów o Policji jeden z autorów (T. Hanausek, Ustawa o Policji. Komentarz, Kraków 1995, s.50) sformułował następujący pogląd: jeżeli w zwarciu doszło do przyciśnięcia broni policjanta do głowy napastnika, który dusi policjanta rękoma, to policjant nie może użyć broni, bo to byłoby użycie jej z zamiarem pozbawienia życia napastnika, a tego przepisy zabraniają. Takie rozumowanie prowadzi do nonsensu, bowiem wynika z tego, że policjant powinien w tej sytuacji dać się zabić.¹ Dlatego wydaje się być słuszny wniosek, że artykuł 25 Kodeksu karnego, mówiący o instytucji obrony koniecznej, ma zastosowanie również w odniesieniu do funkcjonariuszy broniących życia własnego lub innej osoby, a zatem jeżeli jedynym skutecznym środkiem obrony byłoby pozbawienie życia napastnika, wówczas funkcjonariusz może strzelać także z zamiarem pozbawienia życia.²

W tym miejscu należy równolegle zauważyć, że w przypadku funkcjonariuszy powołanych do ochrony bezpieczeństwa i porządku, (do których niewątpliwie zaliczyć należy strażników leśnych) prawo do obrony koniecznej może zderzyć się z wykonywaniem obowiązków służbowych. Działania tych funkcjonariuszy powinny być oceniane przez pryzmat przepisów regulujących w szczególności używanie środków przymusu bezpośredniego, w tym broni palnej, a nie *jedynie* przez pryzmat warunków działania w obronie koniecznej (wyrok SN z 27.10.1994r, OSNKW 1-2/1995).³

Postanowienie art. 47 w ustępie 8 Ustawy o lasach przyznaje strażnikowi leśnemu wykonującemu obowiązki służbowe na gruntach stanowiących własność Skarbu Państwa zarządzanych przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe uprawnienia określone odrębnymi przepisami odnoszącymi się do:

1. Państwowej Straży Łowieckiej — w zakresie zwalczania kłusownictwa;
2. Straży Ochrony Przyrody — w zakresie przestrzegania przepisów o ochronie przyrody;
3. Państwowej Straży Rybackiej — w zakresie kontroli legalności dokonywania połowu.

¹ W. Radecki, *Ustawa o lasach- komentarz*, s. 192.

² M. Bojarski, W. Radecki, *Kompendium dla policjanta*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1996, s. 285.

³ A. Marck, *Prawo karne, 3 wydanie*, C.H. Beck Warszawa 2001, s. 176.

Brzmienie art. 47 ust. 8 w punkcie 2 wskazuje na uprawnienia Straży Ochrony Przyrody, lecz ten zapis jest w obecnym stanie prawnym bezprzedmiotowy, bowiem istniejąca od 1957 roku Straż Ochrony Przyrody, utrzymana ustawą z 1991 roku o ochronie przyrody w brzmieniu pierwotnym, została zlikwidowana ustawą z 7 grudnia 2000 roku o zmianie ustawy o ochronie przyrody (Dz. U. 2001 nr 3, poz. 21).¹

Uprawnienia odnoszące się do Państwowej Straży Łowieckiej i Państwowej Straży Rybackiej w intencji ustawodawcy są wyrazem ogólniejszej idei, którą można nazwać uzupełnianiem lub dopełnianiem kompetencji strażników. Analogiczne bowiem uregulowania znajdują się w :

1. artykule 39 ust. 8 prawa łowieckiego (Dz. U. 2002 nr 42, poz. 372 ze zm.), w myśl którego strażnikowi Państwowej Straży Łowieckiej wykonującemu obowiązki na terenach obwodów łowieckich przysługują uprawnienia określone odrębnymi przepisami odnoszącymi się do:
  - Państwowej Straży Rybackiej — w zakresie kontroli legalności połowu,
  - strażników leśnych — w zakresie zwalczania szkodnictwa leśnego;
2. artykule 23a ust. 6 ustawy z 18 kwietnia 1985 r. o rybnictwie śródlądowym (Dz. U. 1999 nr 66, poz. 750 ze zm.), według której strażnikowi Państwowej Straży Rybackiej wykonującemu obowiązki przysługują uprawnienia określone odrębnymi przepisami odnoszącymi się do:
  - Państwowej Straży Łowieckiej — w zakresie zwalczania kłusownictwa,
  - strażników leśnych — w zakresie zwalczania szkodnictwa leśnego.

Obok własnych kompetencji wynikających z Ustawy o lasach, strażnik leśny ma również uprawnienia takie same jak strażnicy łowieccy czy rybacy. Należy jednak pokreślić, iż uprawnienia te przysługują strażnikowi leśnemu jedynie podczas wykonywania obowiązków służbowych na gruntach stanowiących własność Skarbu Państwa zarządzanych przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe.

Reasumując analizę Straży Leśnej jako organu powołanego do zwalczania szkodnictwa leśnego, należy uznać i podkreślić niezwykle doniosłą rolę jaką Straż Leśna pełni w ochronie lasów przed szkodnictwem leśnym w Polsce. Zmiany ustawodawcze i organizacyjne ewoluują we właściwym kierunku, zastrzeżenie budzi tempo ich wprowadzania.

¹ W. Radecki, *Ustawa o lasach- komentarz*, s. 194.

Rozdział III

Przestępstwa i wykroczenia leśne w aspekcie szkodnictwa leśnego

1. Szkodnictwo leśne — ogólne pojęcia

Kryterium klasyfikowania wszelkich szkód powstałych w lesie jest czynnik sprawczy. Z uwagi na to wyróżnia się szkody:

- biotyczne — odnoszące się do życiowych elementów danego środowiska (czynniki biotyczne, czyli organizmy zwierzęce i roślinne danego środowiska, oddziałujące na siebie wzajemnie i na elementy abiotyczne tego środowiska);¹

- abiotyczne — odnoszące się do materii nieożywionej lub pozbawionej życia;²

- antropogeniczne — formy powstałe w wyniku działalności człowieka.³

Szkodnictwo leśne należy zaliczyć do szkód antropogenicznych, związanych z działaniem człowieka w środowisku przyrodniczym, w tym w środowisku leśnym. W działaniu tym, czynnikiem sprawczym jest człowiek. Szkodnictwo leśne jest wynikiem szkodliwego oddziaływania człowieka na las i obiekty (przedmioty) z nim związane.⁴

W literaturze spotyka się definicje szkodnictwa leśnego, które mówią, iż: szkodnictwo leśne obejmuje wszelkiego rodzaju czyny niedozwolone polegające bądź na bezprawnym korzystaniu z lasu i produktów leśnych, bądź na naruszaniu przepisów dotyczących ochrony lasów lub z tą ochroną związanych.⁵ W definicji tej brak jest natomiast wypuklenia problemu powstania ewidentnej szkody lub straty materialnej powstałej w zasobach naturalnych lub w majątku posiadacza lasu.

Patrząc całościowo na problem szkodnictwa leśnego należy zauważyć, że szkodnictwo to powoduje określone straty wynikające z tytułu zaboru lub zniszczenia mienia oraz wywołuje negatywne następstwa w walorach niematerialnych (niepoliczalnych, niewymiernych) ze względu na ich zaistnienie w środowisku przyrodniczym. Z tego względu szkodnictwo leśne stanowi istotny problem, ograniczający i dezorganizujący prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej oraz spełnianie przez lasy różnorodnych funkcji pozagospodarczych.

¹ J. Tokarski, *Słownik wyrazów obcych*, PWN, Warszawa 1980, s. 83.

² Tamże: s. 1.

³ Tamże: s. 37.

⁴ Z. Nowak, *Szkodnictwo leśne. Poradnik dla Służby Leśnej w tym Straży Leśnej, oraz innych przyrodniczych służb ochronnych*, Oficyna Edytorska „Wydawnictwo Świat”, Warszawa 2003, s. 7.

⁵ L. Jastrzębski, E. Stankiewicz, *Ochrona lasów przed szkodnictwem*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1972, s. 51.

2. Rodzaje szkodnictwa leśnego i wyjaśnienie podstawowych pojęć

W Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe stosowany jest podział szkodnictwa leśnego na 4 grupy rodzajowe, które są obowiązujące w aktualnej sprawozdawczości Lasów Państwowych w tej dziedzinie. Podstawowym dokumentem sprawozdawczym w tym przedmiocie jest „LPIR-7 informacja o ochronie lasów przed szkodnictwem za okres.....”. Obejmuje on wyniki za rok kalendarzowy.

Szkodnictwo leśne obejmuje następujące grupy rodzajowe:

1. grupa 1 — bezprawne korzystanie z lasu,
2. grupa 2 — kłusownictwo,
3. grupa 3 — kradzież albo zniszczenie mienia nadleśnictwa,
4. grupa 4 — kradzież drewna z lasu państwowego.

Mając na uwadze aspekt prawny wszelkich szkód leśnych, należy stwierdzić, że szkody te zalicza się do czynów człowieka społecznie szkodliwych, bezprawnych, zawinionych i zabronionych pod groźbą określonej kary przez ustawę obowiązującą w czasie ich popełnienia.

Szkody leśne jako czyny zabronione mogą stanowić wykroczenia lub przestępstwa w zależności od stopnia ich szkodliwości, wartości szkody narażonej lub poniesionej przez posiadacza lasu.

Kryterium decydującym, które kwalifikuje przypadek szkodnictwa leśnego jako wykroczenie lub przestępstwo obok wartości wyrządzonej szkody, jest rodzaj kary i środka karnego przewidziany przez ustawodawcę za popełnienie określonego czynu zabronionego.

W literaturze, definicje przestępstwa przedstawia się w sposób następujący:

- czyn człowieka zabroniony przez ustawę pod groźbą kary jako zbrodnia lub występki, bezprawny, zawiniony i społecznie szkodliwy w stopniu wyższym niż znikomy,¹
- czyn człowieka zabroniony pod groźbą kary przez obowiązującą ustawę określającą jego znamiona, zawiniony i społecznie szkodliwy w stopniu wyższym niż znikomy.²

¹ L. Gardocki, *Prawo karne wydanie 4*, C.H. BECK, Warszawa 1999, s. 46.

² A. Marek, *Prawo karne wydanie 3*, C.H. BECK Warszawa 2001, s. 97.

Artykuł 1 § 1 Kodeksu wykroczeń, wykroczenie definiuje w sposób następujący:

Odpowiedzialności za wykroczenie podlega ten tylko, kto popełnia czyn społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia pod groźbą kary aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do 5000 złotych lub nagany.

2. 1. Zasady udostępniania lasów a bezprawne korzystanie z lasu

Bezprawne korzystanie z lasu polega na popełnianiu różnorodnych czynów zabronionych, przeważnie wykroczeń, związanych z pobytem człowieka w lesie i na gruntach leśnych. Czyny te obejmują w szczególności:

- szkodliwe pozyskiwanie produktów i surowców pochodzenia leśnego, w tym płodów runa leśnego,
- wyrządzanie różnych szkód w zagospodarowanych drzewostanach, na użytkach rolnych i wodach śródlądowych związanych z lasami oraz częściowo w terenowej infrastrukturze lasów,
- niszczenie różnych składników przyrody występujących w zasobach leśnych, w tym składników prawnie chronionych,
- nieprzestrzeganie przepisów przeciwpożarowych na obszarach leśnych,
- niewłaściwe zachowanie się na terenach leśnych w zakresie ładu, porządku i utrzymania czystości.¹

Ustawa o lasach z 28 września 1991 roku, w rozdziale 5 określiła zasady udostępniania lasów dla społeczeństwa. Artykuł 26 ustawy definiuje te zasady w sposób następujący:

Art. 26. 1. Lasy stanowiące własność Skarbu Państwa, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3, są udostępniane dla ludności.

2. Stałym zakazem wstępu objęte są lasy stanowiące:

- 1) uprawy leśne do 4 m wysokości,*
- 2) powierzchnie doświadczalne i drzewostany nasienne,*
- 3) ostoje zwierząt,*
- 4) źródła rzek i potoków,*
- 5) obszary zagrożone erozją.*

3. Nadleśniczy wprowadza okresowy zakaz wstępu do lasu stanowiącego własność Skarbu Państwa, w razie gdy:

- 1) wystąpiło zniszczenie albo znaczne uszkodzenie drzewostanów lub degradacja runa leśnego,*
- 2) występuje duże zagrożenie pożarowe,*
- 3) wykonywane są zabiegi gospodarcze związane z ochroną lasu lub pozyskaniem drewna.*
- 4. Lasy objęte stałym lub okresowym zakazem wstępu, z wyjątkiem przypadków określonych w ust. 2 pkt. 1, oznaczają się tablicami z napisem „zakaz wstępu” oraz wskazaniem przyczyny i terminu obowiązywania zakazu. Obowiązek ustawienia i utrzymywania znaków ciąży na nadleśniczym w stosunku do lasów będących w zarządzie Lasów Państwowych oraz na właścicielach pozostałych lasów.*
- 5. Minister właściwy do spraw środowiska określi, w drodze rozporządzenia, wzór znaków zakazu wstępu do lasu oraz zasady jego umieszczenia.*

Generalna zasada swobodnego wstępu do lasu obejmuje jedynie lasy stanowiące własność Skarbu Państwa. Jednak ze względu na potrzebę ogólnej ochrony lasów zasada ta wymaga pewnych ograniczeń. Wyrazem tych ograniczeń są dwójakiego rodzaju zakazy wstępu do lasu określone w ustępie 2 i 3 art. 26 Ustawy o lasach. Są to zakazy stałe obowiązujące z mocy samego prawa (ustęp 2) oraz zakazy okresowe wprowadzane przez nadleśniczego (ustęp 3) w sytuacjach wymienionych w tym przepisie.

Najszerzej zagadnienie bezprawnego korzystania z lasu, w tym sankcje za naruszanie zakazów wstępu do lasu, przedstawia rozdział XIX Kodeksu wykroczeń pt. Szkodnictwo leśne, polne i ogrodowe. Tam też zgrupowano największą ilość typowych szkód leśnych będącymi wykroczeniami.

Artykuł 151.

§ 1. Kto pasie zwierzęta gospodarskie na nienależących do niego gruntach leśnych lub rolnych albo przez takie grunty w miejscach, w których jest to zabronione, przechodzi, przejeżdża lub przegania zwierzęta gospodarskie, podlega karze grzywny do 500 złotych albo karze nagany.

§ 2. Jeżeli grunt jest zaorany, zasiany lub obsadzony, znajduje się w stanie sztucznego zalesienia, naturalnego odnowienia lub stanowi młodnik leśny do lat 20, sprawca podlega karze grzywny.

¹ Z. Nowak, *Szkodnictwo leśne. Poradnik dla Służby Leśnej w tym Straży Leśnej, oraz innych przyrodniczych służb ochronnych*, s. 10.

§ 3. Karze określonej w § 2 podlega również ten, kto przejeżdża lub przegania zwierzęta gospodarskie przez wodę zamkniętą i zarybioną.

§ 4. Ściganie następuje na żądanie pokrzywdzonego.

§ 5. W razie popełnienia wykroczenia określonego w § 1, 2 lub 3 można orzec nawiązkę do wysokości 1500 złotych.

Przepis ten skierowany jest przede wszystkim przeciwko wypasom zwierząt na cudzych gruntach (leśnych i rolnych). Niemniej jednak może on być stosowany także dla sankcjonowania naruszeń zakazów wstępu do lasu. Jest tak dlatego, że las objęty zakazem wstępu (stałym lub okresowym) odpowiada przyjętemu w k.w. pojęciu gruntu leśnego, w którym przechodzenie, przejeżdżanie lub przeganianie zwierząt gospodarskich jest zabronione. Znamiona wykroczenia z art. 151 § 1 k.w. wyczerpuje już samo wejście do lasu objętego zakazem wstępu. Za popełnienie wykroczenia z art. 151 § 1 k.w. grozi grzywna od 20 zł do 500 zł. Wykroczenie ma charakter kwalifikowany, jeżeli grunt leśny znajduje się w stanie sztucznego zalesienia, naturalnego odnowienia lub stanowi młodnik leśny do 20 lat. Wówczas czyn kwalifikuje się z art. 151 § 2 k.w., za co grozi kara grzywny do górnej wysokości przewidzianej w części ogólnej Kodeksu wykroczeń, czyli do 5000 zł.

Warunkiem odpowiedzialności za wykroczenie jest wina (choćby nieумыślna), dlatego miejsce podlegające zakazowi wstępu musi być odpowiednio oznakowane, chyba że chodzi o uprawy leśne do 4 metrów wysokości, kiedy to oznakowanie nie jest wymagane.¹

Artykuł 27 Ustawy o lasach reguluje dwie kwestie: zbiór owoców runa leśnego oraz lokalizowanie pasiek w lasach stanowiących własność Skarbu Państwa.

Art. 27. 1. Lasy stanowiące własność Skarbu Państwa są udostępniane, z uwzględnieniem zakazów zawartych w art. 26 i art. 30, do zbiorów owoców runa leśnego:

- 1) na potrzeby własne,
- 2) dla celów przemysłowych, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3.

2. Zbiór owoców runa leśnego dla celów przemysłowych wymaga zawarcia umowy z nadleśnictwem.

2. Nadleśniczy odmawia zawarcia umowy, w przypadku gdy zbiór runa leśnego zagraża środowisku leśnemu.

3. Lokalizowanie pasiek w lasach stanowiących własność Skarbu Państwa jest nieodpłatne.

4. Minister właściwy do spraw środowiska określi, w drodze rozporządzenia szczególne zasady ochrony i zbioru owoców runa leśnego oraz zasad lokalizowania pasiek na obszarach leśnych.

Mianem runa leśnego określa się najniższą warstwę roślinności w drzewostanach, złożoną z roślin zielnych oraz mchów, porostów i grzybów.¹ Zbiór owoców runa leśnego dla celów nieprzemysłowych w lasach stanowiących własność Skarbu Państwa jest dozwolony każdemu z mocy samego prawa. Ograniczeniu podlega tylko miejsce objęte zakazem wstępu oraz sposób zbioru.

Przepisem wykonawczym do art. 27 Ustawy o lasach jest Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 28 grudnia 1998 roku w sprawie szczegółowych zasad ochrony i zbioru owoców runa leśnego oraz zasad lokalizowania pasiek na obszarach leśnych (Dz. U. z 1999 roku, nr 6, poz. 42 ze zm.) w brzmieniu:

§1. Runo leśne powinno być obserwowane pod kątem oceny zagrożenia zniszczenia jednego lub więcej gatunków wchodzących w jego skład. Nie dotyczy to lasów objętych stałym zakazem wstępu.

§2. Zbiór owoców runa leśnego na własne potrzeby dopuszczony jest w lasach nieobjętych stałym lub okresowym zakazem wstępu.

§3. Skup owoców runa leśnego może być prowadzony jedynie od osób fizycznych i prawnych, na podstawie umowy z nadleśnictwami na dokonywanie zbioru dla celów przemysłowych. Skup tych owoców powinien odbywać się zgodnie z zawartymi umowami.

§4. Przy zbiorze owoców runa leśnego dopuszcza się wyłącznie:

- 1) zbiór owocników grzybów jadalnych bez oznak rozkładu,
- 2) zbiór owoców ręcznie (bez użycia jakichkolwiek narzędzi i urządzeń niszczących lub uszkadzających rośliny),
- 3) przy pozyskiwaniu całych roślin lub ich części — stosowanie małych łopatek, noży ogrodniczych lub sekatorów, siatek i płacht.

¹ W. Radecki, *Ustawa o lasach — komentarz*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2004, s. 100.

¹ *Mała Encyklopedia Leśna*, wydanie drugie zmienione, PWN, Warszawa 1991, s. 459.

§5. 1. Lokalizowanie pasiek na terenie lasów stanowiących własność Skarbu Państwa dopuszcza się w uzgodnieniu z zarządcą lasu.

2. Lokalizowanie pasiek w lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa wymaga zgody właściciela lasu.

§6. Pasieki mogą być lokalizowane w lasach:

- 1) nieobjętych stałym lub okresowym zakazem wstępu,
- 2) (skreślony),
- 3) w których nie są planowane w określonym roku prace i zabiegi gospodarcze i ochronne,
- 4) nieprzeznaczonych do masowego wypoczynku i rekreacji ludności,
- 5) niewymagających urządzenia i utrzymywania specjalnych dróg dojazdowych do pasieki.

§7. Właściciel pasieki zobowiązany jest do wywiezienia jej z lasu na własny koszt na okres prowadzenia prac (zabiegów) zagrażających życiu i zdrowiu pszczół lub grożących uszkodzeniem pasieki.

§8. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od jego ogłoszenia.

Przepisem sankcjonującym bezprawny zbiór płodów runa leśnego jest art. 153 §1 pkt. 4 Kodeksu wykroczeń, który stanowi:

Art. 153 §1, Kto w nienależącym do niego lesie:

(...)

- 4) zbiera grzyby lub owoce leśne w miejscach, w których jest to zabronione lub sposobem niedozwolonym, podlega karze grzywny do 250 złotych albo karze nagany.

Miejszem popełnienia tego wkrócenia jest cudzy las, obojętnie czy jest to las stanowiący własność Skarbu Państwa, czy innego podmiotu. Znamiona wykroczenia wyczerpuje zbieranie grzybów lub owoców leśnych:

- w miejscach niedozwolonych tj. objętych stałym lub okresowym zakazem wstępu,
- sposobem niedozwolonym tj. z naruszeniem zapisów rozporządzenia z 28 grudnia 1998 roku.

Wykroczenie z art. 153 §1 pkt. 4 jest zasadniczo ścigane z urzędu, bez zgłoszenia żądania takiego ścigania przez pokrzywdzonego.¹

Fotografia 1

Narzędzia do zbioru jagód, tzw. grzebienie

Źródło: Z. Nowak Szkodnictwo leśne, poradnik dla Służby Leśnej.

Kolejnym przepisem regulującym zasady udostępniania lasów jest artykuł 29 Ustawy o lasach w brzmieniu:

Art. 29. 1 Ruch pojazdem silnikowym, zaprzęgowym i motorowerowym w lesie dozwolony jest jedynie drogami publicznymi, natomiast drogami leśnymi jest dozwolony tylko wtedy, gdy są one oznakowane drogowskazami dopuszczającymi ruch po tych drogach. Nie dotyczy to inwalidów poruszających się pojazdami przystosowanymi do ich potrzeb.

1a. Jazda konna w lesie dopuszczalna jest tylko drogami leśnymi wyznaczonymi przez nadleśniczego.

2. Postój pojazdów, o których mowa w ust. 1, na drogach leśnych jest dozwolony wyłącznie w miejscach oznakowanych.

3. Przepisy ust.1 oraz art. 26 ust. 2 i 3, a także art. 28, nie dotyczą wykonujących czynności służbowe lub gospodarcze:

- 1) pracowników nadleśnictw,
- 2) osób nadzorujących gospodarkę leśną oraz kontrolujących jednostki organizacyjne Lasów Państwowych,
- 3) osób zwalczających pożary oraz ratujących życie lub zdrowie ludzkie,

¹ W. Radecki, Ustawa o lasach-komentarz, s.105.

4) funkcjonariuszy Straży Granicznej chroniących granicę państwową oraz funkcjonariuszy innych organów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i porządek publiczny,

5) osób wykonujących czynności z zakresu gospodarki leśnej oraz właścicieli pasiek zlokalizowanych na obszarach leśnych,

6) właścicieli lasów we własnych lasach,

7) osób użytkujących grunty rolne położone wśród lasów,

8) pracowników leśnych jednostek naukowych, badawczo-rozwojowych i doświadczalnych, w związku z wykonaniem badań naukowych i doświadczeń z zakresu leśnictwa i ochrony przyrody,

9) wojewódzkich konserwatorów przyrody oraz pracowników Służb Parków Krajobrazowych,

10) osób sporządzających plany urządzenia lasu, uproszczone plany urządzenia lasu lub inventaryzującą stan lasu, o której mowa w art.19 ust. 3

4. Imprezy sportowe oraz inne imprezy o charakterze masowym organizowane w lesie wymagają zgody właściciela lasu.

Analizując przepisy art. 29 należy wyjaśnić podstawowe pojęcia tam występujące.

Pierwszym z nich jest pojęcie pojazdu, obejmujące trzy kategorie:

- Pojazdy zaprzęgowe,

- Motorowery,

- Pojazdy silnikowe; według definicji z ustawy z 20 czerwca 1997 roku Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2005 r., nr 108, poz. 908) pojazd silnikowy, to pojazd wyposażony w silnik, z wyjątkiem motoroweru i pojazdu szynowego. Prawo o ruchu drogowym wyróżnia następujące typy pojazdów silnikowych:

a) pojazdy samochodowe,

b) pojazdy wolnobieżne,

c) pojazdy rolnicze.

Nie ma ograniczeń w poruszaniu się po lesie rowerami czy wózkami inwalidzkimi.

Kolejnym pojęciem występującym w analizowanym przepisie jest droga. Ustawa z 21 marca 1985 roku o drogach publicznych (Dz. U. z 2004 r., nr 204, poz. 2086) mówi, że droga publiczna to droga zaliczona na podstawie tej ustawy do kategorii dróg, z której może korzystać każdy, zgodnie z jej przeznaczeniem z ograniczeniami i wyjątkami określonymi

w tej ustawie lub innych przepisach szczególnych. Drogi publiczne dzielą się na cztery kategorie:

- krajowe,
- wojewódzkie,
- powiatowe,
- gminne.

Drogi nie zaliczone do żadnej kategorii dróg publicznych nie są drogami publicznymi. Wynika z tego, że droga prowadząca przez las może być drogą publiczną lub inną. Jeżeli jest drogą publiczną, to nie występuje tutaj problem prawny, wjazd na taką drogę jest zawsze dozwolony pojazdem silnikowym, zaprzęgowym i motorowerem. Jeżeli natomiast nie jest drogą publiczną, lecz jest drogą leśną, to generalnie wjazd pojazdem silnikowym, zaprzęgowym lub motorowerem dopuszczalny jest tylko wtedy, gdy droga ta jest oznakowana drogowskazami dopuszczającymi ruch po tej drodze. Ustawodawca nie określił, jak taka droga powinna być oznakowana, pozostawiając sposób oznakowania zarządcy terenu, a więc w lasach państwowych — nadleśniczemu. Jeżeli zatem droga prowadząca przez las nie jest drogą publiczną i nie została oznakowana drogowskazem dopuszczającym ruch, to na taką drogę nie wolno wjechać pojazdem silnikowym, zaprzęgowym i motorowerem. Nie jest istotne, czy na takiej drodze ustawiono znak zakazu ruchu. Istotne jest jedynie to, że nie ma drogowskazu dopuszczającego ruch po takiej drodze.¹

W art. 29 ust. 1 zdanie drugie, zapisany jest wyjątek od powyższej reguły odnoszący się do inwalidów poruszających się pojazdami przystosowanymi do ich potrzeb. W zapisie tym chodzi tylko o pojazdy przystosowane konstrukcyjnie do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Konstrukcja artykułu 29 ust. 2 Ustawy o lasach jest podobna do ustępu 1 — postój pojazdów silnikowych, zaprzęgowych i motorowerów na drogach leśnych dozwolony jest wyłącznie w miejscach oznakowanych. Są to z reguły wyznaczone i urządzone parkingi leśne.

Przepis sankcjonujący naruszenie zakazów z art. 29 Ustawy o lasach znajduje się w art. 161 Kodeksu wykroczeń.

Art. 161. Kto, nie będąc do tego uprawniony albo bez zgody właściciela lub posiadacza lasu, wjeżdża pojazdem silnikowym, zaprzęgowym lub motorowerem do nienależącego do niego lasu w miejscu, w którym jest to niedozwolone, albo pozostawia taki pojazd w lesie w miejscu do tego nieprzeznaczonym, podlega karze grzywny.

¹ W. Radcecki, *Ustawa o lasach — komentarz*, s.110.

Wykroczenie przewidziane w tym przepisie ma dwie postacie: wjazdu pojazdem do lasu albo pozostawienie pojazdu w lesie. Wjazd pojazdem do lasu wyczerpuje znamiona wykroczenia z art. 161 k.w. gdy spełnione są następujące warunki:

1. pojazd należy do kategorii pojazdów silnikowych, zaprzęgowych lub motorowerów,
2. las jest cudzy dla wjeżdżającego (może to być las stanowiący własność Skarbu Państwa lub innego podmiotu),
3. wjeżdżający nie jest do wjazdu uprawniony, czyli:
  - nie jest inwalidą poruszającym się pojazdem przystosowanym do jego potrzeb,
  - nie należy do kategorii osób wymienionych w art. 29 ust. 3 ustawy o lasach,
4. wjeżdżający nie uzyskał zgody właściciela lub posiadacza lasu,
5. wjazd nastąpił w miejscu niedozwolonym, czyli albo drogą leśną nieoznakowaną drogowskazem dopuszczającym ruch po tej drodze, albo w ogóle bez drogi.

Fotografia 2

Parkowanie samochodu w miejscu niedozwolonym

Źródło: Z. Nowak *Szkodnictwo leśne, poradnik dla Służby Leśnej*.

Pozostawienie pojazdu w lesie wyczerpuje znamiona wykroczenia, jeżeli następuje w miejscu do tego nieprzeznaczonym. Pełnia wykroczenie również ten, kto pozostawia pojazd na poboczu drogi leśnej udostępnionej dla ruchu. Jeżeli droga publiczna przebiega przez las, to oczywistym jest, iż w przypadku nieoznakowania tej drogi znakami zakazującymi zatrzymywanie się i postój, pozostawiający pojazd na poboczu nie popełnia wykroczenia. Natomiast art. 29 ust. 2 Ustawy o lasach mówi o drogach leśnych, które nie są

drogami publicznymi i w takiej sytuacji zakaz postoju w miejscach nieoznakowanych jest wykroczeniem w myśl art. 161 Kodeksu wykroczeń.¹

Artykuł 29 ust. 1a dopuszcza jazdę konną w lesie tylko drogami leśnymi wyznaczonymi przez nadleśniczego. Oczywistym jest, że dopuszczalna jest jazda konna w lesie drogą publiczną oraz drogą leśną oznaczoną drogowskazem dopuszczającym ruch po tej drodze. Przepisem sankcjonującym jazdę konną poza drogami udostępnionymi, jest art. 151 Kodeksu wykroczeń, który przewiduje sankcję za *przejeżdżanie przez grunty leśne w miejscach, w których jest to zabronione*.²

Kolejnym przepisem zwierającym katalog zachowań uznawanych za bezprawne korzystanie z lasu jest artykuł 30 Ustawy o lasach w brzmieniu:

Art. 30. 1. W lasach zabrania się:

- 1) *zanieczyszczenia gleby i wód,*
- 2) *zaśmiecania,*
- 3) *rozkopywaniu gruntu,*
- 4) *niszczenia grzybów oraz grzybni,*
- 5) *niszczenia lub uszkodzenia drzew, krzewów lub innych roślin,*
- 6) *niszczenia urządzeń i obiektów gospodarczych, turystycznych i technicznych oraz znaków i tablic,*
- 7) *zbierania plodów runa leśnego w oznakowanych miejscach zabronionych,*
- 8) *rozgarniania i zbierania ściółki,*
- 9) *wypasu zwierząt gospodarskich,*
- 10) *biwakowania poza miejscami wyznaczonymi przez właściciela lasu lub nadleśniczego,*
- 11) *wybierania jaj i piskląt, niszczenia lęgówisk i gniazd ptasich,*
- 12) *płoszenia, ścigania, chwytania i zabijania dziko żyjących zwierząt,*
- 13) *puszczenia psów luzem,*
- 14) *halasowania oraz używania sygnałów dźwiękowych, z wyjątkiem przypadków wymagających wszczęcia alarmu.*

¹ W. Radecki, *Ustawa o lasach — komentarz*, s. 112.

² W. Radecki, *Ustawa o lasach — komentarz*, s. 114.

2. Przepisy ust. 1 pkt. 3 i 5 nie dotyczą czynności związanych z gospodarką leśną, a pkt. 12-14 nie dotyczą polowań.

3. W lasach oraz na terenach śródleśnych, jak i również w odległości do 100 m od granicy lasu, zabrania się działań i czynności mogących wywołać niebezpieczeństwo, a w szczególności:

1) rozniecania ognia poza miejscami wyznaczonymi do tego celu przez właściciela lasu lub nadleśniczego,

2) korzystania z otwartego płomienia,

3) wypalania wierzchniej warstwy gleby i pozostałości roślinnych.

4. Przepisy ust. 3 nie dotyczą działań i czynności związanych z gospodarką leśną, pod warunkiem, że czynności te nie stanowią zagrożenia pożarowego.

Zgodnie z intencją ustawodawcy, Ustawa o lasach nie zawiera przepisów karnych. Sankcji za naruszenie zakazów określonych w artykule 30 ustawy należy szukać w Kodeksie karnym oraz w Kodeksie wykroczeń.

Zanieczyszczenie i zaśmiecanie lasów (art. 30 ust. 1 pkt 1 i 2 Ustawy o lasach)

W tym zakresie obowiązującym przepisem karnym jest art. 162 Kodeksu wykroczeń w brzmieniu:

Art. 162 §1. Kto w lasach zanieczyszcza glebę lub wodę albo wyrzuca do lasu kamienie, śmieci, złom, padlinę lub inne nieczystości, albo w inny sposób zaśmieca las podlega karze grzywny albo nagany.

§2. Jeżeli czyn sprawcy polega na zakopywaniu, zatapianiu, odprowadzaniu do gruntu w lasach albo w inny sposób składowaniu w lesie odpadów, sprawca

podlega karze aresztu albo grzywny.

§3. W razie popełnienia wykroczenia określonego w §1 można orzec nawiązkę, a w razie popełnienia wykroczenia określonego w §2 orzeka się nawiązkę — do wysokości równej kosztom rekultywacji gleby, oczyszczenia wody, wydobywania, wykopania, usunięcia z lasu, a także zniszczenia lub neutralizacji odpadów.

Ustawodawca posłużył się pojęciami potocznymi, nie wprowadzając znamienia skutku materialnego ani zagrożenia. Tak szeroka definicja pozwala uznać, że znamiona wykroczenia z art. 162 §1 wyczerpuje każde wprowadzenie obcych substancji do gleby lub wody w lesie.¹

W artykule 162 §2 przewidziana jest odpowiedzialność za wykroczenie kwalifikowane przez to, że czyn polega na takim postępowaniu z odpadami, które przybiera postać zakopywania, zatapiania lub odprowadzania odpadów do gruntu w lasach oraz składowaniu odpadów w lesie w inny sposób.

Jeżeli zanieczyszczenie lasu było na tyle istotne, że mogło zagrozić zniszczeniem w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach, czyn taki jest już przestępstwem, o którym mówi artykuł 182 Kodeksu karnego w brzmieniu:

Art. 182 §1. Kto zanieczyszcza wodę, powietrze lub ziemię substancją albo promieniowaniem jonizującym w takiej ilości lub w takiej postaci, że może to zagrozić życiu lub zdrowiu wielu osób lub spowodować zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Fotografia 3

Wysypisko śmieci w lesie

Źródło: *Opracowanie własne.*

Warunkiem dla bytu przestępstwa określonego w tym przepisie jest, aby ilość szkodliwych substancji była na tyle znaczna, iż spowodowane przez nią zanieczyszczenie

¹W. Radecki, *Ustawa o lasach — komentarz*, s.120.

mogło zagrozić życiu lub zdrowiu wielu osób albo spowodować zniszczenia w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach. Jest to przestępstwo formalne z narażenia wymienionych dóbr na niebezpieczeństwo, które nie musi nastąpić w formie bezpośredniego zagrożenia, ale wystarczy, że wystąpi ono potencjalnie. Podmiotem tego przestępstwa może być każdy, przy czym w wypadku, gdy zanieczyszczenie środowiska jest wynikiem działalności gospodarczej prowadzonej przez podmiot zbiorowy (osobę prawną, jednostkę organizacyjną), konieczne będzie ustalenie indywidualnej odpowiedzialności osób oparte na systemie organizacji takiego podmiotu.¹

Fotografia 4

Śmieci w lesie po wypoczynku turystów

Źródło: *Opracowanie własne.*

Rozkopywanie gruntu w lesie (art. 30 ust. 1 pkt 3 Ustawy o lasach)

Przepisem, który przewiduje karę za popełnienie tego wykroczenia jest art. 154 §1 pkt 1 i 4, który mówi:

Art. 154 §1. Kto na nienależącym do niego gruncie leśnym lub rolnym:

1) wydobywa piasek, margiel, żwir, glinę lub torf

(...)

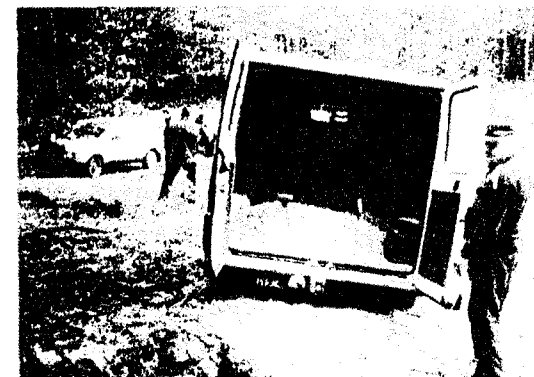
4) kopie dół lub rów,,

podlega karze grzywny do 1000 złotych albo karze nagany.

Jest to przepis, którego zadaniem jest ochrona lasu przed szeroko rozumianym szkodnictwem. W teorii zwraca się uwagę na kwestie związane ze stroną podmiotową tego wykroczenia. W przypadku zachowań opisanych w art. 154 k.w. ich nieumyślne popełnienie jest praktycznie niemożliwe. Może mieć to miejsce w odniesieniu do kopania dołu czy rowu i nieumyślność odnosi się do miejsca, np. właściciel lasu sąsiadującego z lasem będącym w zarządzie Lasów Państwowych nie zauważył, że kopiąc rów, przekroczył granicę między swoim lasem a tym, który jest własnością Skarbu Państwa, mimo że mógł i powinien był to zauważyć.¹

Fotografia 5

Nielegalne wydobywanie piasku w lesie

Źródło: Z. Nowak, *Szkodnictwo leśne, poradnik dla Służby Leśnej.*

Niszczenie grzybów oraz grzybni (art. 30 ust. 1 pkt 4 Ustawy o lasach)

Przepisem sankcyjnym do art. 30 ust. 1 pkt 4 jest art. 163 Kodeksu wykroczeń, który stanowi:

Art. 163. Kto w lesie rozgarnia ściółkę i niszczy grzyby lub grzybnię, podlega karze grzywny albo nagany.

¹ A. Marek, *Kodeks Karny – komentarz 2 wydanie*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2005, s. 437.

¹ M. Bojarski, W. Radecki, *Przestępstwa i wykroczenia leśne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2000, s. 116.

Warunkiem odpowiedzialności jest takie zachowanie sprawcy, które polega na rozbiciu ściółki i w konsekwencji zniszczenie grzybów lub grzybni. Grzyby podlegające ochronie gatunkowej częściowej można zbierać w celach konsumpcyjnych, ale nie wolno ich niszczyć. Każde zatem zniszczenie grzybów podlegających ochronie gatunkowej jest również wykroczeniem z art. 131 pkt 13 Ustawy o ochronie przyrody (DZ. U. z 2004 roku, nr 98, poz. 880), który jest przepisem surowszym, gdyż przewiduje także możliwość orzeczenia kary aresztu dla sprawcy wykroczenia.¹

Niszczenie lub uszkodzenie drzew, krzewów lub innych roślin (art. 30 ust. 1 pkt 5 Ustawy o lasach)

Fotografia 6

Uszkodzone drzewo w lesie

Najważniejszym przepisem sankcjonującym zachowania określone w art. 30 ust. 1 pkt 5 Ustawy o lasach jest art. 148 Kodeksu wykroczeń, który mówi:

Art. 148 § 1. Kto:

- 1) *dokonyje w nienależącym do niego lesie wyrębu gałęzi, korzeni lub krzewów, niszczy je lub uszkadza albo karczkuje pniaki;*

- 2) *zabiera z nienależącego do niego lasu, wyrąbane gałęzie, korzenie lub krzewy albo wykarczowane pniaki,*

podlega karze grzywny.

§ 2. Jeżeli czyn godzi w mienie osoby najbliższej, ściganie następuje na żądanie pokrzywdzonego.

§ 3. W razie popełnienia wykroczenia można orzec nawiązkę do wysokości 500 zł.

Jest to przepis, który chroni las przed szeroko rozumianym pojęciem szkodnictwa leśnego. Wykroczenie to można popełnić jedynie umyślnie. Trudno bowiem nieumyślnie dokonać czynności określonych w § 1.

Przedmiotem czynu są znajdujące się w lesie gałęzie, korzenie, krzewy i pniaki. Przedmioty te stanowią mienie i posiadają zawsze swego właściciela oraz swoją wartość, czasami trudną lub nawet niemożliwą do określenia, lecz zawsze istniejącą.

Zachowanie sprawcy może przybierać następujące formy:

- wyrąb gałęzi, korzeni lub krzewów,
- niszczenie lub uszkodzenie gałęzi, korzeni lub krzewów,
- karczowanie pniaków,
- zabór wyrąbanych gałęzi, korzeni lub krzewów albo wykarczowanych pniaków.

Gałęzie i korzenie jako części roślin nie wymagają myślenia szczególnego definiowania jako wyrażenia potocznie znane. W literaturze leśnej mianem pniaka określa się pozostałą po ścięciu drzewa dolną część jego pnia wraz z korzeniami.¹ Natomiast pojęcie krzewu definiuje się następująco: rośliny drzewiaste, które nie tworzą wyraźnego pnia, lecz rozgałęziają się od samej ziemi, w lasach krzewy są podstawowymi składnikami podszytu.²

Pojęcie wyrębu należy rozumieć jako każde odłączenie gałęzi od drzewa lub krzewu czy korzenia od podłoża. Karczowanie to inaczej wydobywanie z ziemi pnia pozostałego po ścięciu drzewa. Zabór polega na zawładnięciu przedmiotami wskazanymi w przepisie i wyniesieniu ich z lasu. Zapis art. 148 k.w. nie zastrzega, że zabór musi nastąpić w celu przywłaszczenia.³

Orzecznictwo Sądu Najwyższego odnoszące się do art. 148 k.w. stanowi, że wyrąb, niszczenie, uszkodzenie lub karczowanie w lesie nienależącym do sprawcy albo zabór z takiego lasu mienia wymienionego w art. 148, jest wykroczeniem bez względu na wartość

¹ *Mała Encyklopedia Leśna, wydanie drugie zmienione, s. 394.*

² *Tamże: s. 249.*

³ *W. Radecki, Ustawa o lasach — komentarz, s. 122.*

¹ *W. Radecki, Ustawa o lasach — komentarz, s. 122.*

mienia. Uchwała 7 sędziów SN- Izba Karna z 19 sierpnia 1993 r., I KZP 17/93, OSP 1994, nr 3, poz. 52; OSP 1994, nr 5, poz. 87; OSNKW 1993, nr 9-10, poz. 54; OSA i SN 1994, nr 2, poz. 4, s. 57; Wok. 1993, nr 10, s. 7. Głosę krytyczną przedstawił W. Radecki, OSP 1994, nr 5 s. 226.¹

Zabór z lasu niestanowiącego własność sprawcy wyrąbanych gałęzi (stroiszu) stanowi również wykroczenie przewidziane w art. 148 §1 pkt. 2 k.w., niezależnie od wartości zabranego mienia. Uchwała SN z 29 sierpnia 1989 r., V KZP 17/89, OSP 1990, nr 7, poz. 275; OSNKW 1989, nr 7-12, poz. 51. Artykuł 148 k.w., mimo że sankcjonuje wykroczenie przeciwko własności, nie został przez ustawodawcę — tak jak art. 119 i 124 k.w. — ograniczony kwotowo i czyny w nim opisane nie zostały, po przekroczeniu wartości mienia, przesunięte do kategorii przestępstw.²

Dodatkowe możliwości oceny prawnej tego typu zachowań sprawcy wprowadza art. 181 § 1 i 4 Kodeksu karnego, który mówi:

*Art. 181 § 1. Kto powoduje zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach,
podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.*

(...)

*§ 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa nieumyślnie,
podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.*

Przepisy art. 181 § 1 i 4 k.k. określają odpowiedzialność karną za spowodowanie zniszczeń w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach. Zróżnicowanie sankcji wiąże się z tym, czy zniszczenia zostały spowodowane umyślnie (w zamiarze bezpośrednim lub ewentualnym), czy też z winy nieumyślnej w postaci lekkomyślności lub niedbalstwa (świadomego lub nieświadomego naruszenia obowiązku ostrożności). W obu przypadkach do znamion tego przestępstwa należy skutek w postaci zniszczeń o znacznych rozmiarach, przez co należy rozumieć spowodowanie nieodwracalnych strat, które dotknęły wielkich obszarów roślinności albo dużej ilości zwierząt. W świetle orzecznictwa SN nie

tyle decyduje o tym wielkość pieniężna strat, ile ich rozmiary (Wyrok SN z 24 VI 1993r, III KRN 98/93, OSNKW 1993, nr 9-10, poz.64).¹

Artykuł 153 Kodeksu wykroczeń również przewiduje sankcje za naruszenie zapisów art. 30 ust. 1 pkt 5 Ustawy o lasach. Typizuje on drobne szkodnictwo leśne mówiąc:

Art. 153 § 1. Kto w nienależącym do niego lesie:

- 1) wydobywa żywice lub sok brzozy, obrywa szyszki, zdziera korę, nacina drzewo lub w inny sposób je uszkadza,*
- 2) zbiera mech lub ściółkę,*
- 3) zbiera gałęzie, korę, wióry, trawę, wrzos, szyszki lub ziola albo zdziera darń,*
- 4) zbiera grzyby lub owoce leśne w miejscach, w których jest to zabronione albo sposobem niedozwolonym*

podlega karze grzywny do 250 złotych albo karze nagany.

§ 2. Jeżeli czyn godzi w mienie osoby najbliższej, ściganie następuje na żądanie pokrzywdzonego.

Artykuł 153 k.w. został wprowadzony przez ustawodawcę w celu umożliwienia ścigania drobnego szkodnictwa leśnego w przypadku gdy szkoda nie powstała lub była niewyliczalna. W opisie zachowań sprawcy zastosowano wyrażenia potoczne niewymagające interpretacji. Ustawodawca określając wysokość grzywny do 250 złotych uznał te czyny za drobne i błahe. Punkt 4 ustępu 1 artykułu 153 k.w. został już omówiony we wcześniejszej części pracy.

Następnym przepisem sankcyjnym do art. 30 ust. 1 pkt 5 jest artykuł 156 Kodeksu wykroczeń, który stanowi

Art. 156 § 1. Kto na nienależącym do niego gruncie leśnym lub rolnym niszczy zasiewy, sadzonki lub trawę,

§ 2. Jeżeli czyn grozi w mienie osoby najbliższej, ściganie następuje na żądanie pokrzywdzonego

§ 3. W razie popełnienia wykroczenia można orzec nawiązkę do wysokości 500 złotych.

¹ W. Kotowski, *Kodeks wykroczeń — komentarz*, Zakamycze 2004, s.478.

² W. Kotowski, *Kodeks wykroczeń — komentarz*, s.478 – 479.

¹ A. Marek, *Kodeks Karny — komentarz 2 wydanie*, s. 436.

Wykroczenie z art. 156 popełnia ten, kto na nienależącym do niego gruncie leśnym lub rolnym niszczy zasiewy sadzonki lub trawę. Z wykroczeniem tym mamy do czynienia tylko wówczas, gdy szkoda nie przekracza 250 złotych. Gdy kwotę tę przekracza a sprawca działał umyślnie, w grę wchodzi odpowiedzialność z art. 288 Kodeksu karnego, a gdyby spowodował zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach, za przestępstwo z art. 181 § 1 lub 4 k.k.¹

Dla pełnego obrazu i do pełnego katalogu przepisów sankcjonujących zapis art. 30 ust. 1 pkt 5 Ustawy o lasach, należy wspomnieć o art. 152 Kodeksu wykroczeń, który stanowi:

Art. 152 § 1. Kto niszczy lub użytkuje kosodrzewinę znajdującą się na siedliskach naturalnych w górach lub na torfowiskach, podlega karze grzywny do 1000 złotych albo karze nagany.

§ 2. W razie popełnienia wykroczenia można orzec nawiązkę do wysokości 500 złotych.

Kosodrzewina — (*Pinus mughus Scop.*)- sosna dwuigłowa, płożący się krzew o korze ciemnej, igłach 2 – 5 cm długości. Tworzy osobne piętro roślinności ponad górną granicą lasów w Alpach i Karpatach. Kosodrzewina jest gatunkiem chronionym ze względu na funkcję jaką spełnia w górach — chroni glebę przed wymywaniem i wydatnie zapobiega tworzeniu się lawin śnieżnych, groźnych dla niżej położonych drzewostanów.²

Czyn polegający na niszczeniu czy użytkowaniu kosodrzewiny wypełnia również znamiona wykroczenia z art. 131 pkt 13 Ustawy o ochronie przyrody, który przewiduje karę surowszą, bowiem karę aresztu albo grzywny. Przepis ten stanowi *lex specialis* w stosunku do przedstawionego art. 152 k.w.

Niszczenie urządzeń, obiektów, znaków i tablic (art. 30 ust. 1 pkt 6 Ustawy o lasach)

Przestępstwa czy wykroczenia określone w tym przepisie stanowią odrębną grupę rodzajową szkodnictwa leśnego.

Zbieranie płodów runa leśnego w oznakowanych miejscach

¹ M. Bojarski, W. Radcecki, *Przestępstwa i wykroczenia leśne*, s. 117.

² *Mała Encyklopedia Leśna, wydanie drugie zmienione*, s. 483.

zabronionych (art. 30 ust. 1 pkt 7 Ustawy o lasach)

Przepisem zawierającym sankcje za popełnienie tego wykroczenia jest art. 153 § 1 pkt 4 Kodeksu wykroczeń omawiany już wcześniej.

Rozgarnianie i zbieranie ściółki (art. 30 ust. 1 pkt 9 Ustawy o lasach)

Zbieranie ściółki leśnej jest wykroczeniem skodyfikowanym w art. 153 § 1 pkt 2 k.w. w brzmieniu:

Art. 153.

§1. Kto w nienależącym do niego lesie:

(...)

2) zbiera mech lub ściółkę

(...)

podlega karze grzywny do 250 złotych albo karze nagany.

Natomiast działanie polegające na rozgarnianiu ściółki usankcjonowane jest zapisem art. 163 k.w.

Art. 163. Kto w lesie rozgarnia ściółkę i niszczy grzyby lub grzybnie, podlega karze grzywny albo nagany.

Brak natomiast jest sankcji za samo rozgarnianie ściółki, bez jej zbierania i bez niszczenia grzybów lub grzybni.¹

Wypas zwierząt gospodarskich (art.30ust. 1 pkt 9 Ustawy o lasach)

Jedną z najstarszych leśnych norm ochronnych jest zakaz wypasu zwierząt gospodarskich w cudzych lasach. W obowiązującym stanie prawnym sankcja za naruszenie tego zakazu znajduje się w art. 151 § 1 i 2 k.w.

¹ W. Radcecki, *Ustawa o lasach – komentarz*, s. 128.

Artykuł 151.

§ 1. Kto pasie zwierzęta gospodarskie na nienależących do niego gruntach leśnych lub rolnych albo przez takie grunty w miejscach, w których jest to zabronione, przechodzi, przejeżdża lub przegania zwierzęta gospodarskie, podlega karze grzywny do 500 złotych albo karze nagany.

§ 2. Jeżeli grunt jest zaorany, zasiany lub obsadzony, znajduje się w stanie sztucznego zalesienia, naturalnego odnowienia lub stanowi młodnik leśny do lat 20, sprawca podlega karze grzywny.

Fotografia 7

Wypas zwierząt na uprawie leśnej

Źródło: *Opracowanie własne.*

Pojęcie zwierząt gospodarskich jest pojęciem prawnie definiowanym w art. 2 ust. 1 pkt 15 ustawy z 20 sierpnia 1997 o organizacji i hodowli zwierząt gospodarskich (Dz. U. z 2002 r., nr 207, poz. 1762). Ten akt prawny do zwierząt gospodarskich zalicza:

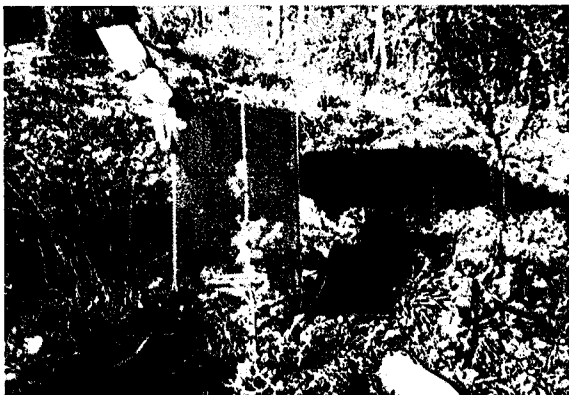
- koniowate — zwierzęta gatunków: koń lub osioł,
- bydło — zwierzęta gatunków: bydło domowe oraz bawoły,
- jeleniowate — zwierzęta gatunków: jeleni lub danieli utrzymywane w warunkach fermowych w celu pozyskania mięsa i skór,
  - drób (tj. wg art. 2 ust. 1 pkt 2 tej ustawy — ptaki gatunków: kura, kaczka, gęś, indyk, przepiórka, perlica, struś),
  - świnie,
  - owce,
  - kozy,
  - pszczoły,
  - zwierzęta futerkowe (tj. wg art. 2 ust. 1 pkt 16 tej ustawy: lis pospolity, norka, tchórz, jenot, nutria, szynszyla i królik — hodowane w celu produkcji surowca dla przemysłu futrzarskiego, mięsnego i włókienniczego).¹

¹ W. Radecki, *Ustawa o lasach – komentarz*, s. 129.

Fotografia 8

Zniszczona sadzonka w wyniku wypasu zwierząt w lesie

Źródło: Opracowanie własne.

Biwakowanie poza miejscami wyznaczonymi (art. 30 ust. 1 pkt 10 Ustawy o lasach)

Częstym wykroczeniem, popełnianym szczególnie w naszym rejonie Polski w okresie letnim, jest biwakowanie w lasach w miejscach niewyznaczonych. Biwakowanie w lasach jest dozwolone wyłącznie w miejscach wyznaczonych przez właściciela lasu. W przypadku lasów stanowiących własność Skarbu Państwa zarządzanych przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe miejsca takie wyznacza nadleśniczy. Poza tymi miejscami biwakowanie jest zakazane i karalne. Przepisami sankcjonującymi takie zachowania mogą być omawiane już przepisy art. 151 k.w. (wejście do lasu w miejscu niedozwolonym) czy też art. 156 k.w. (jeżeli biwakowanie łączy się ze zniszczeniem trawy).

W przypadku popełnienia omawianego wykroczenia, zastosowanie może mieć również art. 157 k.w., który mówi:

Art. 157. §1. Kto wbrew żądaniu osoby uprawnionej nie opuszcza lasu, pola, ogrodu, pastwiska, łąki lub grobli, podlega karze grzywny do 500 złotych lub karze nagany.

§2. Ściganie następuje na żądanie pokrzywdzonego.

Konstrukcja tego przepisu jest jednak inna. Najpierw osoba uprawniona (właściciel, nadleśniczy) żąda opuszczenia przez biwakującego miejsca niewyznaczonego do biwakowania, a dopiero odmowa uzasadnia ukaranie za wykroczenie. Ściganie następuje na żądanie pokrzywdzonego.¹

Wybieranie jaj i piskląt, niszczenie lęgowisk, gniazd, legowisk, nor, mrowisk (art. 30 ust. 1 pkt 11 Ustawy o lasach)

Przepisem, który sankcjonuje takie zachowania jest art. 164 k.w., który mówi:

Art. 164. Kto wybiera jaja lub pisklęta, niszczy lęgowiska lub gniazda ptasie albo niszczy legowiska, nory lub mrowiska znajdujące się w lesie albo na nienależącym do niego gruncie rolnym, podlega karze grzywny albo nagany.

W przepisie tym określona jest odpowiedzialność sprawcy za cztery rodzaje zachowań:

- a) wybieranie jaj lub piskląt z gniazd ptasich,
- b) niszczenie lęgowisk lub gniazd ptasich,
- c) niszczenie legowisk lub nor,
- d) niszczenie mrowisk.

Należy zwrócić uwagę, że za to wykroczenie może odpowiadać także właściciel lasu, ponieważ wzmianka, że chodzi o grunt nienależący do sprawcy odnosi się tylko do gruntu rolnego, a zatem czyn popełniony w lesie jest zawsze wykroczeniem, choćby czynił to właściciel lasu.²

Jeżeli sprawca wybiera jaja lub pisklęta albo niszczy gniazda ptaków łownych w rozumieniu ustawy z 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz. U. z 2005r, nr 127, poz. 1066), to jego czyn wyczerpuje znamiona wykroczeń z art. 164 i art. 51 ust. 1 pkt 2 Prawa łowieckiego brzmieniu:

Art. 51.

1. Kto:

(...)

¹ W. Radecki, *Ustawa o lasach – komentarz*, s. 129.

² Tamże: s. 130.

2) wybiera jaja, pisklęta lub niszczy gniazda ptaków łownych lub niszczy ich legowiska,

(...)

podlega karze grzywny.

Mamy w tym przypadku do czynienia ze zbiegiem eliminacyjnym w rozumieniu art. 9 k.w., który nakazuje stosować przepis surowszy. Jest nim, wg zasady *lex specialis derogat legi generali*, art. 51 ust. 1 pkt 2 Prawa łowieckiego, który wprawdzie przewiduje identyczną grzywnę, ale w odróżnieniu od art. 164 k.w. nie przewiduje możliwości orzeczenia nagany.

Również przepisem specjalnym w stosunku do art. 164 k.w. jest art. 51 ust. 1 pkt 4 Prawa łowieckiego, który mówi:

Art. 51.

1. Kto:

(...)

4) niszczy nory i legowiska zwierząt łownych

(...)

podlega karze grzywny.

Działanie sprawcy polega w tym przypadku na niszczeniu nor i legowisk.¹

W tym miejscu warto zwrócić uwagę na zwierzęta pozostające pod ochroną gatunkową wprowadzoną Rozporządzeniem Ministra Środowiska z 28 września 2004 roku w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz. U. z 2004 r, nr 220, poz. 2237). W § 6 powyższego rozporządzenia umieszczony jest katalog zawierający zakazy odnoszące się do dziko występujących zwierząt należących do gatunków określonych w niniejszym rozporządzeniu. Naruszenie tych zakazów jest wykroczeniem z art. 127 ustawy o ochronie przyrody, który jest surowszy od art. 164 k.w., ponieważ przewiduje karę aresztu. Art. 127 ustawy o ochronie przyrody zakazuje jedynie umyślnego naruszania zakazów dotyczących tych zwierząt, a wobec tego nieumyślne zachowanie nie wyczerpuje znamion wykroczenia z art. 127 ustawy o ochronie przyrody. Nieumyślne zniszczenie może jedynie prowadzić do ukarania sprawcy za popełnienie wykroczenia z art. 164 k.w.²

Płoszenie, ściganie, chwywanie i zabijanie dziko żyjących zwierząt (art. 30 ust. 1 pkt 12 Ustawy o lasach)

Zapis art. 30 ust. 1 pkt 12 z przyczyn oczywistych nie dotyczy czynności związanych z polowaniem w rozumieniu Prawa łowieckiego. Poza tymi czynnościami zakaz ten obowiązuje w lesie, a przepisem sanacyjnym jest art. 165 k.w., który stanowi:

Art. 165. Kto w lesie, w sposób złośliwy, płoszy albo ściga, chwytą, rani lub zabija dziko żyjące zwierzę, poza czynnościami związanymi z polowaniem lub ochroną lasów, jeżeli czyn z mocy innego przepisu nie jest zagrożony karą surowszą, podlega karze grzywny albo karze nagany.

Kodeks wykroczeń uzależnia odpowiedzialność od postępowania w sposób złośliwy. Pojęcie złośliwości jest tradycyjną kategorią prawa wykroczeń, traktowaną jako znamię strony podmiotowej (cel, motyw, pobudka). Za typową złośliwość uważano sytuację, kiedy sprawca, rozumiejąc bezprawność działania, przedsięwzię je dlatego, aby szkodzić lub dokuczać i doznać zadowolenia ze swego działania i jego zgubnych skutków.¹ Działanie w sposób złośliwy oznacza działanie nie tylko umyślne w zamiarze bezpośrednim, ale także nieuzasadnione żadną obiektywną potrzebą i podjęte w celu osiągnięcia właśnie jakiejś złośliwej satysfakcji, że zwierzę zostanie przestraszone, zmuszone do ucieczki, dozna bólu lub poniesie śmierć.²

Ustawodawca w treści art. 165 umieścił zdanie mówiące o odpowiedzialności sprawcy z mocy innego, zagrożonego surowszą karą przepisu. Takim surowszym przepisem jest np. art. 35 Ustawy o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2003 r., nr 106, poz. 1002), który każde nieuzasadnione zabicie zwierzęcia uznaje za przestępstwo zagrożone karą grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku, a w przypadku działania sprawcy ze szczególnym okrucieństwem — do lat 2. Oczywiście wchodzi tu w rachubę także zapisy ustawy Prawo łowieckie czy też Ustawy o ochronie przyrody, w odniesieniu do zwierząt objętych ochroną gatunkową.

Puszczanie psów luzem (art. 30 ust. 1 pkt 13 Ustawy o lasach)

Zakaz ten nie dotyczy także czynności związanych z wykonywaniem polowania. Mówi o tym wprost art. 30 ust. 2 Ustawy o lasach. Przepisem zawierającym sankcje za naruszenie zapisu w art. 30 ust. 1 pkt 13 Ustawy o lasach, jest art. 166 k.w. w brzmieniu:

¹ W. Radecki, *Prawo łowieckie – komentarz*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2005, s. 226.

² W. Radecki, *Ustawa o lasach – komentarz*, s. 130-131.

¹ W. Radecki, *Ustawa o lasach – komentarz*, s. 132.

² Tamże: s. 132.

Art. 166. Kto w lesie puszcza luzem psa, poza czynnościami związanymi z polowaniem,

podlega karze grzywny albo karze nagany.

Dobrem chronionym tym przepisem jest życie zwierząt leśnych, które może być zagrożone przez psy biegające swobodnie po lesie. Ustawa nie zastrzega, aby miał to być las cudzy dla sprawcy. Wykroczenia dopuszcza się również właściciel lasu, który w swoim lesie puszcza psa luzem. Uzasadnieniem takiego sformułowania przepisu jest fakt, że właściciel lasu nie jest właścicielem zwierząt leśnych. Zwierzęta łowne stanowią własność Skarbu

Fotografia 9

Puszczanie psa luzem w lesie

Źródło: Z. Nowak, *Szkodnictwo leśne, poradnik dla Służby Leśnej*.

Państwa, o czym stanowi Prawo łowieckie. Dla bytu tego wykroczenia nie jest konieczne ustalenie czy pies wyrządził szkodę zwierzęciu leśnemu ani czy taka szkoda groziła temu zwierzęciu. Wykroczenie ma charakter czysto formalny.¹

¹ W. Radecki, *Ustawa o lasach – komentarz*, s. 133.

Hałasowanie i używanie sygnałów dźwiękowych (art. 39 ust. 1 pkt 14 Ustawy o lasach)

Brak jest specjalnego przepisu przewidującego sankcję za powodowanie hałasu w lesie, lecz istnieje możliwość sięgnięcia do omawianego już przepisu art. 165 k.w., jeżeli sprawcy można przypisać złośliwe płoszenie zwierząt. Ustawa o lasach w art. 30 ust. 1 pkt 14 formułuje odrębny zakaz hałasowania i używania sygnałów dźwiękowych w lasach, określając jednocześnie dwa wyjątki:

- w razie konieczności wszczęcia alarmu,
- w czasie polowania.¹

Odpowiedzialność za naruszenie zakazów określonych w art. 30 ust. 3 Ustawy o lasach

Ochrona przeciwpożarowa lasów jest niezmiernie ważnym elementem pracy nie tylko leśników, lecz powinnością każdego obywatela naszego kraju. Lasy państwowe jako dobro ogólnonarodowe podlegają szczególnej ochronie, a spowodowanie pożaru lub samo spowodowanie pożaru jest bardzo istotnym zagadnieniem zaliczanym do grupy rodzajowej szkodnictwa leśnego pod nazwą *Bezprawne korzystanie z lasu*.

W art. 30 ust. 3 Ustawy o lasach ustawodawca zakazuje dokonywania wszelkich działań i czynności mogących wywołać niebezpieczeństwo pożaru.

Art. 30. (...)

3. W lasach oraz na terenach śródleśnych, jak również w odległości do 100 m od granicy lasu, zabrania się działań i czynności mogących wywołać niebezpieczeństwo, a w szczególności:

- 1) rozniecania ognia poza miejscami wyznaczonymi do tego celu przez właściciela lasu lub nadleśniczego,*
- 2) korzystania z otwartego płomienia,*
- 3) wypalania wierzchniej warstwy gleby i pozostałości roślinnych.*

¹ W. Radecki, *Ustawa o lasach – komentarz*, s. 134.

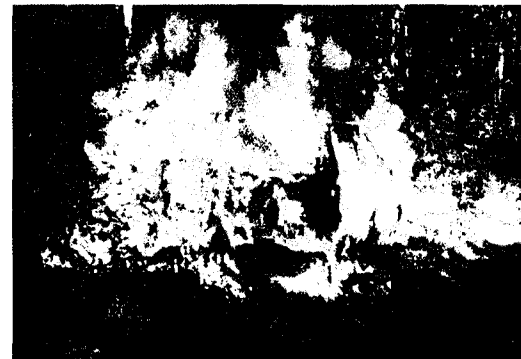
4. Przepisy ust. 3 nie dotyczą działań i czynności związanych z gospodarką leśną, pod warunkiem, że czynności te nie stanowią zagrożenia pożarowego.

Budowa tego artykułu ma charakter otwarty. Wyliczenie trzech rodzajów czynności ma charakter przykładowy jako poprzedzony charakterystycznym zwrotem „w szczególności”.

Sankcje za naruszenie przepisów o ochronie przeciwpożarowej w lasach określa art. 82 § 1 pkt 7 Kodeksu wykroczeń.

Fotografia 10

Podpalony samochód w lesie

Źródło: Z. Nowak, *Szkodnictwo leśne, poradnik dla Służby Leśnej*.

Art. 82 § 1. Kto nieostrożnie obchodzi się z ogniem lub wykracza przeciwko przepisom dotyczącym zapobiegania i zwalczania pożarów, a w szczególności:

(...)

7. w lesie lub na terenie śródleśnym albo w odległości mniejszej niż 100 m od granicy lasu:

- a) używa ciągnika lub innej maszyny bez należytego zabezpieczenia przed iskrzeniem,*
  - b) roznieca ogień poza miejscami wyznaczonymi do tego celu,*
  - c) pozostawia rozniecony ogień,*
  - d) korzysta z otwartego płomienia,*
  - e) wypala wierzchnią warstwę gleby lub pozostałości roślinne,*
  - f) porzuca nieugaszone zapalki lub niedopalki papierosów,*
  - g) dopuszcza się innych czynności mogących wywołać niebezpieczeństwo pożaru*
- podlega karze aresztu, grzywny albo karze nagany.*

Wykroczenie skodyfikowane w tym artykule ma charakter zagrożenia abstrakcyjnego, zatem dla jego bytu wystarczy nieostrożne obchodzenie się z ogniem. Wykroczeniem z tego przepisu jest również naruszenie zasad przeciwpożarowych określonych w odrębnych przepisach. Przepisy te zawiera Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. z 2002 r., nr 147, poz. 1229).¹

W Ustawie o ochronie przyrody umieszczony jest jeszcze jeden przepis o odpowiedzialności za wykroczenia związane z używaniem ognia. Jest to art. 131 w brzmieniu:

Art. 131. Kto:

(...)

1) wypala łąki, pastwiska, nieużytki, rowy, pasy przydrożne, szlaki kolejowe, trzcinowiska lub szuwary,

(...)

podlega karze aresztu albo grzywny.

Przedmiotem ochrony w tym przepisie jest nie tyle bezpieczeństwo pożarowe, ile życie biologiczne w glebie. Treść tego przepisu nie wskazuje wprost na tereny leśne, aczkolwiek rów, pas przydrożny czy szlak kolejowy może przebiegać przez tereny leśne, a wtedy może wystąpić zbieg przepisów art. 82 § 1 pkt 7 k.w. i art. 131 Ustawy o ochronie przyrody.²

Fotografia 11

Wypalanie traw

Źródło: Z. Nowak, *Szkodnictwo leśne, poradnik dla Służby Leśnej*.

¹ W. Kotowski, *Kodeks Wykroczeń – komentarz*, s. 301.

² W. Radcecki, *Ustawa o lasach – komentarz*, s. 135.

Nieostrożne obchodzenie się z ogniem lub naruszenie przepisów przeciwpożarowych jest wykroczeniem jeśli nie spowodowało pożaru ani jego bezpośredniego niebezpieczeństwa. Gdyby do takowego następstwa doszło to czyn taki byłby przestępstwem z art. 163 Kodeksu karnego (spowodowanie pożaru) lub z art. 164 k.k. (sprowadzenie bezpośredniego niebezpieczeństwa pożaru).

Art. 163 § 1. Kto sprowadza zdarzenie, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach, mające postać:

1) pożaru,

(...)

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 4. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 2 jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Art. 164 § 1. Kto sprowadza bezpośrednie niebezpieczeństwo zdarzenia określonego w art. 163 § 1,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Przez pojęcie pożaru, rozumiemy ogień rozprzestrzeniający się z siłą żywiołową. Jest to więc ogień o wielkim zasięgu, który wyrządził poważne szkody w mieniu i który zagraża życiu lub zdrowiu albo mieniu wielkich rozmiarów. Jeżeli sprawca, działając z zamiarem wywołania pożaru, wzniecił ogień w warunkach, w których mógł on się rozprzestrzenić zagrażając życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu o wielkich rozmiarach, jednakże do pożaru nie doszło, mamy do czynienia z usiłowaniem spowodowania pożaru (wyr. S.A. w Katowicach 27 VII 2000 r., II Aka 146/00, Orz. Prok. i Pr. 2000, nr 3). W wypadku, gdy ogień wybuchł lub został ugaszony zanim rozprzestrzenił się w sposób zagrażający życiu lub zdrowiu

ludzi albo mieniu w wielkich rozmiarach, zachodzi usiłowanie, a nie dokonanie przestępstwa określonego w art. 163 § 1 pkt 1 (wyr. SN z 11 XII 1978 r., OSNOW 1979, poz. 55).¹

Przepisy art. 163 § 3 i 4 wprowadzają typy kwalifikowane przez następstwa w postaci śmierci człowieka lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu wielu osób. Określenie „wiele osób” nie jest liczebnikiem oznaczającym kilkanaście, lecz jest pojęciem ocennym, oznaczającym „dużo, dużą ilość lub liczbę”. Chodzi zatem o więcej niż kilka pojedynczych osób. Tak przyjął S.A. w Katowicach w wyroku z 28X 2001 r., (IIAka 372/01, Orz. Prok. i Pr. 2002, nr 7-8), uznając, że skoro w konkretnym przypadku zagrożone było życie lub zdrowie siedmiorga małoletnich dzieci, wystarczy to do stwierdzenia, że niebezpieczeństwem objętych było wiele osób.²

Art. 163 § 3 k.k. określa typ kwalifikowany względem § 1 tego artykułu, co oznacza, że sprawca odpowiada, jeżeli umyślnie spowodził pożar, następstwo zaś przewidywał lub mógł przewidzieć. Art. 163 § 4 k.k. przedstawia typ kwalifikowany względem art. 163 § 1 k.k. co oznacza, że sprawca nie chciał, ani się nie godził na spowodzenie pożaru, ale nie zachował wymaganej w danych okolicznościach ostrożności i co najmniej mógł przewidzieć, że pożar pociągnie za sobą następstwa, o których mowa art. 163 § 4 k.k.³

¹ A. Marck, *Kodeks karny – komentarz*, 2 wydanie, s. 412-413.

² Tamże: s. 411-412.

³ W. Radecki, *Ustawa o lasach – komentarz*, s. 137.

Wartość strat i odszkodowań w latach 1999 – 2003 w zakresie bezprawnego korzystania z lasu

Rok	Wartość szkód	Windykacja i odszkodowania	Straty netto
1999	609 794	486 906	122 888
2000	145 768	118 693	27 075
2001	109 400	44 549	64 851
2002	118 019	73 646	44 373
2003	237 855	47 305	190 550

Źródło: *Analiza szkodnictwa leśnego w latach 1999 – 2003*, Las Polski nr 18/2004, s. 6.

Tabela 2

Požary w lasach wszystkich form własności w latach 1996 – 2001

Požary	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Ilość	7523	6528	5946	9405	12428	4644
W tym w LP	4546	3624	3406	4533	5052	2044
Pow. dotknięta pożarami (ha)	14120	6598	4019	8307	7013	4390
W tym z LP (ha)	5314	2172	1449	1800	1766	685
Przeciętna pow. lasu objęta jednym pożarem	1,88	1,01	0,68	0,88	0,56	0,94
W tym LP (ha)	1,17	0,6	0,43	0,4	0,35	0,33
Szacunkowa wartość strat w mln zł	21,7	11,5	8,2	10,4	8,6	5,3

Źródło: RJ, *Požary w lasach w 2001 roku*, Las Polski nr 6/2002, s. 24.

Tabela 3
Przyczyny powstawania pożarów w Lasach Państwowych w latach 1996 – 2001

Przyczyna	1996 - 2000		2001		
	Ilość	Pow. w ha	Ilość	Pow. w ha	% udział przyczyn
Nieostrożność dorosłych	4625	1809	426	96	21
Nieostrożność nieletnich	351	153	34	5	2
Awarie linii energetycznych	216	117	14	2	1
Transport drogowy	94	14	12	1	1
Transport kolejowy	273	427	18	2	1
Wylądowania atmosferyczne	192	54	12	2	1
Przerzuty z gruntów nieleśnych	2753	3064	138	85	6
Podpalenia	7404	4267	935	327	45
Pozostałe	264	86	23	4	1
Nieustalone	4989	2512	435	161	21
Ogółem	21 161	12 502	2044	685	100

Źródło: RJ, *Pożary w lasach w 2001 roku*, Las Polski nr 6/2002, s. 24.

Tabela 4
Pożary lasu w Lasach Państwowych w latach 1996 – 2001 z podziałem na regionalne dyrekcje LP

RDLP	Średnio rocznie 1996-2000		Pożary lasu w 2000		Pożary lasu w 2001	
	Ilość	Pow. w ha	Ilość	Pow. w ha	Ilość	Pow. w ha
Białystok	167	118	273	172	90	69
Gdańsk	86	44	134	49	30	12
Katowice	500	434	640	270	272	102
Kraków	24	15	34	9	5	1
Krosno	47	52	57	63	21	12
Lublin	130	163	145	94	60	80
Łódź	204	126	272	115	94	54
Olsztyn	181	123	197	61	83	28
PIA	102	35	115	16	43	7
Poznań	275	129	328	95	113	28
Radom	289	203	404	175	163	37
Szczecin	457	197	419	108	242	55
Szczecinek	130	123	190	103	43	30
Toruń	298	89	372	110	93	13
Warszawa	285	151	461	143	169	54
Wrocław	385	303	399	127	135	79
Zielona Góra	673	197	612	59	388	25
Ogółem	4232	2500	5052	1766	2044	685

Źródło: RJ, *Pożary w lasach w 2001 roku*, Las Polski nr 6/2002, s. 24.

2. 2. Kłusownictwo

Definicję kłusownictwa, stanowiącego II grupę rodzajową szkodnictwa leśnego, zawiera art. 4 ust. 3 Ustawy z dnia 13 października 1995 roku Prawo łowieckie (Dz. U. z 2005 r., nr 127, poz. 1066). Zapis tego artykułu definiuje również podstawowe pojęcia prawa łowieckiego takie jak: gospodarka łowiecka czy polowanie.

Art. 4.

1. *Gospodarka łowiecka jest to działalność w zakresie ochrony, hodowli i pozyskania zwierzyny.*

2. *Polowanie oznacza:*

1) *tropienie, strzelanie z myśliwskiej broni palnej, łowienie sposobami dozwolonymi zwierzyny żywej,*

2) *łowienie zwierzyny przy pomocy ptaków łowczych — zmierzające do wejścia w jej posiadanie.*

3. *Kłusownictwo oznacza działanie zmierzające do wejścia w posiadanie zwierzyny w sposób niebędący polowaniem albo z naruszeniem warunków dopuszczalności polowania.*

Pojęcie zwierzyny jest pojęciem prawnym. Na podstawie obowiązujących przepisów pojęcie i podział zwierzyny określone są trzema aktami normatywnymi. Są to:

1) Rozporządzenie Ministra Środowiska z 11 marca 2005 roku, w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych (Dz. U. z 2005 r., nr 45, poz. 433),

2) Rozporządzenia Ministra Środowiska z 23 marca 2005 roku, w sprawie szczegółowych warunków wykonywania polowania i znakowania tusz (Dz. U. z 2005 r., nr 61, poz. 548),

3) Rozporządzenie Ministra Środowiska z 16 marca 2005 roku w sprawie określenia okresów polowań na zwierzęta łowne (Dz. U. z 2005 r., nr 48, poz. 459).

Na podstawie znajdujących się w tych aktach zapisów można przedstawić następującą klasyfikację zwierząt łownych:

1. Zwierzyna gruba:

a) zwierzyna płowa: łoś, jeleni szlachetny, jeleni sika, daniel, sarna,

b) zwierzyna czarna: dzik,

c) zwierzyna pozostała: muflon.

2. Zwierzyna drobna:

a) Ssaki:

- drapieżniki: lis, kuna leśna, kuna domowa, tchórz zwyczajny, jenot, norka amerykańska,

- pozostałe: borsuk, piżmak, zając szarak, dziki królik, szop prac.

b) Ptaki:

- dzikie gęsi: gęś gęgawa, gęś zbożowa, gęś białoczelna,

- dzikie kaczki: krzyżówka, cyraneczka, głowienka, czernica,

- pozostałe: jarząbek, bażant, kuropatwa, gołąb grzywacz, słonka, łyska.

Oczywistym jest, że pojęcie zwierząt łownych i zwierzyny są to synonimy. Określenie listy zwierząt łownych jest katalogiem zamkniętym w takim znaczeniu, że zwierzę niezamieszczone w rozporządzeniu Ministra Środowiska z 11 marca 2005 r., nie może być uznane za łowne.

W obowiązującym stanie prawnym istnieje następujący podział zwierząt:

- zwierzęta łowne wyliczone w rozporządzeniu Ministra Środowiska,

- zwierzęta objęte ochroną gatunkową na podstawie Ustawy o ochronie przyrody i aktów wykonawczych do niej,

- pozostałe zwierzęta.

Trzecia grupa zwierząt korzysta z ochrony prawnej zapewnionej Ustawą o ochronie zwierząt, ale dodać trzeba, że z takiej ochrony (humanitarnej) korzystają także zarówno zwierzęta łowne, jak i zwierzęta pozostające pod ochroną gatunkową.¹

W bezpośredniej korelacji z negatywnym zjawiskiem kłusownictwa, jest istota łowiectwa (obok racjonalnej gospodarki łowieckiej) — polowanie. Polowaniem jest to działanie zmierzające do wejścia w posiadanie zwierzyny żywej, a wobec tego samo wejście w posiadanie nie zostało objęte polowaniem. Polowanie w rozumieniu obowiązujących przepisów prawnych jest terminem czysto technicznym i nie zawsze oznacza zachowanie zgodne z prawem. Polowanie jako termin techniczny oznacza:

- tropienie zwierzyny bez użycia niedozwolonych środków i narzędzi,

- strzelanie do zwierzyny z myśliwskiej broni palnej,

- łowienie zwierzyny żywej sposobami dozwolonymi,

- łowienie zwierzyny przy pomocy ptaków łowczych.²

¹ W. Radcecki, *Prawo łowieckie – komentarz*, s. 45.

² Tamże: s. 51.

Określona w art. 4 ust. 3 Prawa łowieckiego definicja kłusownictwa opiera się na potocznym rozumieniu kłusownictwa. Istotą tejże definicji jest zaakcentowanie, że kłusownictwo jest pojęciem czynnościowym, a nie skutkowym. Są to działania zmierzające do wejścia w posiadanie zwierzyny, a samo wejście w jej posiadanie jest następstwem kłusownictwa a nie jego istotą.¹

Katalog przestępstw definiowanych jako kłusownictwo jak również kary za nie przedstawia art. 53 Prawa łowieckiego, który mówi:

Art. 53. Kto:

1) *poluje na przelotne ptactwo łowne na wybrzeżu morskim w pasie 3000 m od brzegu w głąb morza lub 5000 m w głąb lądu,*

2) *poluje z chartami lub ich mieszającami,*

3) *poluje w czasie ochronnym,*

4) *poluje nie posiadając uprawnień do polowania,*

5) *wchodzi w posiadanie zwierzyny za pomocą broni i amunicji innej niż myśliwska, środków i materiałów wybuchowych, trucizn, karmy o właściwościach odurzających, sztucznego światła, lepów, wnyków, żelaz, dolów, samostrzałów lub rozkopywania nor i innych niedozwolonych środków,*

6) *nie będąc uprawnionym do polowania wchodzi w posiadanie zwierzyny,*

- podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

Dobrem chronionym przez całokształt Prawa łowieckiego są zasoby zwierząt łownych. Przepis artykułu 53 chroni te zasoby, zagrożone działaniami, które w uproszczeniu nazywa się kłusownictwem.

Wejście w posiadanie zwierzyny jest celem działania zarówno myśliwego jak i kłusownika. Lecz w istocie kłusownikiem może być również uprawniony do polowania, jeżeli narusza warunki polowania (art. 53 pkt 1, 2 i 3) lub zmierza do wejścia w posiadanie zwierzyny w sposób niebędący polowaniem (art. 53 pkt 5), jak i nieuprawniony do polowania (art. 53 pkt 4, 5, i 6).² Następstwem działań kłusowniczych jest wejście w posiadanie zwierzyny, ale kłusownictwem jest już samo np. założenie wnyków. W tym przypadku przestępstwo jest dokonane dopiero z momentem wejścia w posiadanie zwierzyny. Samo zastawienie wnyków czy żelaz jest w świetle prawa usiłowaniem dokonania przestępstwa z art. 53 pkt 5 Prawa łowieckiego. Staje się ono dokonany w momencie, w którym zwierzę wpada we wnyk lub

żelazo. Przestępstwo staje się dokonane, niezależnie od tego czy zwierzyna zostanie podjęta przez kłusownika czy np. nie zostanie odnaleziona.¹

W art. 53 pkt 1 przedmiotem ochrony jest przelotne ptactwo łowne i zabronione jest polowanie na nie w granicach określonych przez ten przepis. Uzasadnieniem takowego zapisu jest fakt, że w takiej strefie ptaki przebywają gromadnie i polowanie na nie mogłoby prowadzić do nadmiernego ich pozyskiwania. Przestępstwo to ma charakter formalny, bowiem sprawca odpowiada karnie już w momencie polowania, niezależnie od tego czy pozyskał jakiś ptactwo.

Artykuł 53 pkt 2 penalizuje wykonywanie polowania przy pomocy chartów lub ich mieszanców. Używanie tych ras psów do polowania powoduje nadmierne pozyskanie zwierzyny, głównie zajęcy. Należy wspomnieć, że posiadanie, hodowla lub utrzymywanie chartów rasowych lub ich mieszanców wymaga, zgodnie z art. 10 Prawa łowieckiego zezwolenia starosty. Wymóg uzyskania zezwolenia starosty (w formie decyzji administracyjnej) dotyczy każdego właściciela psa bez względu na miejsce jego zamieszkania. Wymagane jest zarówno od mieszkańców terenów wiejskich jak i mieszkańców miast.

Sankcje za to przestępstwo określa art. 52 pkt 4 Prawa łowieckiego, który mówi:

Art. 52 Kto:

(...)

4) *hoduje lub utrzymuje bez zezwolenia charty rasowe lub ich mieszance,*

(...)

- podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Użycie w tym przepisie liczby mnogiej nie oznacza, że muszą to być co najmniej dwa psy. Zdaniem Sądu Najwyższego wymienienie przez ustawodawcę określonych przedmiotów w liczbie mnogiej nie jest zabiegiem zmierzającym do wyłączenia odpowiedzialności, kiedy przedmiot jest jeden. Powodem zarówno obowiązku uzyskania zezwolenia, jak i odpowiedzialności karnej w razie uchylenia się od tego obowiązku jest prawna ochrona zwierzyny, wyrażająca się w tworzeniu warunków bezpiecznego jej bytowania przez

¹ W. Radcecki, *Prawo łowieckie – komentarz*, s. 241.

² Tamże: s. 53.

¹ W. Radcecki, *Prawo łowieckie – komentarz*, s. 241.

zwalczanie kłusownictwa i szkodnictwa łowieckiego, a dobrem chronionym przez ten przepis jest stan liczebny i kondycja zwierzyny łownej. Uchylenie odpowiedzialności w razie posiadania jednego psa niweczyłoby całkowicie sens i cel ustawy (Uchwała SN z 21 listopada 2001 r., I KZP 26/01, *Wokanda* 2002, nr 6, s. 10 -14).¹

Polowanie z użyciem chartów rasowych lub ich mieszańców stanowi znacznie surowiej karane przestępstwo z art. 53 pkt 2.

W 1998 roku prasa informowała, że w Polsce hoduje się nielegalnie ok. 20 tys. psów do polowań. Z ankiet Polskiego Związku Łowieckiego przeprowadzonych w latach 2000 i 2002 wynika, że przypuszczalna liczba trzymanyh chartów (lub ich mieszańców) wynosiła w obwodach dzierzawionych przez Polski Związek Łowiecki ok. 6500 w 2000 roku i ok. 4500 w 2002 roku.²

Artykuł 53 pkt 3 określa odpowiedzialność sprawcy za polowanie w czasie ochronnym. Czas ochronny jest to czas nieobjęty okresem polowań na zwierzynę danego gatunku. Rozporządzenie Ministra Środowiska z 16 marca 2005 roku w sprawie określenia okresów polowań na zwierzęta łowne (Dz. U. z 2005 r., nr 48, poz. 459), precyzuje obowiązujące terminy polowań na zwierzęta łowne. Znamiona przestępstwa z art. 53 pkt. 3 Prawa łowieckiego wyczerpuje polowanie na określony gatunek zwierzyny w każdy inny dzień niż określony rozporządzeniem dotyczącym okresu polowań. Zgodnie z art. 44 ust. 3 Prawa łowieckiego minister właściwy do spraw środowiska po zaopiniowaniu przez Państwową Radę Ochrony Przyrody, może zezwolić na dokonanie odstrzału lub odłowu zwierzyny dla celów naukowych z pominięciem okresów ochronnych. Polowanie po uzyskaniu takowego zezwolenia jest okolicznością wyłączającą bezprawność polowania w okresie ochronnym.³

W artykule 53 pkt 4 określona została odpowiedzialność osoby wykonującej polowanie bez posiadania uprawnień do jego wykonywania. Przepisy art. 42 ust. 3 określają trzy rodzaje uprawnień do wykonywania polowania:

- 1) uprawnienia podstawowe — uprawniające do odstrzału zwierząt łownych z wyjątkiem samców zwierzyny płowej (łośie, jelenie, daniele, sarny),
- 2) uprawnienia selekcyjne — uprawniające do odstrzału wszystkich zwierząt łownych, również samców zwierzyny płowej,

¹ W. Radecki, *Prawo łowieckie – komentarz*, s. 237.

² P. Bilewicz, *Historia kryminalizacji charciarstwa*, Brać Łowicka 8/2004, s. 37.

³ W. Radecki, *Prawo łowieckie – komentarz*, s. 242.

3) uprawnienia sokolnicze — uprawniające do łowienia zwierzyny za pomocą ptaków łowczyh.

Znamiona przestępstwa spenalizowanego w art. 53 pkt. 4 Prawa łowieckiego wyczerpuje zachowanie polującego w ogóle bez uzyskania uprawnień do polowania, w okresie zawieszenia uprawnień do polowania oraz mimo cofnięcia uprawnień do polowania. Według stanowiska orzecznictwa, jeżeli sprawca otrzymuje upoważnienie do wykonywania polowania, ale poluje w innym obwodzie łowieckim, to popełnia przestępstwo kłusownictwa łowieckiego (Wyrok SN z 12 kwietnia 1979 r., II KR 34/79, OSNPG 1979, nr 11, poz. 163).¹

Artykuł 53 pkt 5 Prawa łowieckiego określa odpowiedzialność za najbardziej powszechne i najgroźniejsze postacie kłusownictwa (w tym wnykarstwo) prowadzące do masowego wyniszczenia zwierząt, jak również na zastosowaniu środków powodujących wielkie cierpienia zwierząt. Zapis tego artykułu wymienia następujące niedozwolone środki i metody wchodzenia w posiadanie zwierzyny:

- 1) broń i amunicja inna niż myśliwska, np. broń wojskowa, broń krótka, z obciętą lufą (tzw. urzyny), kusze, łuki, broń biała, piki, lance, proce itp.,
- 2) środki i materiały wybuchowe, np. granaty,
- 3) trucizny,
- 4) karma o właściwościach odurzających, również gdy do zwykłej karmy dodano substancje odurzające,
- 5) sztuczne światło, np. reflektory samochodowe, szperacze,
- 6) doły wykopane w celu schwytania zwierzyny,
- 7) lepki, wnyki, żelaza (najbardziej typowe narzędzia kłusownicze),
- 8) samostrzały,
- 9) rozkopywanie nor.

Również inne niedozwolone środki powodować będą odpowiedzialność sprawcy z art. 53 pkt. 5. Prawo łowieckie dopuszcza wyłącznie strzelanie z myśliwskiej broni palnej, łowienie sposobami dozwolonymi oraz łowienie przy pomocy ptaków łowczyh, każdy inny sposób wchodzenia w posiadanie zwierzyny będzie przestępstwem z art. 53 pkt 5.²

W aktach wykonawczyh wydanych do Prawa łowieckiego, można znaleźć również środki niedozwolone. Rozporządzenia Ministra Środowiska z 23 marca 2005 roku, w sprawie szczegółowych warunków wykonywania polowania i znakowania tusz (Dz. U. z 2005 r., nr 61, poz. 548), określa m.in.:

¹ W. Radecki, *Prawo łowieckie – komentarz*, s. 243.

² Tamże: s. 244.

- ograniczenie myśliwskiej broni palnej do takiej, z której po maksymalnym załadunku można oddać najwyżej sześć pojedynczych strzałów, a magazynek broni samopowtarzalnej może zwierać dwa naboje,

- dopuszczenie do polowań na jelenie, daniela, sarny, muflony i dziki tylko z myśliwską bronią palną o lufach gwintowanych i kalibrze minimum 5,6 mm oraz pociskami półpłaszczowymi o określonej energii w odległości 100 m od wylotu lufy,

- dopuszczenie do polowań na zwierzynę drobną (z wyjątkiem drapieżników) tylko myśliwskimi nabojami śrutowymi ze śrutem o średnicy do 4,5 mm,

- zakaz używania celowników noktowizyjnych, termowizyjnych i laserowych.

Płynie z tego wnioszek, że każdy inny środek, użyty do polowania, niż wyraźnie dozwolony przepisami Prawa łowieckiego i aktami wykonawczymi do niego jest tym samym środkiem niedozwolonym, powodującym odpowiedzialność z art. 53 pkt. 5.¹

Przepis tego artykułu ma charakter materialny. Przepięstwo jest dokonane dopiero z momentem wejścia w posiadanie zwierzyny. Jeżeli wejście w posiadanie nie nastąpi, można mówić wówczas tylko o usiłowaniu, także karalnym. Takim usiłowaniem będzie postawienie wykonywanych, gdyż nie budzi wątpliwości, że jest to działanie prowadzące bezpośrednio do dokonania.²

Artykuł 53 pkt 6 Prawa łowieckiego mówi o wchodzeniu w posiadanie zwierzyny przez osobę nieuprawnioną. Odpowiadać z tego przepisu będzie osoba, która np. wyszkoliła sobie ptaka łowczego, za pomocą którego wchodzi w posiadanie zwierzyny, czy też osoba wyciągająca z nory młodego lisa, bądź też osoba zabierająca, z lasu czy legowiska, nowo narodzone zwierzę łowne.

Kłusownictwo a wartość nielegalnie pozyskanej zwierzyny

Przyjęcie założenia, że działania kłusownicze polegające na nielegalnym pozyskaniu zwierzyny oceniane są także jako przestępstwo kradzieży (zwierzyna bezprawnie pozyskana jest własnością Skarbu Państwa zgodnie z art. 15 ust. 2 Prawa łowieckiego), powoduje konieczność zastanowienia się nad określeniem wartości pozyskanego w ten sposób zwierzęcia. W związku z tym, iż zwierzę to zostało pozyskane ze stanu naturalnego, dlatego jego wartość należy oceniać nie tylko jak wartość mięsa i skór. Rozumiejąc te niewymierne straty spowodowane działaniem kłusownika, Minister Środowiska rozporządzeniem z dnia

25 czerwca 2005 roku w sprawie ekwiwalentu za bezprawnie pozyskaną zwierzynę (Dz. U. 2005 r., nr 116, poz. 981) określił wysokość tego ekwiwalentu. W obowiązującym stanie prawnym ekwiwalent za jedną sztukę bezprawnie pozyskanej zwierzyny wynosi:

- za łosia — 14 000 zł,
- za jelenia — 5800 zł,
- za daniela — 2300 zł,
- za dziką — 2300 zł,
- za sarnę — 2000 zł,
- za muflona — 1800 zł,
- za inną zwierzynę — 1000 zł.

Za trofeum samców zwierzyny płowej w zależności od wagi trofeum ekwiwalent wzrasta. Ulega on również podwyższeniu o 20% w przypadku bezprawnego pozyskania zwierzyny w sposób inny niż z broni palnej.

Fotografia 12

Narzędzia kłusownicze

Źródło: Z. Nowak, *Szkodnictwo leśne, poradnik dla Służby Leśnej*.

¹ W. Radcecki, *Prawo łowieckie – komentarz*, s. 245.

² Tamże: s. 245.

Tabela 5

Wartość strat i odszkodowań w latach 1999 – 2003 w zakresie kłusownictwa

Rok	Wartość szkód	Windykacja i odszkodowania	Straty netto
1999	722 947	144 480	578 467
2000	1 100 870	92 898	1 007 972
2001	1 152 293	114 174	1 038 119
2002	935 946	126 611	809 335
2003	1 138 687	137 560	1 001 127

Źródło: *Las Polski*, nr 18/2004, s. 6.

Fotografia 13

Tusza skłusowanego jelenia będąca z stadium rozkładu

Źródło: Opracowanie własne.

Fotografia 14

Tusza skłusowanego losia

Źródło: Z. Nowak, *Szkodnictwo leśne, poradnik dla Służby Leśnej*.

Artykuł 52 ustawy Prawo łowieckie określa także sankcje za pewne zachowania człowieka, a ma na celu ochronę zwierząt łownych przebywających w naszym środowisku.

Artykuł 52.

Kto:

- 1) gromadzi, posiada, wytwarza, przechowuje lub wprowadza do obrotu narzędzia i urządzenia przeznaczone do kłusownictwa,
  - 2) wchodzi w posiadanie bezprawnie pozyskanej tuszy lub trofeów zwierząt łownych,
  - 3) bez wymaganego zezwolenia wprowadza do obrotu zwierzynę żywą lub mięso zwierzyny ubitej,
  - 4) hoduje lub utrzymuje bez zezwolenia charty rasowe lub ich mieszańce,
  - 5) sprawując ramienia dzierżawcy, a w obwodach niewydzierżawionych z ramienia zarządcy, zezwala na polowanie osobie nieuprawnionej do wykonywania polowania lub na przekroczenie zatwierdzonego w planie łowieckim pozyskania zwierzyny,
  - 6) pozyskuje zwierzynę innego gatunku, innej płci lub w większej liczbie, niż przewiduje upoważnienie wydane przez dzierżawcę lub zarządcę obwodu łowieckiego,
- podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

W art. 52 pkt 1 rozszerzono penalizację zapisów artykułu 53 pkt 5. W art. 52 pkt 1 chodzi o jakiegokolwiek narzędzia i urządzenia przeznaczone do kłusownictwa. Zachowanie sprawcy zostało określone jako:

- wytwarzanie — które należy rozumieć jako wytwarzanie tych narzędzi i urządzeń od podstaw, jak też przerabianie innych przedmiotów w celu wytworzenia narzędzi i urządzeń kłusowniczych,
- przechowywanie — z punktu widzenia ustawodawcy jest obojętne czy następuje to przez czas dłuższy czy krótszy,
- gromadzenie — jest bliższe przechowywaniu, lecz w tym przypadku chodzi o większą liczbę narzędzi i urządzeń,
- posiadanie — w celu uniknięcia pewnych dyskusji, które pojawiały się w kręgach łowieckich, i nie tylko, kiedy posiadanie jest już przechowywaniem lub gromadzeniem,

ustawodawca uznał, że samo posiadanie narzędzi i urządzeń kłusowniczych jest już przestępstwem,

- wprowadzania do obrotu — rozumie się nie tylko samą sprzedaż, ale także oferowanie do sprzedaży, jak również np. podarowanie takich narzędzi lub urządzeń, zamiany itp.¹

Zachowania sprawcy opisane w art. 52 pkt 1 są czynnościami przygotowawczymi do kłusownictwa. Odpowiedzialność za to przestępstwo nie jest uzależniona od tego czy te narzędzia lub urządzenia zostały rzeczywiście użyte do tego celu. Przestępstwo jest dokonane w momencie wytworzenia, posiadania, gromadzenia, przechowywania lub wprowadzenia do obrotu. Jeżeli sprawca zastawił te narzędzia lub urządzenia w lesie w celu pozyskania zwierzyny, będzie odpowiadał za usiłowanie przestępstwa z art. 5 Prawa łowieckiego, a jeżeli za ich pomocą wszedł w posiadanie zwierzyny — za dokonanie tego przestępstwa. W tym przypadku wytworzenie, posiadanie, gromadzenie albo przechowywanie narzędzi lub urządzeń kłusowniczych należy uznać za czyn uprzedni współukarany.²

Przedmiotem przestępstwa z art. 52 pkt 2 są tusze i trofea zwierząt łownych, jeżeli zostały pozyskane bezprawnie. Przez tuszę rozumie się ciało ubitej zwierzyny, a przez trofeum spreparowane i przechowywane części ciała ubitej zwierzyny lub całe wypchane zwierzę. Do trofeów zalicza się m.in. poroża jeleniowatych, rogi pustorogich, orzęz dzika, haki jelenia, futra i czaszki drapieżców czworonogich, wachlarze (ogony) głuszców, liry (ogony) cietrzewi itp.³

Zachowanie sprawcy, w myśl tego artykułu, określone zostało jako wejście w posiadanie. W publicystyce opisywano już wielokrotnie przypadki, gdy sprawca schwytyany w lesie ze zwierzyną zdjętą z wnyka lub zastrzeloną, tłumaczył, że skłusowane zwierzę znalazł w lesie i właśnie idzie je oddać leśniczemu. W przypadku gdy brak jest dowodów wskazujących na to, że sam to zwierzę strzelił lub złapał za pomocą wnyka, organa ścigania są bezradne. Artykuł 52 pkt 2 ten stan zmienia, bowiem podjęcie martwego zwierzęcia strzelonego przez kogoś innego albo schwytanego we wnyki jest bezsprzecznie wejściem w jego posiadanie. Jeżeli zatem nie zdoła się udowodnić sprawcy, że popełnił przestępstwo z art. 53 pkt 5 lub 6 Prawa łowieckiego, to w każdym razie odpowie za przestępstwo z art. 52 pkt 2 ustawy Prawo łowieckie.⁴

Zagadnienia określonego w art. 52 pkt 3 Prawa łowieckiego nie będę omawiał ze względu na to, iż zawarty w nim problem nie jest w istocie powiązany ściśle z tematem kłusownictwa, a raczej z obowiązującymi regulacjami prawnymi dotyczącymi działalności gospodarczej i przepisami weterynaryjnymi. Również uchybienia zarządzających obwodami łowieckimi określonymi w art. 52 pkt 5 mają charakter marginalny i same w sobie nie stanowią istotnego problemu z punktu widzenia szkodnictwa leśnego.

Problem hodowli i utrzymywania chartów, spenalizowany w art. 52 pkt 4, omówiłem wcześniej analizując przepisy artykułu 53 pkt 2 Prawa łowieckiego.

Ważnym problemem, z punktu widzenia zwalczania kłusownictwa, jest stosowana coraz szerzej praktyka zachowań myśliwych, polegająca na pozyskaniu zwierzyny innego gatunku, innej płci lub w większej liczbie niż przewiduje upoważnienie wystawione przez dzierżawcę lub zarządcę obwodu łowieckiego. Takie zachowanie sprawcy penalizuje artykuł 52 pkt 6 Prawa łowieckiego. Zasada jest, że upoważnienie wystawione przez dzierżawcę lub zarządcę obwodu łowieckiego musi określać gatunek, płć i liczbę zwierzyny, którą myśliwy może pozyskać. Naruszenie warunków zawartych w upoważnieniu jest przestępstwem z tego przepisu. Gdyby sprawca w ogóle nie uzyskał upoważnienia, odpowiadałby za przestępstwo z art. 53 pkt 4 Prawa łowieckiego, który to przepis przewiduje znacznie surowszą odpowiedzialność. Podmiotem przestępstwa z art. 52 pkt 6 może być tylko myśliwy, który uzyskał upoważnienie do wykonywania polowania. Warunkiem odpowiedzialności myśliwego jest umyślność zachowania niezgodnego z prawem. Jeżeli myśliwy wykonujący polowanie i posiadając upoważnienie do strzelenia jelenia byka strzelił łanię, to nie odpowiada karnie wobec braku umyślności takiego zachowania.¹

2. 3. Kradzież albo zniszczenie mienia nadleśnictwa

Trzecia grupa rodzajowa szkodnictwa leśnego obejmuje różne składniki mienia Lasów Państwowych inne niż drewno, zwierzyna i wartości materialne z grupy I — bezprawne korzystanie z lasu.

Kwalifikację prawną kradzieży i zniszczenia mienia zawierają Kodeks karny i Kodeks wykroczeń. Wartością graniczną przy definiowaniu czynu jako przestępstwo czy

¹ W. Radecki, *Prawo łowieckie – komentarz*, s. 233.

² Tamże: s. 234.

³ *Mała Encyklopedia Leśna, wydanie drugie zmienione*, s. 542.

⁴ W. Radecki, *Prawo łowieckie – komentarz*, s. 235.

¹ W. Radecki, *Prawo łowieckie – komentarz*, s. 239.

wykroczenie jest wartością wyrażoną kwotowo i wynosi 250 zł. Przy szkodzie zaistniałej lub grożącej, jeśli wartość tej szkody nie przekracza wspomnianej kwoty, mamy do czynienia z wykroczeniem.

Artykuł 278 § 1.

Kto zabiera w celu przywłaszczenia cudzą rzecz ruchomą, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto bez zgody osoby uprawnionej uzyskuje cudzy program komputerowy w celu osiągnięcia korzyści majątkowej.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 4. Jeżeli kradzież popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

§ 5. Przepisy § 1, 3 i 4 stosuje się odpowiednio do kradzieży energii lub karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego.

Kodeks wykroczeń stanowi:

Artykuł 119 § 1.

Kto kradnie lub przywłaszcza sobie cudzą rzecz ruchomą, jeżeli jej wartość nie przekracza 250 złotych,

podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 2. Usiłowanie, podżeganie i pomocnictwo są karalne.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 dopuścił się go na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na żądanie pokrzywdzonego.

§ 4. W razie popełnienia wykroczenia określonego w § 1, można orzec obowiązek zapłaty równowartości ukradzionego lub przywłaszczonego mienia, jeżeli szkoda nie została naprawiona.

Przedmiotem ochrony cytowanych przepisów jest mienie. Według artykułu 44 Kodeksu cywilnego mienie to własność i inne prawa majątkowe. Pojęcie „inne prawa majątkowe” obejmuje zarówno inne (niż własność) prawa rzeczowe, jak i prawa majątkowe wynikające ze stosunków zobowiązaniowych.¹

Kodeks karny posługuje się określeniem „cudza rzecz ruchoma”. Zgodnie z art. 45 Kodeksu cywilnego, rzeczą jest przedmiot materialny, który jest wyodrębniony, może samodzielnie występować w obrocie oraz przedstawia wartość majątkową. Zabór polega na wyjęciu cudzej rzeczy ruchomej spod władztwa innej osoby. Przestępstwo kradzieży jest dokonane z chwilą bezprawnego zawładnięcia rzeczą będącą przedmiotem zaboru — czyli z momentem objęcia jej przez sprawcę w faktyczne władanie (element przedmiotowy), jeżeli takiemu działaniu przyświeca cel przywłaszczenia sobie zabranej rzeczy (element podmiotowy). Ustawodawca określił, że zachowanie sprawcy musi być ukierunkowane na określony cel, jakim jest przywłaszczenie cudzej rzeczy ruchomej. Celem działania sprawcy musi być włączenie rzeczy do majątku sprawcy, objęcie jej w posiadanie lub postępowanie z nią jak z własną.¹

Zabór cudzej rzeczy ruchomej nie w celu przywłaszczenia, lecz samowolnego użycia jest wykroczeniem z art. 127 Kodeksu wykroczeń.²

Kwalifikowanym typem kradzieży jest kradzież z włamaniem określona w art. 279 k.k. w brzmieniu:

Artykuł 279.

§ 1. Kto kradnie z włamaniem, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli kradzież z włamaniem popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Kradzież z włamaniem zachodzi wtedy, gdy sprawca zabiera mienie w celu przywłaszczenia w następstwie usunięcia przeszkody materialnej, będącej częścią konstrukcji pomieszczenia zamkniętego lub specjalnym zamknięciem tego pomieszczenia utrudniającym dostęp do jego wnętrza. Przesłanką uznania pomieszczenia za zamknięte jest zarówno jego zamknięta konstrukcja, jak i zaopatrzenie w specjalne przeszkody utrudniające dostęp do wnętrza, np. kłódki, plomby, mechanizmy szyfrowe.³ Sposób pokonania przeszkody materialnej przez sprawcę jest obojętny dla bytu przestępstwa kradzieży z włamaniem. Włamaniem jest nie tylko np. przepiłowanie krat, uszkodzenie drzwi, stropów czy ścian, ale również wybicie szyb, otwarcie zamków wytrychem czy posłużenie się skradzionym

¹ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, *Nowa kodyfikacja karna kodeks karny, przestępstwa przeciwko mieniu*, Ministerstwo Sprawiedliwości Departament Kadr i Szkolenia, Warszawa 1998, s. 47.

² A. Marck, *Prawo karne 3. wydanie*, s. 550.

³ Tamże: s. 552.

¹ L. Gardocki, *Prawo karne 4. wydanie*, s. 298.

oryginalnym kluczem, kluczem dopasowanym, przełamanie elektronicznych kodów zabezpieczających itp.¹

Uszkodzenie lub zniszczenie rzeczy przy pokonywaniu przeszkody chroniącej dostęp do przedmiotu zaboru jest uwzględnione w pojęciu włamanie. Powoduje to, że kwalifikacja czynu na podstawie art. 279 § 1 „konsumuje” naruszenie przepisu art. 288 § 1 k.k. Jednak w orzecznictwie przyjmuje się, że w sytuacji gdy szkoda wyrządzona przez uszkodzenie lub zniszczenie rzeczy podczas włamania znacznie przewyższa szkodę wyrządzoną samą kradzieżą, celowa jest kumulatywna kwalifikacja na podstawie art. 279 § 1 w zw. z art. 288 § 1 k.k. (wyr. SN z 22 XI 1994 r., OSNKW 1995, nr 1-2, poz. 5).²

Przestępstwo to jest przestępstwem umyślnym, które można popełnić jedynie w zamiarze bezpośrednim kierunkowym. Sprawca musi działać w celu przywłaszczenia przedmiotu zaboru, a ponieważ włamanie stanowi środek prowadzący do tego celu, musi również być objęte zamiarem bezpośrednim (*dolus directus coloratus*).³

Zniszczenie mienia jest kolejnym zjawiskiem, obok kradzieży, zaliczonym do III grupy rodzajowej szkodnictwa leśnego.

Czyn ten, jako przestępstwo, spenalizowany został a artykule 288 Kodeksu karnego.

Artykuł 288.

§ 1. Kto cudzą rzecz niszczy, uszkadza lub czyni niezdatną do użytku, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 3. Karze określonej w § 1 podlega także ten, kto przerywa lub uszkadza kabel podmorski albo narusza przepisy obowiązujące przy zakładaniu lub naprawie takiego kabla.

§ 4. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Kodeks wykroczeń w artykule 124 stanowi:

Artykuł 124.

§ 1. Kto cudzą rzecz umyślnie niszczy, uszkadza lub czyni niezdatną do użytku, jeżeli szkoda nie przekracza 250 złotych, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywnie.

§ 2. Usiłowanie, podżeganie i pomocnictwo są karalne.

§ 3. Ściganie następuje na żądanie pokrzywdzonego.

§ 4. W razie popełnienia wykroczenia, można orzec obowiązek zapłaty równowartości wyrządzonej szkody lub obowiązek przywrócenia stanu poprzedniego.

Przedmiotem ochrony są nie tylko rzeczy ruchome lecz również przedmioty materialne w rozumieniu art. 45 Kodeksu cywilnego, także nieruchomości. Odpowiedzialność karną poniesie więc sprawca, który uszkodzi, zniszczy lub bezprawnie rozbierze obiekt budowlany.¹

Przez pojęcie *niszczenie* należy rozumieć zniszczenie całkowite lub tak znaczne naruszenie substancji materialnej rzeczy, iż nie nadaje się ona do użytkowania zgodnie z przeznaczeniem. *Uszkodzenie* natomiast to naruszenie lub uszczuplenie substancji materialnej lub takie oddziaływanie na rzecz, które powoduje istotne ograniczenie jej właściwości użytkowych. W ustawie brak jest jednak wskazań co do stopnia uszkodzenia. Przyjąć należy, iż to uszkodzenie musi być co najmniej istotne, znaczne. Trzecia z alternatywnych form popełnienia przestępstwa z art. 288 § 1 k.k., polega na uczynieniu mienia *niezdatnym do użytku*. Rozumieć przez to należy pozbawienie mienia właściwości użytkowych, np. dosypanie piasku do baku z benzyną w samochodzie, odcięcie przewodu doprowadzającego gaz itp.²

Pomniejszenie wartości użytkowej rzeczy, na której umieszczono napis lub rysunek, jest już wystarczającą przesłanką przyjęcia, że został popełniony czyn z art. 288 § 1 (lub 124 § 1 k.w.) w postaci uczynienia rzeczy niezdatną do użytku. Podstawą do przypisania sprawcy odpowiedzialności powinna być okoliczność, że właściciel lub posiadacz rzeczy w wyniku

¹ A. Marek, *Kodeks karny – komentarz*, 2. wydanie, s. 574.

² Tamże: s. 575.

³ Tamże: s. 576.

¹ J. Wojcicichowski, *Kodeks karny, komentarz, orzecznictwo*, Wydawnictwo LIBRATA, Warszawa 1998, s. 500.

² A. Marek, *Prawo karne*, 3. wydanie, C.H. Beck, Warszawa 2001, s. 569.

zachowania sprawcy, nie mógł jej używać zgodnie z przeznaczeniem, w wyniku czego poniósł szkodę majątkową.¹

Przestępstwo zniszczenia lub uszkodzenia rzeczy jest przestępstwem materialnym. Jego dokonanie wymaga skutku zniszczenia rzeczy, uszkodzenia jej substancji albo spowodowanie niezdatności do użytku. Jest to przestępstwo umyślne, które można popełnić w zamiarze bezpośrednim (*dolus directus*) lub w zamiarze ewentualnym (*dolus eventualis*). Zniszczenie lub uszkodzenie rzeczy w wyniku lekkomyślności lub niedbalstwa (jako rodzaje nieumyślności), stanowi jedynie delikt cywilny powodujący obowiązek przywrócenia stanu poprzedniego lub zapłatę odszkodowania.²

Jeżeli szkoda spowodowana zniszczeniem lub uszkodzeniem rzeczy nie przekracza 250 złotych, wówczas czyn stanowi wykroczenie z art. 124 Kodeksu wykroczeń.

Fotografia 15

Zniszczony szlaban na drodze leśnej

Źródło: Z. Nowak, *Szkodnictwo leśne, poradnik dla Służby Leśnej*.

Fotografia 16

Zniszczone tablice informacyjne

Źródło: Z. Nowak, *Szkodnictwo leśne, poradnik dla Służby Leśnej*.

Tabela 6

Wartość strat i odszkodowań w latach 1999 – 2003 w zakresie kradzieży i zniszczenia mienia nadleśnictwa

Rok	Wartość szkód	Windykacja i odszkodowania	Straty netto
1999	1 465 339	181 983	1 283 356
2000	1 816 165	155 860	1 660 305
2001	1 941 522	103 350	1 838 172
2002	1 568 845	186 431	1 382 414
2003	1 409 945	188 340	1 221 605

Źródło: *Las Polski*, nr 18/2004, s. 6.

¹ W. Kotowski, *Kodeks wykroczeń – komentarz*, Zakamycz 2004, s. 450.

² A. Marek, *Kodeks karny – komentarz*, 2. wydanie, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2005, s. 593.

2. 4. Kradzieże drewna z lasu państwowego

Kradzież drewna z lasu państwowego stanowi główną grupę i pozycję rodzajową szkodnictwa leśnego we wszystkich lasach stanowiących mienie Skarbu Państwa, ze względu na rozmiar tej kradzieży i jej kluczowe znaczenie w bilansie strat, ponoszonych przez zarządcę lasu.

W odniesieniu do sankcjonowania wyrębu drzewa w lesie ustawodawca posłużył się konstrukcją tzw. czynów przepołowionych. Konstrukcja ta polega na tym, że takie same czyny są traktowane bądź jako przestępstwo, bądź jako wykroczenie, w zależności od przekroczenia lub nieprzekroczenia pewnej kwoty granicznej określającej wartość drzewa będącego przedmiotem zamachu.¹

Wyodrębnienie w polskim systemie prawnym tego typu przestępstw czy wykroczeń wiąże się ze szczególną ochroną lasów jako dobra narodowego.

Podstawowym przepisem karnym, który ma chronić drzewostan w lesie jest art. 290 k.k., który mówi:

Art. 290 § 1. Kto w celu przywłaszczenia dopuszcza się wyrębu drzewa w lesie, podlega odpowiedzialności jak za kradzież.

§ 2. W razie skazania za wyrąb drzewa albo za kradzież drzewa wyrąbanego lub powalonego sąd orzeka na rzecz pokrzywdzonego nawiązkę w wysokości podwójnej wartości drzewa.

W przypadku wykroczeń zastosowanie będzie miał przepis art. 120 w brzmieniu:

Art. 120 § 1. Kto w celu przywłaszczenia dopuszcza się wyrębu drzewa w lesie albo kradnie lub przywłaszcza sobie z lasu drzewo wyrąbane lub powalone, jeżeli wartość drzewa nie przekracza 75 złotych,

podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 2. Usiłowanie oraz podżeganie i pomocnictwo są karalne.

§ 3. W razie popełnienia wykroczenia określonego w § 1 orzeka się nawiązkę w wysokości podwójnej wartości wyrąbanego, ukradzionego lub przywłaszczonego drzewa, a ponadto, jeżeli ukradzione lub przywłaszczone drzewo nie zostało odebrane, orzeka się obowiązek zapłaty jego równowartości.

Istota zachowań sprawcy przestępstwa czy wykroczenia, określona została jako wyrąb drzewa w lesie. W związku z tym, dla ustalenia odpowiedzialności ważne jest zarówno ustalenie na czym polega zachowanie sprawcy, jak i miejsce jego zachowania.

Przez wyrąb drzewa należy rozumieć oderwanie rosnącego drzewa od podłoża, z którym jest połączone za pomocą korzeni. Technika dokonywania wyrębu jest dla bytu tego czynu obojętna. Może to być ścięcie przy użyciu piły, wrąbanie siekierą, wyrwanie z korzeniami, wykopanie.¹

Przestępstwo wyrębu drzewa w lesie jest przestępstwem materialnym. Dokonanie następuje z momentem oderwania drzewa od podłoża. W przypadku gdy sprawca dopiero rozpoczął etap wyrębu, zachodzi usiłowanie wyrębu drzewa w celu przywłaszczenia.²

Dla ustalenia odpowiedzialności za przestępstwo lub wykroczenie wyrębu drzewa istotne jest stwierdzenie okoliczności miejsca jego popełnienia. Ustawodawca w dwóch omawianych przepisach wyraźnie mówi, że czyny te można popełnić tylko na terenie lasu. Definicję lasu zawiera art. 3 Ustawy o lasach, który mówi:

Artykuł 3. Lasem w rozumieniu ustawy jest grunt:

- 1) o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha, pokryty roślinnością leśną (uprawami leśnymi) — drzewami i krzewami oraz runem leśnym — lub przejściowo jej pozbawiony:

  - a) przeznaczony do produkcji leśnej,
  - b) stanowiący rezerwat przyrody lub wchodzący w skład parku narodowego albo
  - c) wpisany do rejestru zabytków,

- 2) związany z gospodarką leśną, zajęty pod wykorzystywane dla potrzeb gospodarki leśnej: budynki i budowle, urządzenia melioracji wodnych, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, miejsca składowania drewna, a także wykorzystywany na parkingi leśne i urządzenia turystyczne.

¹ A. Marck, *Kodeks karny – komentarz*, 2. wydanie, s. 596.

² Tamże: s. 596.

Zupełnie inaczej do sprawy podchodzi M. Bojarski i W. Radecki twierdząc, iż z przestępstwem wyrębu drzewa w lesie mamy do czynienia już wtedy, gdy sprawca rozpoczął czynność wyrębu. Nic jest wtedy wymagane zakończeniu tego wyrębu w postaci powalenia rosnącego drzewa. Z przestępstwem mamy do czynienia już od pierwszego ruchu sprawcy (np. uderzenia w drzewo siekierą), składającego się na wyrąbywanie drzewa (J. Bafia, K. Miodunki, M. Sicwierski, *Kodeks karny. Komentarz*, tom II, Warszawa 1987, s. 301). Zob. M. Bojarski, W. Radecki, *Przestępstwa i wykroczenia leśne, kompendium dla Straży Leśnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2000, s. 79.

¹ W. Radecki, *Ustawa o lasach – komentarz*, s. 117.

W praktyce o kwalifikacji gruntu jako lasu w oparciu o kryterium przeznaczenia rozstrzygają dane z ewidencji gruntów. Ewidencję tę prowadzi się na podstawie ustawy z 17 maja 1989 Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. z 2005 r., nr 240, poz. 2027). Przepis art. 21 tej ustawy mówi, że podstawę planowania gospodarczego, planowania przestrzennego, wymiaru podatków i świadczeń, oznaczania nieruchomości w księgach wieczystych, statystyki publicznej, gospodarki nieruchomościami oraz ewidencji gospodarstw rolnych stanowią dane zawarte w ewidencji gruntów i budynków. Na podstawie tego prawa ukazało się rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z 29 marca 2001 w sprawie ewidencji gruntów i budynków (Dz. U. nr 38, poz. 454). Załącznik nr 6 tego rozporządzenia w punkcie 2 wymienia *Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione*:

- 1) Lasy — są nimi grunty określone jako las w ustawie o lasach,
- 2) Grunty zadrzewione i zakrzewione — są nimi grunty porośnięte roślinnością leśną, których pole powierzchni jest mniejsze od 0,10 ha, a także:
  - a) śródpolne skupiska drzew i krzewów niezaliczone do lasów,
  - b) tereny torfowisk, pokrytych częściowo kępami krzewów i drzew karłowatych,
  - c) grunty porośnięte wikliną w stanie naturalnym oraz krzewiastymi formami wierzb w dolinach rzek i obniżeniach terenu,
  - d) przylegające do wód powierzchniowych grunty porośnięte drzewami lub krzewami, stanowiące biologiczną strefę ochronną ścieków i zbiorników wodnych,
  - e) jary i wąwozy pokryte drzewami i krzewami w sposób naturalny lub sztuczny w celu zabezpieczenia przed erozją, niezaliczone do lasów,
  - f) wysypiska kamieni i gruzowiska porośnięte drzewami i krzewami,
  - g) zadrzewienia i zakrzewienia nieczynnych cmentarzy, poza zwartymi kompleksami lasów,
  - h) skupiska drzew i krzewów mające charakter parku, ale niewyposażone w urządzenia i budowle służące rekreacji i wypoczynkowi.

Wynika z tego, że grunty wymienione w przedstawionych punktach nie są lasami, nawet jeśli ich powierzchnia przekracza 0, 10 ha, chyba że zostały one zaliczone do lasów.¹

Wyrąb drzewa w celu przywłaszczenia w innych miejscach, nie stanowi przestępstwa lub wykroczenia z art. 290 k.k. czy art. 120 k.w., lecz kradzież zwykłą z art. 278 k.k. lub 119 k.w.

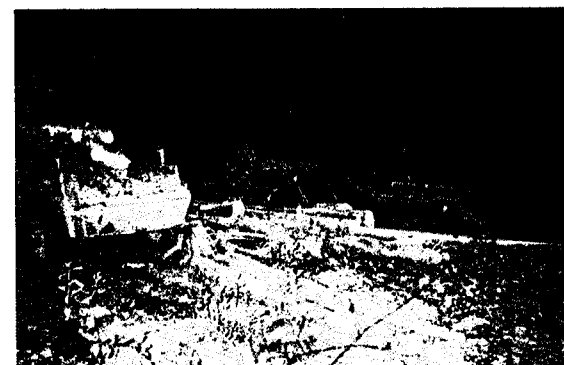
Wzmóžona ochrona lasów w prawie karnym przejawia się w odrębnej typizacji polegającej na tym, że wysokość kwoty granicznej jest niższa niż przy innych przestępstwach

i wykroczeniach przeciwko mieniu; jeżeli wartość wyrąbanego, ukradzionego lub przywłaszczonego drzewa przekracza 75 zł, czyn jest przestępstwem, a w przypadku innego mienia kwota ta musiałaby przekroczyć 250 zł. Kolejnym argumentem przemawiającym za szczególnym charakterem ochronnym przepisów karnych w odniesieniu do lasów, jest obligatoryjna nawiązka w wysokości podwójnej wartości drzewa. Pozwala to na załatwienie roszczeń odszkodowawczych już w postępowaniu karnym o przestępstwo lub wykroczenie. W tym miejscu należy zaznaczyć, iż obowiązek zwrotu podwójnej wartości drzewa odnosi się do każdego z uczestników kradzieży leśnej lub wyrębu drzewa w lesie w celu przywłaszczenia, a więc sprawców (współsprawców), podżegaczy i pomocników (Uchwały SN z 20 listopada 1996 — I KZP 28/96 i I KZP 30/96, OSPriP 1997, nr 1, poz. 4 i 5; oraz Wyrok SN z 13 lutego 1984, III KR 272/83, OSNKW 1984, nr 9, poz. 923).¹

Analizując przepisy art. 290 k.k. i art. 120 k.w., należy pamiętać, iż miejscem działania sprawcy jest las w myśl art. 3 Ustawy o lasach, a nie inne skupiska drzew oraz przedmiotem zamachu musi być drzewo, a nie krzew czy pniak.

Fotografia 17

Kradzież drewna z lasu państwowego

Źródło: *Opracowanie własne.*

Podsumowując te rozważania należy, dla dokładnego przedstawienia obrazu kradzieży leśnych, zaznaczyć, że zabór w celu przywłaszczenia drzewa już wyrąbanego lub powalonego jest kradzieżą zwykłą spenalizowaną w art. 278 k.k. i 119 k.w. Oczywiście jest, w myśl art. 290 § 2 k.k. i art. 120 § 3 k.w., od każdego z uczestników kradzieży należy obligatoryjnie zasądzić nawiązkę w wysokości podwójnej wartości skradzionego drzewa w sytuacji, gdy dokonano tej kradzieży z lasu zgodnego z definicją zawartą w Ustawie o lasach. W przypadku, gdy drzewo zostało wywiezione z lasu i złożone poza nim (np. do

¹W. Radecki, *Ustawa o lasach – komentarz*, s. 18.

¹W. Radecki, *Ustawa o lasach – komentarz*, s. 118.

składnic drewna przy bocznicach kolejowych lub na polu, poza lasem, gdzie składowane są większe ilości drewna dla lepszego, efektywniejszego wykorzystania transportu) mamy do czynienia ze zwykłą postacią kradzieży, co skutkuje tym, że dla zakwalifikowania czynu jako przestępstwa wymagana jest wartość przedmiotu przestępstwa powyżej 250 złotych oraz brak jest podstaw do obligatoryjnego zasądzenia nawiazki.

W omawianych przepisach ustawodawca, myślę, iż niezbyt fortunnie, używa słowa drzewo w stosunku do fragmentów pni, gałęzi, części wierzchołkowych, które po ścięciu w nomenklaturze leśnej nazywa się drewnem. W skrócie można przyjąć, że drzewo jest drzewem do chwili jego ścięcia, wyrąbania, powalenia, wyrwania, wykopania. Natomiast w następnym etapie postępowania z nim jest już drewnem i w zależności od tego etapu może być drewnem okrągłym, tarcicą, belami, deskami, listwami itp.

W przestępstwach leśnych w przypadkach kradzieży drewna wyrąbanego, powalonego itp., mamy do czynienia z drewnem okrągłym. Kradzież drewna przerobionego w postaci np. desek z magazynu nadleśnictwa, stanowić będzie kradzież zwykłą z art. 278 k.k. i nie niesie za sobą konieczności zasądzenia nawiazki przewidzianej w art. 290 § 2 k.k. Również wartością graniczną kwalifikowania czynu jako przestępstwo czy wykroczenie będzie kwota 250 złotych.

Fotografia 18

Transport skradzionego drewna

Źródło: Opracowanie własne.

Drewno z lasu może być również przedmiotem czynów opisanych w art. 291, 292 k.k. oraz w art. 122 k.w.

Artykuł 291. § 1. Kto rzecz uzyskaną za pomocą czynu zabronionego nabywa lub pomaga do jej zbycia albo tę rzecz przyjmuje lub pomaga do jej ukrycia, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
§ 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Artykuł 292. § 1. Kto rzecz, o której na podstawie towarzyszących okoliczności powinien i może przypuszczać, że została uzyskana za pomocą czynu zabronionego, nabywa lub pomaga do jej zbycia albo tę rzecz przyjmuje lub pomaga do jej ukrycia,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. W wypadku znacznej wartości rzeczy, o której mowa w § 1, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Kodeks wykroczeń w art. 122 stanowi:

Artykuł 122. § 1. Kto nabywa mienie wiedząc o tym, że pochodzi ono z kradzieży lub z przywłaszczenia, lub pomaga do jej zbycia albo w celu osiągnięcia korzyści majątkowej mienie to przyjmuje lub pomaga do jego ukrycia, jeżeli wartość mienia nie przekracza 250 złotych, a gdy chodzi o mienie określone w art. 120 § 1, jeżeli wartość nie przekracza 75 złotych,

podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 2. Kto nabywa mienie, o którym na podstawie towarzyszących okoliczności powinien i może przypuszczać, że zostało uzyskane za pomocą kradzieży lub przywłaszczenia, lub pomaga do jego zbycia albo w celu osiągnięcia korzyści majątkowej mienie to przyjmuje lub pomaga do jego ukrycia, jeżeli wartość mienia nie przekracza 250 złotych, a gdy chodzi o mienie określone w art. 120 § 1, jeżeli wartość nie przekracza 75 złotych,

podlega karze grzywny do 1500 złotych albo karze nagany.

§ 3. Usiłowanie wykroczenia określonego w § 1 oraz podżeganie do niego i pomocnictwo są karalne.

Przestępstwo paserstwa związane jest ze współdziałaniem osób w realizacji przestępstwa kradzieży oraz za spożytkowaniem dóbr nim osiągniętych.

W przypadku przestępstwa lub wykroczenia paserstwa występują cztery alternatywne formy jego popełnienia:

- nabycie,
- pomoc w zbyciu,
- przyjęcie rzeczy,
- pomoc do ukrycia.

Nabycie rzeczy uzyskanych za pomocą czynu zabronionego, tzn. odpłatne jej uzyskanie od osoby władającej tą rzeczą. Paser jako nabywca w złej wierze, nie uzyskuje własności rzeczy nabytej zgodnie z art. 169 Kodeksu cywilnego. Drugą formą paserstwa jest pomoc w zbyciu rzeczy uzyskanej za pomocą czynu zabronionego. Wiąże się ona z pierwszą formą i polega np. na wskazaniu nabywcy, dostarczeniu przedmiotu do miejsca transakcji. Kolejna forma polega na przyjęciu rzeczy, np. w celu jej przechowania. Motywem kierującym sprawcą jest najczęściej osiągnięcie korzyści majątkowej, tak samo jak przy pomocy do ukrycia. Udzielenie sprawcy przestępstwa pomocy do ukrycia rzeczy nie będzie stanowiło paserstwa, jeżeli celem sprawcy była pomoc w uniknięciu odpowiedzialności karnej osobie od której tę rzecz przyjął do ukrycia.¹ W takim przypadku sprawca odpowiadał będzie za przestępstwo poplecznictwa z art. 239 k.k.²

Przestępstwo paserstwa jest przestępstwem umyślnym. Do jego popełnienia, we wszystkich jego formach konieczna jest świadomość sprawcy, że rzecz będąca przedmiotem jego działania została uzyskana za pomocą czynu zabronionego albo uświadomienie sobie tej możliwości i godzenie się z nią. Dla bytu paserstwa nie jest konieczne aby sprawca miał świadomość, za pomocą jakiego konkretnie czynu zabronionego rzecz została uzyskana.³

W myśl art. 122 § 1 k.w. wykroczeniem jest umyślne paserstwo w stosunku do rzeczy o wartości do 250 zł pochodzącej z kradzieży lub przywłaszczenia (w przypadkach drzewa pochodzącego z kradzieży lub wyrębu w lesie — ta granica wynosi 75 złotych). Wynika z tego, że rzeczy pochodzące z innych przestępstw niż kradzież lub przywłaszczenie mogą być jedynie przedmiotem tego występku bez względu na ich wartość.⁴

Kodeks karny w art. 292 przewiduje karalność paserstwa nieumyślnego, które zachodzi wówczas gdy sprawca na podstawie towarzyszących okoliczności powinien i może przypuszczać, że rzecz, którą nabywa, pomaga w zbyciu, przyjmuje lub pomaga w jej

ukryciu pochodzi z czynu zabronionego. Do takich okoliczności zaliczyć można np. nabycie rzeczy po zadziwiająco niskiej cenie, kupienie drewna od przypadkowych osób przyjeżdżających do kupującego w porze wieczorowej czy nocnej i nie posiadających dokumentów potwierdzających legalność drewna, czy zakup rzeczy, które normalnie nie występują w prywatnym obrocie np. specjalistycznych urządzeń i narzędzi używanych do prac typowo leśnych.

Strona podmiotowa tego przestępstwa polega na nieumyślności w obydwu jej postaciach. Niedbalstwo wymienione jest wyraźnie w przepisie. Wchodzi jednak w grę również lekkomyślność, w myśl łacińskiej zasady *a minore ad maius*, skoro ustawa przewiduje odpowiedzialność za niedbalstwo, to tym bardziej jest ona uzasadniona w wypadku lekkomyślności, która jest cięższą postacią winy nieumyślnej.¹

Paserstwo nieumyślne odnoszące się do wykroczeń spenalizowane zostało w art. 122 § 2 Kodeksu wykroczeń.

Fotografia 19

Pień pokradzieżowy, spalony dla utrudnienia identyfikacji

Źródło: *Opracowanie własne.*

¹ A. Marek, *Prawo karne*, 3. wydanie, s. 566-567.

² A. Marek, *Kodeks karny – komentarz*, 2. wydanie, s. 598.

³ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, *Nowa kodyfikacja karna kodeks karny, przestępstwa przeciwko mieniu*, s. 293.

⁴ A. Marek, *Kodeks karny – komentarz*, 2. wydanie, s. 599.

¹ A. Marek, *Prawo karne*, 3. wydanie, s. 568.

3. Wysokość strat spowodowanych szkodnictwem leśnym w Lasach Państwowych w latach 2000 – 2004

Z różnorodności czynów zabronionych, zaliczonych do szkodnictwa leśnego, przedstawionych i scharakteryzowanych powyżej wynika, że muszą one powodować straty w lesie jako całości. Wiele szkód o charakterze przyrodniczym jest niewymierna. Są one dostrzegane w biotypach leśnych i innych składnikach przyrody. Szkody te i straty nimi spowodowane występują we wszystkich grupach rodzajowych szkodnictwa leśnego. Jedynym kryterium porównania tych strat jest wyłącznie wartość finansowa, która przecież nie odzwierciedla rzeczywistych, nieodwracalnych szkód spowodowanych tym negatywnym zjawiskiem.

Tabela 7

Ilość przypadków i wartość strat z tytułu bezprawnego korzystania z lasów w latach 2000 – 2004

2000	Liczba przypadków	1641
	Wartość strat	145 768
2001	Liczba przypadków	1824
	Wartość strat	109 400
2002	Liczba przypadków	1803
	Wartość strat	118 019
2003	Liczba przypadków	1654
	Wartość strat	237 855
2004	Liczba przypadków	2283
	Wartość strat	495 544

Źródło: Analiza szkodnictwa leśnego za 2004 rok, Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych 2005.

Tabela 8

Ilość przypadków i wartość strat z tytułu kłusownictwa w latach 2000 – 2004

2000	Liczba przypadków	542
	Wartość strat	1 100 870
2001	Liczba przypadków	531
	Wartość strat	1 152 293
2002	Liczba przypadków	543
	Wartość strat	935 946
2003	Liczba przypadków	566
	Wartość strat	1 138 687
2004	Liczba przypadków	654
	Wartość strat	1 132 868

Źródło: Analiza szkodnictwa leśnego za 2004 rok, Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych 2005.

Tabela 9

Ilość przypadków i wartość strat z tytułu kradzieży i zniszczenia mienia nadleśnictwa w latach 2000 – 2004

2000	Liczba przypadków	2034
	Wartość strat	1 816 165
2001	Liczba przypadków	2138
	Wartość strat	1 941 522
2002	Liczba przypadków	1880
	Wartość strat	1 568 845
2003	Liczba przypadków	1708
	Wartość strat	1 409 945
2004	Liczba przypadków	1907
	Wartość strat	1 420 934

Źródło: Analiza szkodnictwa leśnego za 2004 rok, Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych 2005.

Tabela 10

Ilość przypadków, wartość strat i masa skradzionego drewna z lasu państwowego w

latach 2000 - 2004

2000	Liczba przypadków	11 109
	Wartość strat	4 341 856
	masa skradzionego drewna w m ³	33 777
w tym użytkowego		26 626
2001	Liczba przypadków	11 622
	Wartość strat	4 442 218
	masa skradzionego drewna w m ³	34 356
w tym użytkowego		27 207
2002	Liczba przypadków	11 012
	Wartość strat	3 555 232
	masa skradzionego drewna w m ³	31 437
w tym użytkowego		24 002
2003	Liczba przypadków	11 370
	Wartość strat	3 876 549
	masa skradzionego drewna w m ³	35 357
w tym użytkowego		26 085
2004	Liczba przypadków	10 705
	Wartość strat	3 967 614
	masa skradzionego drewna w m ³	32 235
w tym użytkowego		24 768

Źródło: *Analiza szkodnictwa leśnego za 2004 rok*, Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych 2005.

W powyższej tabeli przedstawiono liczbę przypadków oraz straty spowodowane przypadkami kradzieży drewna z lasu państwowego. Drewno użytkowe w tym przypadku oznacza każde drewno okrągłe, oprócz drewna opałowego.

Rozdział IV Szkodnictwo leśne na terenie Nadleśnictwa Giżycko

1. Ogólne wiadomości o Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku oraz o Nadleśnictwie Giżycko

Obecnie ogólna powierzchnia gruntów zarządzanych przez Regionalną Dyrekcję Lasów Państwowych w Białymstoku wynosi ponad 620 tysięcy hektarów. Powierzchnia leśna wynosi blisko 580 tysięcy hektarów. Obszar Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku podzielony jest na 32 nadleśnictwa. Położona jest w północno-wschodniej części Polski i administruje lasami znajdującymi się w trzech województwach: podlaskim, warmińsko-mazurskim oraz małym fragmentem lasów w województwie mazowieckim. Na północy regionu rozciągają się duże kompleksy leśne:

* Puszcza Augustowska	- 110 tys. ha
* Puszcza Piska	- 70 tys. ha
* Puszcza Borecka	- 30 tys. ha
* Puszcza Romincka	- 13 tys. ha

Cechą charakterystyczną regionu, na którym administruje RDLP Białystok, jest wysoki udział lasów prywatnych, stanowiących 24,7%, które są kompleksami rozdrobnionymi i rozproszonymi w terenie.

Nadleśnictwo Giżycko zostało utworzone w 1945 roku. Znajduje się w II Krainie Przyrodniczo-Leśnej Mazursko-Podlaskiej w Dzielnicy Pojezierza Mazurskiego. Administracyjnie nadleśnictwo z siedzibą w Giżycku leży w granicach województwa warmińsko-mazurskiego na terenie gmin: Giżycko, Krukłanki, Miłki, Orzysz, Ryn, Stare Juchy, Węgorzewo, Wydminy, Kętrzyn oraz miast Giżycko, Orzysz. W jego skład wchodzi trzy obręby leśne: Giżycko, Ryn, Orzysz, podzielone na 18 leśnictw i gospodarstwo szkółkarskie.

Ogólna powierzchnia Nadleśnictwa Giżycko wynosi 24 559 ha, w tym:

- rezerwaty przyrody — 220 ha,
- użytki ekologiczne — 11 ha,

- lasy ochronne — 8 174 ha.

Pod względem klimatycznym obszar nadleśnictwa został zaliczony do typu klimatu pojeziernego, wyodrębnionego w osobny region klimatyczny Pojezierza Mazurskiego. Klimat ten jest dość ostry. Napływające nad tę część Polski powietrze, głównie z kontynentu euroazjatyckiego i rzadziej znad Atlantyku, powoduje dużą zmienność i niestabilność pogody.

Na terenie administrowanym przez Nadleśnictwo Giżycko zamieszkuje w znacznej większości ludność wiejska. Są to tereny gdzie funkcjonowało i do dziś funkcjonuje wiele gospodarstw rolnych o niewielkich powierzchniach pól uprawnych, osiągających nieduże dochody z upraw rolnych. Duży procent społeczności wiejskiej stanowią byli pracownicy dawnych Państwowych Gospodarstw Rolnych. Ich sytuacja materialna i życiowa zmieniła się w sposób diametralny w momencie przekształceń ustrojowych w naszym kraju. Nie pozostało to obojętne przy notowaniu zjawisk przestępczych, w tym również zaliczanych do szkodnictwa leśnego.

Walory krajobrazowe i przyrodnicze Nadleśnictwa Giżycko powodują duże nasilenie ruchu turystycznego na obszarach leśnych, co nie pozostaje bez znaczenia dla występowania przypadków wykroczeń czy przestępstw leśnych.

Mapka 1

Położenie RDLP w Białymstoku na tle mapy Polski

Źródło: *Opracowanie własne.*

2. Stany faktyczne szkodnictwa leśnego na terenie Nadleśnictwa Giżycko w latach 1995 – 2005

2. 1. Bezprawne korzystanie z lasu

W grupie I szkodnictwa leśnego odnotowuje się największą ilość przypadków szkodnictwa leśnego. Szkodnictwo leśne w tej grupie rodzajowej polega z reguły na popełnieniu przez sprawcę wykroczeń (rzadziej przestępstw) leśnych związanych z przebywaniem człowieka na gruntach leśnych i niestosowaniem się do przepisów na nich obowiązujących. W Nadleśnictwie Giżycko ilość przypadków bezprawnego korzystania z lasu przedstawiała się w analizowanym okresie w sposób następujący:

Tabela 11

Bezprawne korzystanie z lasu na terenie Nadleśnictwa Giżycko w latach 1995 – 2005

Rok	Liczba grzywien nałożonych w drodze mandatu karnego	Kwota grzywien nałożonych w drodze mandatu karnego	Ilość skierowanych wniosków o ukaranie
1995	75	1592 zł	5
1996	78	2264 zł	4
1997	94	3000 zł	1
1998	83	2845 zł	-
1999	45	1500 zł	1
2000	23	1170 zł	-
2001	22	1300 zł	-
2002	7	900 zł	-
2003	10	900 zł	1
2004	20	1910 zł	-
2005	17	1650 zł	-
Łącznie	474	19 031 zł	12

Źródło: *Opracowanie własne.*

Jak przedstawiają dane zamieszczone w tabeli 11, w I grupie rodzajowej szkodnictwa leśnego — bezprawne korzystanie z lasu, w Nadleśnictwie Giżycko największą ilość przypadków zanotowano roku 1997 i nałożono grzywny w drodze mandatu karnego na łączną kwotę 3000 zł. Od tamtej pory ilość osób mandatowych systematycznie spadała, aby osiągnąć ilość rzędu kilkunastu w ostatnich latach. Liczba wniosków o ukaranie w tej grupie rodzajowej jest również niewielka. Jak wynika z tabeli w analizowanym okresie były lata gdzie nie zanotowano przypadków kierowania wniosków o ukaranie. Wnioski o

ukaranie sporządzane były w przypadkach odmowy przyjęcia mandatu karnego oraz w przypadku niepodania osobie uprawnionej informacji co do tożsamości osoby.

Wykaz wykroczeń, za które stosowano postępowanie mandatowe lub kierowano wnioski o ukaranie, przedstawia tabela poniżej.

Tabela 12

Liczba wykroczeń, za które nakładano grzywny w drodze mandatu karnego lub kierowano wnioski o ukaranie

Naruszony przepis z k.w.	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Łącznie
148 § 1	-	-	3	3	-	3	1	-	7	11	8	36
161	58	10	48	38	19	15	19	4	2	7	5	225
162 § 1	6	15	1	5	6	-	-	-	-	1	4	38
154 § 2	-	-	-	2	2	1	-	-	-	1	-	6
153 § 1 pkt 4	-	-	3	-	-	-	-	-	1	-	-	4
156 § 1	-	6	6	8	8	2	1	3	-	-	-	34
82 § 1 pkt 7	4	19	16	20	7	-	1	-	-	-	-	73
161 § 1	5	15	4	5	3	1	-	-	-	-	-	33
166	2	10	2	-	-	1	-	-	-	-	-	15
154 § 1 pkt 1	-	4	11	-	-	-	-	-	-	-	-	15
65 § 2	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4

Źródło: Opracowanie własne.

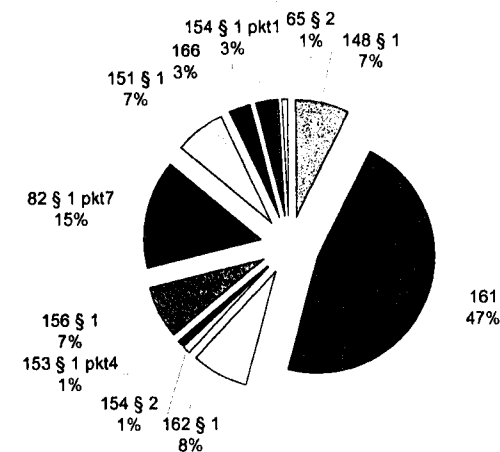
Zgodnie z danymi zawartymi w tabeli 12 największą ilość wykroczeń notowanych w Nadleśnictwie Giżycko są wykroczenia związane z ruchem pojazdów silnikowych na terenach leśnych. Chodzi tu zarówno o poruszanie się takimi pojazdami po drogach leśnych niedostępnych dla ruchu, jak i z pozostawianiem pojazdów w miejscach do tego nieprzeznaczonych. Katalog popełnianych wykroczeń notowanych w Nadleśnictwie Giżycko jest dość charakterystyczny dla uwarunkowań istniejących na tych terenach. Duży ruch turystyczny, praktycznie całoroczny, powoduje pewne zachowania odbiegające od uwarunkowań prawnych, których stosowanie jest nakazane w obowiązujących przepisach prawnych. Mam na myśli tutaj nie tylko poruszanie się pojazdami mechanicznymi w miejscach niedozwolonych, czy też pozostawianie pojazdów w miejscach nieprzeznaczonych, ale również wykroczenia związane z zaśmiecaniem lasu, paleniem ognia w miejscach

niedozwolonych, biwakowanie poza miejscami do tego celu przeznaczonymi, puszczenie psów luzem w lesie itp.

Procentowy udział poszczególnych wykroczeń popełnianych na terenie Nadleśnictwa Giżycko, przedstawia wykres poniższy.

Wykres 5

Procentowy udział wykroczeń notowanych w Nadleśnictwie Giżycko

Źródło: Opracowanie własne.

2.2. Kłusownictwo

Na obszarze działania Nadleśnictwa Giżycko działa sześć kół łowieckich prowadząc gospodarkę łowiecką na 14 dzierżawionych obwodach łowieckich. Większość obwodów łowieckich zakwalifikowanych zostało do kategorii obwodów polnych, co ma znaczenie dla ustalenia pokrzywdzonego, w przypadkach wystąpienia szkodnictwa leśnego z tej grupy rodzajowej. Zgodnie bowiem z obowiązującymi przepisami w tej materii, podmiotem właściwym do pobrania ekwiwalentu za bezprawnie pozyskaną zwierzynę jest, w zależności od miejsca dokonania przestępstwa, właściwy miejscowo wojewoda (w przypadku obwodu polnego) lub nadleśniczy (w przypadku obwodu leśnego). Dane przedstawia poniższa tabela.

ukaranie sporządzane były w przypadkach odmowy przyjęcia mandatu karnego oraz w przypadku niepodania osobie uprawnionej informacji co do tożsamości osoby.

Wykaz wykroczeń, za które stosowano postępowanie mandatowe lub kierowano wnioski o ukaranie, przedstawia tabela poniżej.

Tabela 12

Liczba wykroczeń, za które nakładano grzywny w drodze mandatu karnego lub kierowano wnioski o ukaranie

Naruszony przepis z k.w.	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Łącznie
148 § 1	-	-	3	3	-	3	1	-	7	11	8	36
161	58	10	48	38	19	15	19	4	2	7	5	225
162 § 1	6	15	1	5	6	-	-	-	-	1	4	38
154 § 2	-	-	-	2	2	1	-	-	-	1	-	6
153 § 1 pkt 4	-	-	3	-	-	-	-	-	1	-	-	4
156 § 1	-	6	6	8	8	2	1	3	-	-	-	34
82 § 1 pkt 7	4	19	16	20	7	-	1	-	-	-	-	73
151 § 1	5	15	4	5	3	1	-	-	-	-	-	33
166	2	10	2	-	-	1	-	-	-	-	-	15
154 § 1 pkt 1	-	4	11	-	-	-	-	-	-	-	-	15
65 § 2	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4

Źródło: Opracowanie własne.

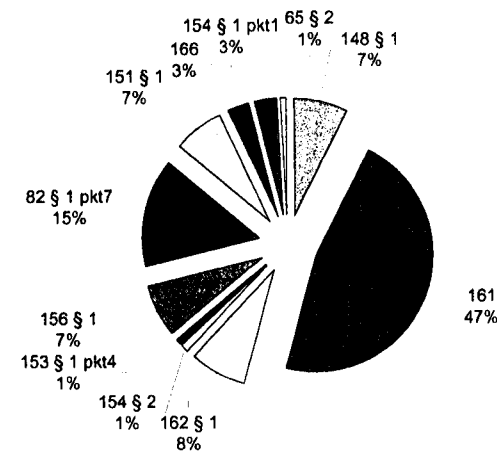
Zgodnie z danymi zawartymi w tabeli 12 największą ilość wykroczeń notowanych w Nadleśnictwie Giżycko są wykroczenia związane z ruchem pojazdów silnikowych na terenach leśnych. Chodzi tu zarówno o poruszanie się takimi pojazdami po drogach leśnych niedostępnych dla ruchu, jak i z pozostawianiem pojazdów w miejscach do tego nieprzeznaczonych. Katalog popełnianych wykroczeń notowanych w Nadleśnictwie Giżycko jest dość charakterystyczny dla uwarunkowań istniejących na tych terenach. Duży ruch turystyczny, praktycznie całoroczny, powoduje pewne zachowania odbiegające od uwarunkowań prawnych, których stosowanie jest nakazane w obowiązujących przepisach prawnych. Mam na myśli tutaj nie tylko poruszanie się pojazdami mechanicznymi w miejscach niedozwolonych, czy też pozostawianie pojazdów w miejscach nieprzeznaczonych, ale również wykroczenia związane z zaśmiecaniem lasu, paleniem ognia w miejscach

niedozwolonych, biwakowanie poza miejscami do tego celu przeznaczonymi, puszczenie psów luzem w lesie itp.

Procentowy udział poszczególnych wykroczeń popełnianych na terenie Nadleśnictwa Giżycko, przedstawia wykres poniższy.

Wykres 5

Procentowy udział wykroczeń notowanych w Nadleśnictwie Giżycko

Źródło: Opracowanie własne.

2.2. Klusownictwo

Na obszarze działania Nadleśnictwa Giżycko działa sześć kół łowieckich prowadzących gospodarkę łowiecką na 14 dzierżawionych obwodach łowieckich. Większość obwodów łowieckich zakwalifikowanych została do kategorii obwodów polnych, co ma znaczenie dla ustalenia pokrzywdzonego, w przypadkach wystąpienia szkodnictwa leśnego z tej grupy rodzajowej. Zgodnie bowiem z obowiązującymi przepisami w tej materii, podmiotem właściwym do pobrania ekwiwalentu za bezprawnie pozyskaną zwierzynę jest, w zależności od miejsca dokonania przestępstwa, właściwy miejscowo wojewoda (w przypadku obwodu polnego) lub nadleśniczy (w przypadku obwodu leśnego). Dane przedstawia poniższa tabela.

Tabela 13

Koła łowieckie działające na terenie Nadleśnictwa Giżycko

Nazwa koła łowieckiego	Nr obwodu łowieckiego	Powierzchnia całkowita (ha)	Powierzchnia leśna (%)	Rodzaj obwodu
CYRANKA	107	4290	48,50	Leśny
	108	4810	55,00	Leśny
DZIK	59	7620	11,00	Polny
	88	9000	20,50	Polny
KORMORAN	61	13 300	27,00	Polny
	90	5760	26,00	Polny
	57	5030	29,00	Polny
RYS	87	5280	12,50	Polny
	105	6500	31,00	Polny
DĄBROWA	109	6045	39,00	Polny
	56	8660	24,00	Polny
ROGACZ	86	6330	20,00	Polny
	89	7830	10,00	Polny
	91	7660	32,00	Polny

Źródło: Opracowanie własne.

Jak wynika z przedstawionej tabeli, w Nadleśnictwie Giżycko zdecydowaną większość obwodów łowieckich stanowią obwody polne. W takim przypadku podmiotem właściwym do zagospodarowania tuszy zwierzyny bezprawnie pozyskanej lub pobrania ekwiwalentu jest wojewoda warmińsko-mazurski.

Przypadki kłusownictwa na terenie Nadleśnictwa Giżycko w omawianym okresie przedstawiają się w sposób następujący:

Tabela 14

Przypadki występowania kłusownictwa na terenie Nadleśnictwa Giżycko

Gatunek zwierzyny	Ilość przypadków w latach:										
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Dzik	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	1
Sarna	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Jeleń	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
RAZEM	-	-	2	-	1	-	-	-	3	-	1

Źródło: Opracowanie własne.

Zgodnie z danymi przedstawionymi w tabeli ilość przestępstw stwierdzonych w tej grupie rodzajowej szkodnictwa leśnego na terenie Nadleśnictwa Giżycko nie jest wysoka. Stwierdzić można, iż na podstawie tych danych problem jest natury marginalnej. Należy jednak pamiętać, że w tego rodzaju przestępczości tzw. ciemna liczba osiąga bardzo wysoki poziom. Myślę, że notowanych jest zaledwie kilka procent przypadków nielegalnego pozyskania zwierzyny. Z zarejestrowanych w tym okresie przypadków, dwa były to przypadki kłusownictwa przy użyciu broni palnej, natomiast pozostałe to nielegalne pozyskanie zwierzyny przy użyciu wnyków.

2. 3. Kradzież albo zniszczenie mienia nadleśnictwa

Trzecia grupa rodzajowa szkodnictwa leśnego — kradzież albo zniszczenie mienia nadleśnictwa, grupuje te przypadki kradzieży, które nie dotyczą drewna. Są to inne składniki materialne nadleśnictwa.

W tej grupie rodzajowej zarejestrowane przypadki przedstawia tabela 15.

Ilość kradzieży i zniszczenia mienia w Nadleśnictwie Giżycko w analizowanym okresie przedstawia się w sposób zróżnicowany, począwszy od braku przypadków w roku 1998 do kilku w latach 2005, 2003, 2001, 2000. Jak widać asortyment kradzionych lub niszczonego przedmiotów jest różny, lecz na plan pierwszy wysuwa się problem kradzieży sadzonek drzew leśnych oraz zniszczenie urządzeń turystycznych i tablic informacyjnych, co niewątpliwie związane jest z dużym nasileniem ruchu turystycznego w tym rejonie. Również wysokość wyrządzonej szkody jest najwyższa w latach gdy zanotowano przypadki zniszczenia urządzeń infrastruktury turystycznej.

Ogółem zanotowano 23 przypadki kradzieży i zniszczenia mienia nadleśnictwa o łącznej wartości poniesionych strat — 25 314 zł.

Tabela 15

Kradzież albo zniszczenie mienia w Nadleśnictwie Giżycko

Rok	Liczba przypadków	Rodzaj wyrządzonej szkody	Wartość wyrządzonej szkody
1995	1	Zniszczenie szyby w samochodzie służbowym	50 zł
1996	1	Kradzież belek stropowych z osady leśnej	822 zł
1997	1	Kradzież sadzonek drzew leśnych	857 zł
1998	-	-	-
1999	1	Zniszczenie drzwi wejściowych w kancelarii leśnictwa	280 zł
2000	3	Kradzież z włamaniem do samochodu służbowego skradziono radio i radiotelefon Zniszczenie urządzeń turystycznych i tablic informacyjnych	6500 zł
2001	4	Kradzież z włamaniem do samochodu służbowego skradziono radio Zniszczenie urządzeń turystycznych i tablic informacyjnych Zniszczenie sadzonek na uprawie leśnej Kradzież sadzonek drzew leśnych Kradzież kamienia brukowego z drogi leśnej	6588 zł
2002	2	Kradzież sadzonek drzew leśnych	1225 zł
2003	4	Kradzież z włamaniem do samochodu służbowego skradziono radio i radiotelefon Usunięcie znaków granicznych Kradzież sadzonek drzew leśnych Zniszczenie urządzeń turystycznych i tablic informacyjnych	4925 zł
2004	2	Zniszczenie urządzeń turystycznych Kradzież metalowych legarów do drewna	1100 zł
2005	4	Kradzież agrotkaniny Kradzież kosiarek do trawy Kradzież siatki ogrodzeniowej Kradzież sadzonek drzew leśnych	2967 zł

Źródło: Opracowanie własne.

2. 4. Kradzieże drewna z lasu państwowego

Kradzieże drewna stanowią główną grupę rodzajową szkodnictwa leśnego, w której to grupie notuje się największe straty finansowe dla Lasów Państwowych. Przypadki kradzieży drewna w Nadleśnictwie Giżycko przedstawia tabela.

Tabela 16

Ilość zarejestrowanych przypadków kradzieży drewna w Nadleśnictwie Giżycko

Rok	Kradzieże drewna		
	Liczba przypadków	Masa drewna w m ³	Wartość drewna w zł
1995	20	80	6855
1996	25	64	6892
1997	22	154	17 829
1998	13	107	13 740
1999	12	71	6310
2000	15	99	9899
2001	10	33	4315
2002	10	28	3956
2003	8	26	2547
2004	4	17	1377
2005	6	14	1496
RAZEM	145	693	75 216

Źródło: Opracowanie własne.

Duża intensywność tworzenia się prywatnych przedsiębiorstw przerabiających drewno w początku lat 90. spowodowała również na terenie Nadleśnictwa Giżycko duży wzrost notowanych przypadków kradzieży drewna. Duży popyt na wyroby z drewna spowodował lawinowe tworzenie się małych przedsiębiorstw, niekoniecznie zainteresowanych legalnym naborem surowca do produkcji. W terenie działały zorganizowane grupy wyposażone w sprzęt do ścinki, zrywki oraz wywozu drewna. Przedstawione w tabeli wartości wykazują, że największą ilość kradzieży zanotowano w roku 1996 (25 zarejestrowanych spraw) a największą wartość skradzionego drewna odnotowano w roku 1997 (154 m³ o wartości 17 829 zł). Od tego czasu dynamika przestępstw kradzieży drewna wyraźnie spadała, osiągając wartość kilku przypadków w ostatnich latach. Również masa i wartość drewna uległa wyraźnemu

spadkowi. Przyczyniły się do tego różne czynniki, wśród których niewątpliwe znaczenie ma duże zaangażowanie się Służby Leśnej w działania zmierzające do maksymalnego ograniczenia występowania tego zjawiska. Wspólne działania Straży Leśnej i Policji ukierunkowane na działania akcyjne i prewencyjne dały wymierny efekt w postaci ewidentnego spadku przestępstw i wykroczeń z tej grupy rodzajowej szkodnictwa leśnego.

Zdecydowaną większość przestępstw popełnianych na terenie Nadleśnictwa Giżycko stanowią przestępstwa nielegalnej wycinki a następnie zaboru drewna (91 przypadków). Jedynie kilka (9) stanowiły kradzieże drewna powalonego, wyrąbanego. W analizowanym okresie nie zarejestrowano przypadków w sprawach o przestępstwo paserstwa.

Wykrywalność przestępstw kradzieży drewna w Nadleśnictwie Giżycko w okresie od 1995 do 2005 roku wynosiła 62%.

3. Przypadki kradzieży drewna w Nadleśnictwie Giżycko w porównaniu z pozostałymi nadleśnictwami Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku

Nadleśnictwo Giżycko jest jednym z 32 nadleśnictw Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku. Kradzieże drewna są najbardziej charakterystycznymi przypadkami szkodnictwa leśnego. Z uwagi na wartość materialną strat powodowanych przestępczym działaniem człowieka w środowisku leśnym oraz niewymiernymi stratami przyrodniczymi, uzasadnionym jest porównanie stanu zagrożenia wynikającego z kradzieży drewna w Nadleśnictwie Giżycko do innych nadleśnictw tutejszej regionalnej dyrekcji.

Tabela 17

Kradzieże drewna w Nadleśnictwie Giżycko w porównaniu z pozostałymi nadleśnictwami Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku w latach

1995 – 2005

LP	Nadleśnictwo	Liczba spraw ogółem	Liczba spraw skierowanych do:		Umerzone na wniosek nadleśnictwa	Masa drewna skradzionego w m ³	Wartość skradzionego drewna w zł	Windykacja w zł
			Policji, prokuratur	Sądu przez nadleśnictwo				
1	Augustów	71	18	23	24	265	31 593	27 391
2	Białobrzegi	131	5	52	55	382	45 845	37 948
3	Białowieża	47	13	9	17	118	47 173	14 138
4	Bielek	288	40	81	97	674	69 746	82 404
5	Borki	152	20	58	54	739	71 708	44 089
6	Browsk	331	66	66	144	909	135 211	108 639
7	Czarna Białostocka Czerwony Dwór	384	16	110	205	1228	124 672	76 872
8	Doljidy	45	12	16	7	181	19 040	20 585
9	Drygały	214	47	41	87	1488	223 004	83 258
10	Drygały	218	48	77	61	698	78 255	59 989
11	Ek	170	38	35	35	970	123 002	59 584
12	Giżycko	141	21	51	41	682	74 127	71 077
13	Głęboki Bród	77	18	13	43	172	17 754	21 015
14	Goldap	89	28	12	44	586	74 248	33 148
15	Hajnówka	202	58	27	86	494	109 957	55 276
16	Knyszyn	241	50	74	101	1015	136 646	102 860
17	Krynki	201	35	65	75	691	71 040	61 452
18	Łomża	344	21	135	100	1258	137 950	146 927
19	Masculina	102	27	14	39	517	53 705	34 682
20	Nowogród	309	48	60	139	654	61 858	55 327
21	Nurzec	347	51	107	114	1183	183 913	181 494
22	Olecko	256	46	91	22	681	62 055	93 836
23	Piasek	197	18	48	86	591	48 213	44 401
24	Plaska	72	7	31	10	121	13 528	25 909
25	Pomorze	82	17	22	35	304	40 957	50 730
26	Rajgród	255	9	98	83	1041	124 214	116 095
27	Rudka	305	25	94	118	977	110 007	121 871
28	Supraśl	288	11	107	97	656	60 826	52 198
29	Suwałki	203	92	39	80	585	64 232	61 130
30	Szczebra	151	14	53	58	408	44 483	28 703
31	Wąłdy	186	54	45	44	635	69 729	54 415
32	Żednia	187	138	243	179	2600	324 223	297 939
	RAZEM	6 744	1 108	1 995	2 389	23 497	2 829 913	2 325 442
	ŚREDNIA	210,8	34,8	62,3	74,0	734,3	88 435	72 670

Źródło: Opracowanie własne.

Jak przedstawiają dane zamieszczone w tabeli, przypadki kradzieży drewna w analizowanym okresie w Nadleśnictwie Giżycko ilościowo oraz rozmiarowo osiągały wartości poniżej średniej w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku i wynosiły — ilość przypadków 141, masa skradzionego drewna 682 m³ o wartości 74 127 zł. Windykacja należności z tytułu zasądzonych odszkodowań i nawiązek zbliżona jest do wartości skradzionego drewna i wyniosła 71 077 zł.

Najmniejszą ilość przypadków kradzieży drewna zanotowano w Nadleśnictwie Czerwony Dwór — 45 o łącznej masie drewna 181 m³ i wartości 19 040 zł, a największą w Nadleśnictwie Czarna Białostocka — 384 przypadki, masa drewna 1226 m³, wartość 124 672 zł. Największą wartość skradzionego drewna zanotowano w Nadleśnictwie Żednia i wyniosła ona — 324 223 zł.

4. Działalność Straży Leśnej na terenach objętych klęską huraganu w roku 2002

Do największej w historii klęski związanej z działaniem olbrzymiej siły przyrody jaką jest działanie wiatru doszło w południe 4 lipca 2002 roku. Nad północno-wschodnią częścią Polski przeszedł huragan. Jego skutkiem było powstanie, w niespotykanej dotychczas skali, wielkoobszarowych złomów i wywrotów w Puszczech: Piskiej, Kurpiowskiej, Boreckiej, oraz w mniejszym stopniu w Rominckiej i Augustowskiej. Wichura zniszczyła 3,5 mln m³ drewna.

Nadleśnictwo Giżycko, jako czwarte z kolei, uległo huraganowi. W głównym korytarzu niszczycielskiego huraganu znalazły się drzewostany z obrębów: Orzysz, graniczącym bezpośrednio z Nadleśnictwami Drygały i Pisz oraz Giżycko. Huragan z 4 lipca, dokonał swojej działalności na powierzchni 2200 hektarów, co stanowi 9,85% powierzchni leśnej nadleśnictwa. Na ponad 229 hektarach lasy zostały zniszczone całkowicie. Na powierzchni dotkniętej przez huragan zniszczeniu uległy drzewostany o łącznej masie 148 tysięcy m³, z czego 140 tysięcy m³ stanowiły wywroty i złomy (drewno leżące). Pozostałe 8 tysięcy m³, to drzewa powyginane, z pozrywanymi włóknami i uszkodzonymi systemami korzeniowymi, nie dające nadziei na dalsze życie.

Powstanie w tak krótkim okresie bardzo dużych ilości drewna w lesie powodowało obawy znacznego wzrostu przypadków kradzieży drewna. Intensywność działań Straży Leśnej w terenie pozwoliła to potencjalne zagrożenie wyeliminować. Opracowano i wprowadzono w życie plan zabezpieczenia nadleśnictwa, określając ilość i częstotliwość patroli w regionach szczególnie zagrożonych, działając także w godzinach nocnych.

Zintensyfikowano kontrole legalności przewożonego drewna. Te działania podjęto przy ścisłej współpracy z Komendami Powiatowymi Policji, organizując wspólne patrole. Z uwagi na wielki rozmach prac związanych z uprzątnięciem terenów pohuraganowych, wprowadzono na dużych obszarach nadleśnictwa zakaz wstępu do lasu, który to zakaz ściśle egzekwowano. Zakaz wstępu do lasu, uzasadniony był także szczególnym zagrożeniem pożarowym występującym w tamtym czasie z powodu panującej suszy, wysokich temperatur oraz brakiem możliwości dojazdu do niektórych fragmentów drzewostanów. Istniały również obawy, że w wirze wszelkich działań podejmowanych na obszarach klęskowych, pozostaną tereny nadleśnictwa, gdzie z mniejszą częstotliwością działać będą pracownicy Służby Leśnej.

Jak przedstawiłem wcześniej (analizując poszczególne grupy rodzajowe szkodnictwa leśnego), w okresie tym nie stwierdzono zwiększonej ilości przypadków szkodnictwa leśnego. Dzięki unormowaniom prawnym dotyczącym Straży Leśnej, na terenach pokłęskowych działały doraźnie Grupy Interwencyjne Straży Leśnej wspomagając lokalne posterunki. Wspólne działania sąsiednich nadleśnictw jak również wymiana wiadomości i informacji przez posterunki Straży Leśnej pomogły opanować sytuację w tak ekstremalnej sytuacji w jakiej znalazły się nadleśnictwa dotknięte skutkami huraganu 4 lipca 2002 roku.

5. Zagrożenie szkodnictwem leśnym w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku na tle innych regionalnych dyrekcji

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Białymstoku jest jedną z 17 regionalnych dyrekcji w naszym kraju. Administruje lasami państwowymi położonymi w zasadzie w dwóch województwach — podlaskim i warmińsko-mazurskim oraz niewielkim fragmentem województwa mazowieckiego.

Sytuację występowania szkodnictwa leśnego w poszczególnych grupach rodzajowych przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 18

Przypadki bezprawnego korzystania z lasu w
Regionalnych Dyrekcjach Lasów Państwowych w roku 2004

RDLP	Ilość przypadków	Wykrytych sprawców	Wysokość szkód w zł	Kwota odszkodowań w zł	Windykacja należności w zł
Białystok	24	27	2935	392	0
Gdańsk	96	60	96 990	150	780
Katowice	128	105	62 254	1500	1230
Kraków	312	264	2033	2731	1231
Krosno	23	16	15 588	0	650
Lublin	176	165	6598	100	4811
Łódź	31	31	1888	0	0
Olsztyn	22	22	2627	1201	1201
Piła	109	89	13 300	3000	2200
Poznań	398	369	0	0	0
Radom	93	39	21 937	1350	9229
Szczecin	71	35	2110	160	40
Szczecinek	79	57	1982	599	785
Toruń	149	133	1002	590	550
Warszawa	172	93	13 100	0	0
Wrocław	75	67	4000	22 000	2000
Zielona Góra	325	298	247 200	0	700
OGÓŁEM	2283	1870	495 544	33 773	25 407

Źródło: Analiza szkodnictwa leśnego za 2004 rok, Generalna Dyrekcja Lasów Państwowych, Warszawa 2005, s. 2.

W grupie pierwszej — bezprawne korzystanie z lasu, zarejestrowano 2283 przypadki szkodnictwa na ogólną sumę szkód 495 544 zł. Zestawienie wg regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych przedstawiono w tabeli 18.

Do grupy tej należy zaliczyć głównie takie przypadki jak:

- wywóz śmieci, gruzu i nieczystości,
- wjazd do lasu i parkowanie w miejscach niedozwolonych,
- używanie otwartego ognia,

- pozyskiwanie stroiszu,
- niszczenie runa leśnego,
- pozyskiwanie kopalin (piasek, żwir, torf, bursztyn).

Najmniejszą ilość przypadków bezprawnego korzystania z lasu zarejestrowano na terenie RDLP Olsztyn (22), największą w RDLP Poznań (398), przy wykazanej przez tą dyrekcję zerowej wartości szkód. Średnia wartość jednostkowa szkody w skali LP wyniosła 217 zł.¹

W grupie 2 — kłusownictwo, zarejestrowano 654 przypadki i straty na ogólną sumę 1 132 868 zł.

Tabela 19

Przypadki kłusownictwa w Regionalnych Dyrekcjach Lasów Państwowych
w roku 2004

RDLP	Ilość przypadków	Wykrytych sprawców	Wysokość szkód w zł	Kwota odszkodowań w zł	Windykacja należności
Białystok	14	0	37 000	24000	24 000
Gdańsk	21	7	6 1000	1004	2000
Katowice	46	19	170 672	0	7672
Kraków	19	10	13 209	73	0
Krosno	18	4	46 000	4800	1880
Lublin	59	15	17 825	0	2325
Łódź	19	9	29 200	0	0
Olsztyn	16	13	41 000	8000	6000
Piła	50	9	60 500	8000	8100
Poznań	12	4	42 400	5150	5300
Radom	28	7	36 912	3000	1180
Szczecin	54	13	107 490	1160	1000
Szczecinek	38	27	261 000	14000	1 334
Toruń	30	8	71 860	4000	16 650
Warszawa	171	6	6000	1000	0
Wrocław	33	22	89 000	6000	500
Zielona Góra	26	16	41 800	6100	17 000
OGÓŁEM	654	189	1 132 868	86 323	106 441

Źródło: Analiza szkodnictwa leśnego za 2004 rok, Generalna Dyrekcja Lasów Państwowych, Warszawa 2005, s. 4.

¹ Analiza szkodnictwa leśnego za 2004 rok, Generalna Dyrekcja Lasów Państwowych, Warszawa 2005, s. 3.

W powyższej tabeli należy zwrócić uwagę na olbrzymie różnice jednostkowe szkód w poszczególnych regionalnych dyrekcjach Lasów Państwowych — 35 zł w RDLP Warszawa, do 6868 zł w RDLP Szczecinek, przy średniej w skali LP wynoszącej 1732 zł.

Do najczęściej skłusowanych gatunków należą:

- jeleni,
- sarna,
- dzik,
- łoś,
- daniel,
- lis,
- zając.

Na terenie RDLP w Krośnie skłusowano żubra, natomiast w RDLP Kraków — wilka.

Pracownicy Lasów Państwowych zdjęli kilkanaście tysięcy wnyków. Rejestruje się także coraz więcej przypadków użycia broni palnej przez kłusowników, w tym też przypadki zabijania zwierzyny i pozostawiania jej w lesie. Według sprawozdań opisowych wynika, że częstym zjawiskiem jest kłusownictwo na własne potrzeby spowodowane znacznym zubożeniem ludności wiejskiej.

W 2004 roku zarejestrowano też kilkadziesiąt przypadków nielegalnego odłowu ryb ze stawów hodowlanych należących do Lasów Państwowych, głównie na terenie RDLP w Katowicach i Zielonej Górze.¹

W 2004 roku w Lasach Państwowych ujawniono 1907 przypadków w tej grupie rodzajowej. Należy zwrócić uwagę na bardzo małą wykrywalność sprawców, wynoszącą zaledwie 17%. Do najczęściej kradzionych składników mienia należy siatka ogrodzeniowa i sadzonki (szczególnie gatunków iglastych) ze szkółek oraz miejsc przechowywania w trakcie prac zalesieniowych. Zaobserwowano także wiele przypadków zniszczenia i kradzieży rogatek (szlabanów) oraz metalowych tablic informacyjnych. W rejonach o dużym nasileniu ruchu turystycznego odnotowano dużą ilość przypadków niszczenia wyposażenia parkingów leśnych i miejsc biwakowych (wiaty, ławy, place zabaw dla dzieci).

¹ Analiza szkodnictwa leśnego za 2004 rok, s. 5.

Tabela 20

Kradzież i zniszczenie mienia nadleśnictwa w
Regionalnych Dyrekcjach Lasów Państwowych w roku 2004

RDLP	Ilość przypadków	Wykrytych sprawców	Wysokość szkód w zł	Kwota odszkodowań w zł	Windykacja należności
Białystok	64	7	97 496	4142	722
Gdańsk	85	9	50 170	660	0
Katowice	140	28	101 596	590	4160
Kraków	103	24	51 141	13 566	1686
Krosno	90	20	50 467	5173	6879
Lublin	82	20	70 069	0	3764
Łódź	75	13	50 041	441	320
Olsztyn	72	25	81 856	5211	4160
Piła	150	27	66 800	0	700
Poznań	98	11	52 485	433	5465
Radom	101	16	33 230	153	1000
Szczecin	138	24	183 700	34 610	96 430
Szczecinek	166	21	153 353	85	5184
Toruń	152	22	84 960	5002	10 980
Warszawa	65	5	75 770	30	830
Wrocław	165	25	100 000	7000	2000
Zielona Góra	161	31	117 800	1000	4300
OGÓŁEM	1907	328	1 420 934	78 366	148 580

Źródło: Analiza szkodnictwa leśnego za 2004 rok, Generalna Dyrekcja Lasów Państwowych, Warszawa 2005, s. 6.

Poważnym problemem są kradzieże elementów z metali kolorowych deszczowni w szkółkach leśnych oraz dewastacje niezamieszkałych osad leśnych, połączone z kradzieżą ich wyposażenia.

Na terenie RDLP Białystok skradziono kamerę z wieży przeciwpożarowej.¹

¹ Analiza szkodnictwa leśnego za 2004 rok, s. 7.

Tabela 21
Kradzież drewna z lasu państwowego w Regionalnych Dyrekcjach Lasów

Państwowych w roku 2004

RDLP	Ilość przypadków	Masa skradzionego drewna użytkowego w m ³	Masa skradzionego drewna opałowego w m ³	Wartość skradzionego drewna wg cen detalicznych	Windykacja należności ogółem
Białystok	397	1120	224	152 649	224 837
Gdańsk	400	768	253	112 920	78 760
Katowice	788	1645	628	268 192	163 837
Kraków	529	905	199	160 211	57 611
Krosno	720	1710	255	311 768	247 783
Lublin	1213	2094	709	346 428	166 306
Łódź	674	1408	471	211 238	165 583
Olsztyn	337	1222	351	172 696	145 992
Piła	268	494	234	65 600	27 500
Poznań	692	1610	660	184 806	74 050
Radom	1530	2852	749	542 159	296 308
Szczecin	246	692	258	144 560	48 590
Szczecinek	363	1275	462	160 752	137 296
Toruń	571	1154	364	156 120	100 700
Warszawa	878	2389	364	315 680	111 540
Wrocław	792	2523	809	434 000	143 000
Zielona Góra	307	543	477	127 835	76 000
OGÓŁEM	10 705	24 768	7467	3 967 614	2 265 693

Źródło: Analiza szkodnictwa leśnego za 2004 rok, Generalna Dyrekcja Lasów Państwowych, Warszawa 2005, s. 8.

Z powyższej tabeli wynika, że największa ilość przypadków kradzieży drewna wystąpiła w RDLP Radom, najmniejsza w RDLP Szczecin. Szkodnictwo w tej grupie stanowi ok. 75% ogółu strat w szkodnictwie leśnym. Windykacja należności ogółem wyniosła 57% wartości skradzionego drewna.

Według danych ze sprawozdania LPIR — 7 przeprowadzono ogółem w skali Lasów Państwowych 1152 kontroli pni, w wyniku których ujawniono kradzież 3925 m³ drewna. Stanowi to ok. 12% wszystkich ujawnionych przypadków kradzieży drewna.

W okresie sprawozdawczym dało się zauważyć zmniejszenie masy skradzionego drewna o 3122 m³ w porównaniu do 2003 roku. Odnotowuje się coraz więcej kradzieży przez zorganizowane grupy przestępcze, dysponujące często wysokotonażowymi samochodami do wywozu, sprzętem do ścinki i zrywki drewna, dokonujące wyrębu na zamówienie. Poważnym problemem stały się też kradzieże drewna z przeznaczeniem na drewno kominkowe.¹

Jak wynika z danych zamieszczonych w poszczególnych tabelach określających przypadki szkodnictwa leśnego w rozbiciu na grupy rodzajowe, w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku przypadki te występują w wielkości poniżej średniej Lasów Państwowych w tym zakresie i przedstawiają się w sposób następujący:

- Bezprawne korzystanie z lasu, w RDLP Białystok — 24 przypadki, przy średniej w LP 134;
- Kłusownictwo, w RDLP Białystok — 14 przypadków, przy średniej w LP 38;
- Kradzież i zniszczenie mienia nadleśnictwa, w RDLP Białystok — 64 przypadki, przy średniej w LP 112;
- Kradzież drewna z lasu państwowego, w RDLP Białystok — 397 przypadków, przy średniej w LP 630.

¹ Analiza szkodnictwa leśnego za 2004 rok, s. 9.

Wnioski końcowe

Bez względu na sposób ścigania sprawców i wysokość orzekanych kar, czyny przeciwko środowisku były, są i będą popełniane.

Ograniczenie występowania negatywnych zjawisk oddziaływujących na środowisko, warunkowane jest wzrostem świadomości społecznej, do którego dążyć należy poprzez staranne kształtowanie wizerunku lasu jako wspólnego dobra narodowego.

Wzrost świadomości społecznej dotyczący bezpieczeństwa czynnika środowiskowego prowadzić powinien do minimalizacji występowania wszelkich czynów przeciwko środowisku. I to nie tylko tych najbardziej spektakularnych czy najbardziej drastycznych lecz również tych pospolitych, uciążliwych.

Wygląd lasu zależy jedynie od zachowań ludzi w nim przebywających. Jest miejscem wypoczynku, edukacji, relaksu. Miejscem, gdzie kształtuje się wrażliwość i świadomość młodych pokoleń. Stosowanie w polskim systemie prawnym pewnych ograniczeń w swobodzie zachowań w lesie, ma na celu zachowanie środowiska leśnego w takim stanie, w jakim znajduje się ono obecnie oraz jego stały rozwój.

Korzystanie z dobra jakim jest las nie może przebiegać samowolnie i spontanicznie. Jest on dobrem ogólnospołecznym. Zatem korzystanie z lasu ma zabezpieczać interes całego społeczeństwa. Szereg uwarunkowań prawnych w prawodawstwie polskim chroni ten interes określając ramy, w jakich można poruszać się korzystając z dobrodziejstw jakie daje las.

Dobra materialne, dające się pozyskać ze środowiska leśnego, są w dalszym ciągu przedmiotem czynów przestępczych, a dające się zauważyć w ostatnim czasie przypadki nielegalnych polowań na zwierzynę przybierające formę swoistego safari, są zjawiskami zasługującymi na szczególną reakcję ze strony wszystkich, którym dobro środowiska leśnego jest szczególnie bliskie.

W świetle istniejących rozwiązań prawnych, Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, a w szczególności pracownicy zaliczeni do Służby Leśnej (w tym w sposób specjalny Straż Leśna) stanowią jeden z elementów systemu, przed którym stoi zadanie ochrony podstawowych bogactw przyrodniczych naszego kraju. Działalność Straży Leśnej w tej dziedzinie jest bardzo ważnym elementem.

Rola Straży Leśnej w ograniczaniu występowania czynów przeciwko środowisku w głównej mierze sprowadza się do działań prewencyjnych, a także ukierunkowania rozwoju społeczeństwa poprzez działania edukacyjne.

Szerokie uprawnienia i kompetencje Straży Leśnej w zakresie zwalczania szkodnictwa leśnego, pozwalają realizować zadania przed nią postawione w sposób jak najbardziej skuteczny i efektywny. Współdziałanie z pozostałymi formacjami powołanymi do zwalczania przestępstw i wykroczeń leśnych daje wymierne efekty w postaci spadku ilości notowanych przypadków szkodnictwa leśnego.

Ustawowe ograniczenie możliwości prowadzenia działalności w zakresie zwalczania szkodnictwa leśnego do gruntów będących w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, powoduje konieczność przekazywania spraw do ich prowadzenia Komendom Policji. Jednak wzajemna współpraca pomiędzy formacjami daje gwarancje, że ściganie przestępstw i wykroczeń z tego zakresu będzie przebiegało w sposób jak najbardziej profesjonalny.

Wymiana doświadczeń zawodowych z jednostkami Policji, jak również podpisanie porozumień o współpracy pomiędzy jednostkami organizacyjnymi Lasów Państwowych a komendami Policji, pozwoliła na organizowanie wspólnych działań akcyjnych i prewencyjnych przeprowadzanych na terenach leśnych, co skutkuje większą ilością patroli działających w terenie.

Specyfika przestępstw i wykroczeń leśnych powoduje sytuację, gdzie współpraca pomiędzy Strażą Leśną a pozostałymi organami powołanymi do zwalczania przestępczości, staje się rzeczą naturalną. Wysoki poziom fachowości wśród pracowników Straży Leśnej gwarantuje skuteczność działań podejmowanych w celu ograniczenia przypadków szkodnictwa leśnego na terenie Lasów Państwowych.

Zachowanie dobra narodowego jakim są lasy, w postaci w jakiej obecnie funkcjonują pozwala mieć pewność, że na straży nich stać będzie najbardziej profesjonalny zespół ludzi pełniących zaszczytną funkcję pracowników Służby Leśnej, a wśród nich wyselekcjonowana i wyszkolona formacja, jaką stanowi Straż Leśna.

Projektowane zmiany prawne dotyczące funkcjonowania i działalności Straży Leśnej zawarte w ustawie o lasach wydają się być jak najbardziej wskazane. Należałoby jednak również dokonać zmian w zapisie art. 47 ust. 2 pkt 3 ustawy o lasach dającego uprawnienia strażnikom leśnym do zatrzymywania i dokonywania kontroli środków transportu w sytuacji uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary. Drugim warunkiem dopuszczalności dokonania kontroli jest przebywanie środka transportu

na obszarach leśnych lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Wydaje się być zasadne, aby wyposażać Straż Leśną w uprawnienia do zatrzymywania i dokonywania kontroli środków transportu nie tylko w razie uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zabronionego, lecz również w celu sprawdzenia legalności przewożonego ładunku (drewno, tusza zwierzyny) oraz zgodności transportowanego ładunku z obowiązującą w tym zakresie dokumentacją. Również zapis dotyczący miejsca wykonywania kontroli jest niezbyt fortunnie określony. Bezpośrednie sąsiedztwo obszarów leśnych jest pojęciem bardzo nieprecyzyjnym i mogącym powodować sytuacje konfliktowe.

Analizując dalej zagadnienie wykonywania kontroli ładunku i zatrzymywania środków transportu trzeba odnieść się do zapisów Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30 grudnia 2002 r. w sprawie kontroli ruchu drogowego (Dz. U. z 2003 r., nr 14, poz. 114). Rozporządzenie to stanowi w § 15 ust. 1, iż strażnicy leśni są uprawnieni do kontroli ruchu drogowego na terenach lasów, natomiast w ust. 2 tego paragrafu mówi się, że w ramach wykonywania czynności z zakresu kontroli ruchu drogowego zatrzymać można pojazd, którego kierujący nie stosuje się do obowiązujących na terenie lasów przepisów lub znaków drogowych o zakazie wjazdu, zatrzymywania się lub postoju pojazdu. Z powyższego wynika, że Straż Leśna nie posiada uprawnień do zatrzymania pojazdu przewożącego np. drewno w celu sprawdzenia legalności transportowanego surowca. Może jedynie zatrzymać w lesie pojazd, którego kierujący łamie przepisy dotyczące poruszania się pojazdami silnikowymi na terenach leśnych. W obowiązującym systemie prawnym strażnicy leśni nie mogą zatrzymać pojazdu w celu dokonania kontroli przewożonego drewna na drogach publicznych. Nie jest dopuszczalne również zatrzymanie pojazdu przy użyciu sygnalizacji świetlnej (migające światła w kolorze niebieskim) i dźwiękowej (modulowany ton) z uwagi na brak takowych uprawnień. W tej materii zaliczenie pojazdów Straży Leśnej, jako formacji chroniącej mienie ogólnonarodowe, do pojazdów uprzywilejowanych, dałoby możliwość wykonywania kontroli przewożonego ładunku przez całą dobę i na wszystkich drogach. Oczywiście jest, że dotyczy to transportów przewożących drewno w stanie okrągłym, nieprzerobionym. Szczegóły winny być dopracowane na etapie projektu do zmiany obowiązujących przepisów prawnych. Nicodzownym wydaje się być również ujednoczenie oznakowania samochodów służbowych Straży Leśnej (jednolity w całym kraju koloryt samochodów służbowych, rozmiar i umieszczenie napisów STRAŻ LEŚNA, elementów odblaskowych na samochodzie, ich forma itp.).

Wyposażenie posterunków Straży Leśnej w sprzęt komputerowy wydaje się być rzeczą nie podlegającą dyskusji w dobie XXI wieku. Korzystanie z danych centralnej ewidencji pojazdów przyczynić się może do efektywniejszego wykorzystania czasu pracy strażnika leśnego. Eliminuje zwracanie się o pomoc do instytucji mających dostęp do takich informacji. Również sporządzanie różnego rodzaju sprawozdań i ich przesyłanie drogą elektroniczną może usprawnić funkcjonowanie posterunków. Stworzenie na potrzeby Straży Leśnej systemu informatycznego w dużym stopniu eliminowałoby konieczność prowadzenia dokumentacji w formie tradycyjnej (repertoria, ewidencje, sprawozdawczość).

Obowiązujące wzory umundurowania terenowego Służby Leśnej nie są przystosowane do specyfiki pracy strażników leśnych. Przy projektowaniu umundurowania należy uwzględnić wyposażenie Straży Leśnej w broń i inne środki przymusu bezpośredniego, których prawidłowe rozmieszczenie daje możliwość ich optymalnego wykorzystania w sytuacjach tego wymagających. Bardzo ważne jest umieszczenie na umundurowaniu nie budzących wątpliwości oznakowań formacji LP widocznych również nocą. Materiał użyty do wykonania umundurowania Straży Leśnej powinien odpowiadać warunkom klimatycznym w jakich wykonywane są czynności służbowe. W obecnej chwili najbardziej odpowiednie wydają się być mundury typu wojskowego lub mające zastosowanie w Straży Granicznej. We wzorach umundurowania należy uwzględnić specyfikę pracy w poszczególnych regionach kraju (np. do pełnienia służby na wodzie). Jednolicie umundurowana i wyposażona Straż Leśna to odpowiedni wizerunek i prestiż Lasów Państwowych.

Bardzo ważnym elementem, który powinien znaleźć się projektowanej instrukcji służbowej Straży Leśnej jest określenie szczegółowych zasad szkolenia, tak podstawowego jak i uzupełniającego strażników leśnych. Wyszukanie specjalistyczne określonej grupy strażników leśnych może pozwolić na optymalny dobór kadry do działań w ramach grup interwencyjnych.

Jasne wytyczne dotyczące sporządzania obowiązującej dokumentacji posterunków Straży Leśnej zawarte w instrukcji służbowej pozwolą uniknąć wieloznaczności podczas dokonywanych kontroli działalności posterunków w nadleśnictwach.

Przedstawione w przedmiotowym opracowaniu, projekty zmian w obowiązujących normach prawnych regulujących działalność Straży Leśnej, jak również uwzględnienie proponowanych rozwiązań napływających z terenu, a wynikających z wieloletniej praktyki zawodowej strażników leśnych, przynieść powinno znalezienie najwłaściwszych rozwiązań, zarówno prawnych jak i technicznych, dających możliwość prowadzenia działań prewencyjnych w zakresie zwalczania szkodnictwa leśnego jak również skuteczniejszych przedsięwzięć chroniących mienie ogólnonarodowe w postaci zasobów przyrodniczych a będące w zarządzie Lasów Państwowych.

Wykaz tabel, wykresów, schematów, map i fotografii

Tabele

Numer tabeli	Tytuł tabeli
1	Wartość strat i odszkodowań w latach 1999 – 2003 w zakresie bezprawnego korzystania z lasu
2	Pożary w lasach wszystkich form własności w latach 1996 – 2001
3	Przyczyny powstawania pożarów w Lasach Państwowych w latach 1996 – 2001
4	Pożary lasu w Lasach Państwowych w latach 1996 – 2001 z podziałem na regionalne dyrekcje LP
5	Wartość strat i odszkodowań w latach 1999 – 2003 w zakresie kłusownictwa
6	Wartość strat i odszkodowań w latach 1999 – 2003 w zakresie kradzieży i zniszczenia mienia nadleśnictwa
7	Ilość przypadków i wartość strat z tytułu bezprawnego korzystania z lasów w latach 2000 – 2004
8	Ilość przypadków i wartość strat z tytułu kłusownictwa w latach 2000 – 2004
9	Ilość przypadków i wartość strat z tytułu kradzieży i zniszczenia mienia nadleśnictwa w latach 2000 – 2004
10	Ilość przypadków, wartość strat i masa skradzionego drewna z lasu państwowego w latach 2000 – 2004
11	Bezprawne korzystanie z lasu na terenie Nadleśnictwa Giżycko w latach 1995 – 2005
12	Liczba wykroczeń, za które nakładano grzywny w drodze mandatu karnego lub kierowano wnioski o ukaranie
13	Koła łowieckie działające na terenie Nadleśnictwa Giżycko
14	Przypadki występowania kłusownictwa na terenie Nadleśnictwa Giżycko
15	Kradzież i zniszczenie mienia w Nadleśnictwie Giżycko
16	Ilość zarejestrowanych przypadków kradzieży drewna w Nadleśnictwie Giżycko
17	Kradzież drewna w Nadleśnictwie Giżycko w porównaniu z pozostałymi nadleśnictwami Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku w latach 1995 – 2005
18	Przypadki bezprawnego korzystania z lasu w Regionalnych Dyrekcjach Lasów Państwowych w roku 2004
19	Przypadki kłusownictwa w Regionalnych Dyrekcjach Lasów Państwowych w roku 2004
20	Kradzież i zniszczenie mienia nadleśnictwa w Regionalnych Dyrekcjach Lasów Państwowych w roku 2004
21	Kradzież drewna z lasu państwowego w Regionalnych Dyrekcjach Lasów Państwowych w roku 2004

Wykresy

Numer wykresu	Tytuł wykresu
1	Lesistość Polski wg województw
2	Całkowita powierzchnia leśna kraju
3	Struktura własności lasów w Polsce
4	Udział lasów prywatnych w ogólnej powierzchni leśnej województw
5	Procentowy udział wykroczeń notowanych w Nadleśnictwie Giżycko

Fotografii

Numer fotografii	Tytuł fotografii
1	Narzędzia do zbioru jagód, tzw. grzebień
2	Parkowanie samochodu w miejscu niedozwolonym
3	Wysypisko śmieci w lesie
4	Śmieci w lesie po wypoczynku turystów
5	Nielegalne wydobywanie piasku w lesie
6	Uszkodzone drzewo w lesie
7	Wypas zwierząt na uprawie leśnej
8	Zniszczona sadzonka w wyniku wypasu zwierząt w lesie
9	Puszczanie psa luzem w lesie
10	Podpalony samochód w lesie
11	Wypalanie traw
12	Narzędzia kłusownicze
13	Tusza skłusowanego jelenia będąca z stadium rozkładu
14	Tusza skłusowanego łosia
15	Zniszczony szlaban na drodze leśnej
16	Zniszczone tablice informacyjne
17	Kradzież drewna z lasu państwowego
18	Transport skradzionego drewna
19	Pień pokradzieżowy, spalony dla utrudnienia identyfikacji

Mapy

Numer mapy	Tytuł mapy
1	Położenia RDLP w Białymstoku na tle mapy Polski

Schematy

Numer schematu	Tytuł schematu
1	Struktura organizacyjna Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe

Źródła i literatura przedmiotu

Akty normatywne:

1. Dekret z dnia 5 lipca 1946 roku, o Straży Leśnej (Dz. U. nr 41, poz. 238),
2. Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska Zasobów naturalnych i Leśnictwa z dnia 28 grudnia 1998 roku, w sprawie szczegółowych zasad ochrony i zbioru płodów runa leśnego oraz zasad lokalizowania pasiek na obszarach leśnych (Dz. U. z 1999 r, nr 6, poz. 42 ze zm.),
3. Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 15 września 1992 roku, w sprawie zasad współpracy i współdziałania Lasów Państwowych z Policją (Dz. U. z 1992r, nr 78, poz. 397),
4. Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 marca 2001 roku, w sprawie ewidencji gruntów i budynków (Dz. U. nr 38, poz. 454).
5. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 września 2002 roku, w sprawie zakresu wykroczeń, za które uprawnieni pracownicy Lasów Państwowych, pracownicy parków narodowych oraz strażnicy łowieccy są upoważnieni do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego (Dz. U. nr 174, poz. 1432),
6. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 marca 2005 roku, w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych (Dz. U. z 2005r, nr 45, poz. 433),
7. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 stycznia 2003 roku, w sprawie stanowisk, stopni służbowych oraz zasad wynagradzania w Służbie Leśnej (Dz. U. nr 11, poz. 123),
8. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 marca 2005 roku, w sprawie określenia okresów polowań na zwierzęta łowne (Dz. U. z 2005r, nr 48, poz. 459),
9. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2002 roku, w sprawie przydziału, ewidencjonowania i przechowywania w regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych i w nadleśnictwie broni, amunicji oraz środków przymusu bezpośredniego (Dz. U. nr 134 poz. 1138),
10. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 marca 2005 roku, w sprawie szczegółowych warunków wykonywania polowania i znakowania tusz (Dz. U. z 2005r, nr 61, poz. 548),
11. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 25 czerwca 2005 roku, w sprawie ekwiwalentu za bezprawnie pozyskaną zwierzynę (Dz. U. 2005r, nr 116, poz. 981),

12. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 roku, w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz. U. z 2004 r, nr 220, poz. 2237),
13. Rozporządzenie Rady Ministrów z 17 września 1990 roku, w sprawie określenia przypadków oraz warunków i sposobów użycia przez policjantów środków przymusu bezpośredniego (Dz. U. nr 70 poz. 410 ze zm.),
14. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 1996 roku, w sprawie szczegółowego trybu korzystania przez policjantów z pomocy instytucji państwowych, organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego, jednostek gospodarczych i organizacji społecznych oraz osób (Dz. U. nr 107, poz. 501),
15. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 września 1990 roku, w sprawie trybu legitymowania, zatrzymywania osób, dokonywania kontroli osobistej oraz przeglądania bagaży i sprawdzania ładunku przez policjantów (Dz. U. z 1990r nr 70 poz. 409 ze zm.),
16. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2005 roku, w sprawie szczegółowych warunków i sposobu postępowania przy użyciu broni palnej przez policjantów oraz zasad użycia broni palnej przez oddziały i pododdziały zwarte Policji (Dz. U. 2005r, nr 135, poz. 1132),
17. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2005 roku, w sprawie sposobu postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów (Dz. U. 2005r, nr 141, poz. 1186),
18. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 grudnia 1994 roku, w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe (Dz. U. z 1994r nr 134, poz. 692),
19. Ustawa z dnia 13 października 1995 roku, Prawo łowieckie (Dz. U. z 1995r, nr 147, poz. 713 ze zm.),
20. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku, o ochronie przyrody (Dz. U. z 2004r, nr 92, poz. 880),
21. Ustawa z dnia 17 maja 1989 Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. z 1989r, nr 30, poz. 163 ze zm.),
22. Ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 roku, o rybactwie śródlądowym (Dz. U. z 1985r, nr 21, poz. 91 ze zm.),
23. Ustawa z dnia 19 listopada 1999 roku, Prawo działalności gospodarczej (Dz. U. nr 101, poz. 1178 ze zm.),
24. Ustawa z dnia 20 maja 1971 roku , Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 1971r, nr 12, poz. 114 ze zm.),

25. Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 roku, o organizacji i hodowli zwierząt gospodarskich (Dz. U. z 1997r, nr 123, poz. 774 ze zm.),
26. Ustawa z dnia 21 maja 1999 roku, o broni i amunicji (Dz. U. nr 53 poz. 549 ze zm.),
27. Ustawa z dnia 21 marca 1985 roku, o drogach publicznych (Dz. U. z 1985r, nr 14, poz. 60 ze zm.),
28. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku, o ochronie zwierząt (Dz. U. z 1997r, nr 111, poz. 724 ze zm.),
29. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku, o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. z 1991r, nr 81, poz. 351 ze zm.),
30. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 roku, Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2001r, nr 106, poz. 1148 ze zm.),
31. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 roku, Kodeks pracy (Dz. U. z 1974r, nr 24, poz. 141 ze zm.),
32. Ustawa z dnia 28 września 1991 roku, o lasach (Dz. U. z 1991r, nr 101, poz. 444 ze zm.),
33. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku, Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997r, nr 85, poz. 555 ze zm.),
34. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku, Kodeks karny (Dz. U. z 1997r, nr 88, poz. 553 ze zm.),
35. Ustawa z dnia 7 grudnia 2000 roku, o zmianie ustawy o ochronie przyrody (Dz. U. 2001 nr 3, poz. 21),
36. Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 roku, Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 1997r, nr 98, poz. 602 ze zm.),
37. Zarządzenie Ministra Leśnictwa z dnia 18 września 1952 roku, w sprawie zasad stosowania mandatów karnych przez administrację leśną (Monitor Polski Nr A-86, poz. 1363),
38. Zarządzenie nr 4 Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 stycznia 1952 roku, w sprawie nadania niektórym organom władzy uprawnień do nakładania i ściągania grzywien w drodze mandatu karnego (Monitor Polski Nr A-9, poz. 84),
39. Zarządzenie nr 45 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 28 kwietnia 1999 roku, w sprawie określenia organizacji i zakresu działania posterunków Straży Leśnej w nadleśnictwach i grup interwencyjnych Straży Leśnej w regionalnych dyrekcjach Lasów Państwowych oraz szczegółowych zasad szkolenia strażników leśnych (znak: GO-021-230/99),

40. Zarządzenie nr 45 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 8 lipca 2004 roku, w sprawie szczegółowych zasad posiadania broni przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i sprawowaniu nadzoru nad gospodarką bronią, będącą w dyspozycji Straży Leśnej oraz warunków i sposobu postępowania przy użyciu broni palnej przez Straż Leśną (GS-021-3-1/2004),
41. Zarządzenie nr 58 Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 6 lipca 1973 roku, w sprawie ochrony lasów przed szkodnictwem (Znak: N-3-250/1/73).

Orzecznictwo:

1. II Aka 372/01, Orz. Prok. i Pr. 2002, nr 7-8,
2. Postanowienie SN z 21 maja 1999 roku -V KKN 85/99, OSP 2000/4, poz. 48,
3. Uchwała 7 sędziów SN - Izba Karna z 19 sierpnia 1993r, I KZP 17/93, OSP 1994, nr 3, poz. 52; OSP 1994, nr 5, poz.87; OSNKW 1993, nr 9-10, poz.54; OSA i SN 1994, nr 2, poz. 4, s. 57; „Wokanda” 1993, nr 10, s. 7,
4. Uchwała SN z 20 listopada 1996 – I KZP 30/96, OSPriP 1997, nr 1, poz. 5,
5. Uchwała SN z 21 listopada 2001r, I KZP 26/01, „Wokanda” 2002, nr 6, s. 10 -14,
6. Uchwała SN z 29 sierpnia 1989r, V KZP 17/89, OSP 1990, nr 7, poz. 275; OSNKW 1989, nr 7-12, poz. 51,
7. Uchwały SN z 20 listopada 1996 – I KZP 28/96, OSPriP 1997, nr 1, poz. 4,
8. Wyrok SA w Katowicach z 27 VII 2000r, II Aka 146/00, Orz. Prok. i Pr. 2000, nr3,
9. Wyrok SN z 11 grudnia 1978r, OSNOW 1979, poz. 55,
10. Wyrok SN z 12 kwietnia 1979r, II KR 34/79, OSNPG 1979, nr 11, poz. 163,
11. Wyrok SN z 13 lutego 1984, III KR 272/83, OSNKW 1984, nr 9, poz. 923
12. Wyrok SN z 22 listopada 1994r, OSNKW 1995, nr 1-2, poz. 5,
13. Wyrok SN z 24 czerwca 1993r, III KRn 98/93, OSNKW 1993, nr 9-10, poz.64,
14. Wyrok SN z 27 października 1994r, OSNKW 1-2/1995.

Bibliografia:

1. Adameczyk R. *Dawna szkoła leśna* „Las Polski”, 1/2005,
2. *Analiza szkodnictwa leśnego za 2004 rok*, Generalna Dyrekcja Lasów Państwowych, Warszawa 2005,
3. Bilewicz P. K. *Historia kryminalizacji charciarstwa* „Brać Łowiecka”, 8/2004,
4. Błaszczuk J. *Groźny proceder* „Łowiec Polski”, 1/2006,
5. Bojarski M, Radecki W. *Kompendium dla policjanta*, Wydawnictwo Uniwersytetu

- Wrocławskiego, Wrocław 1996,
6. Bojarski M, Radecki W. *Przestępstwa i wykroczenia leśne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2000,
7. Czujkowska I. *Współczesność i tradycje Straży Leśnej* „Głos Lasu”, 2/2002,
8. Czujkowska I. *Zaproszenie do współpracy* „Las Polski”, 2/2004,
9. Dąbrowska- Kardas M, Kardas P. *Nowa kodyfikacja karna kodeks karny, przestępstwa przeciwko mieniu*, Ministerstwo Sprawiedliwości Departament Kadr i Szkolenia, Warszawa 1998,
10. Gardocki L. *Prawo karne wydanie 4*, C.H. BECK, Warszawa 1999,
11. Gembarzewski P. *W nadl. Radom maleją kradzieże drewna* „Głos Lasu”, 1/1997,
12. Gizak D. *Bezpańskie śmieci* „Las Polski”, 23/2000,
13. Gizak D. *Strażnik, jak wilk* „Las Polski”, 22/2001,
14. Górski P. *Historia polskiego gospodarstwa leśnego (3)* „Las Polski”, 21/2004,
15. Grajewski J, Paprzycki L. K, Płachta M. *Kodeks postępowania karnego, komentarz tom I*, Zakamycze 2003,
16. Grzegorzczak T. *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, komentarz*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2003,
17. Jastrzębski L, E. Stankiewicz E. *Ochrona lasów przed szkodnictwem*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1972,
18. Kasprzyk S. *Osiemnastowieczne instrukcje leśne* „Las Polski”, 2/2001,
19. Kotowski W. *Kodeks Wykroczeń Komentarz*, Zakamycze 2004,
20. Kowalik T. *Rzeka odpadów zalewa lasy* „Las Polski”, 17/2002,
21. Kulikowski J. S. *Leśni mordercy* „Łowiec Polski”, 6/2004,
22. Kwieciński M. *Nowe zaproszenie do współpracy* „Las Polski”, 1/2005,
23. *Lasy w Polsce*, Centrum Informacyjne LP, Warszawa 2000,
24. Lewiński J. *Czynności wyjaśniające w sprawach o wykroczenia* „Las Polski”, 6/2002,
25. Lewiński J. *Nakładanie grzywny w drodze mandatu karnego* „Las Polski”, 19/2000,
26. Lewiński J. *Sprawy o wykroczenie w postępowaniu sądowym* „Las Polski”, 4/2001,
27. Lewiński J. *Wykroczenie leśne czy przestępstwo?* „Las Polski”, 18/2000,
28. Ligocki M. *Leśna Policja* „Las Polski”, 2/2000,
29. Łukasik Ł. *Różnie na akcji może się zdarzyć...* „Las Polski”, 10/2005,
30. *Mała Encyklopedia Leśna, wydanie drugie zmienione*, PWN, Warszawa 1991,
31. Marek A. *Prawo karne, 3 wydanie*, C.H. Beck Warszawa 2001,

32. Marek A., *Kodeks Karny-komentarz 2 wydanie*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2005,
33. Niemiec P. *Strażnicy lasu* „Las Polski”, 22/2001,
34. Nowak Z. *Bezprawne korzystanie z lasu* „Głos Lasu”, 11/1998,
35. Nowak Z. *Kobiety w Straży Leśnej* „Głos Lasu”, 3/1998,
36. Nowak Z. *Niebezpieczna służba* „Głos Lasu”, 6/1996,
37. Nowak Z. *Rok intensywnej pracy w ochronie Lasów Państwowych przed szkodnictwem* „Głos Lasu”, 1/1996,
38. Nowak Z. *Służbowe psy* „Głos Lasu”, 3/1997,
39. Nowak Z. *Szkodnictwo leśne* „Głos Lasu”, 6/1997,
40. Nowak Z. *Szkodnictwo leśne. Poradnik dla Służby Leśnej w tym dla Straży Leśnej, oraz dla innych przyrodniczych służb ochronnych*, Oficyna Edytorska „Wydawnictwo Świat” Warszawa 2003,
41. Nowak Z. *Szkolenia Strażników Leśnych w warunkach górskich* „Głos Lasu” 10/1997,
42. Nowak Z. *Wyposażenie Straży Leśnej (2)* „Głos Lasu”, 3/1999,
43. Nowakowski A. *Biblioteczka leśniczego, zeszyt 101, znowelizowana Ustawa o lasach – komentarz* Wydawnictwo Świat, Warszawa 1999,
44. Półtorak-Kądziołko A. *Prawa i obowiązki właścicieli lasów* „Las Polski”, 3/2002,
45. Radecki W. *Prawo łowieckie – komentarz*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2005,
46. Radecki W. *Ustawa o lasach – komentarz*, Wydawnictwo Difin Warszawa 2004,
47. *Raport o stanie lasów w Polsce 2004*, Centrum Informacyjne LP, Warszawa 2005,
48. Remuszko M. *Policja nie bagatelizuje* „Brac Łowiecka”, 1/ 2006,
49. Skrabski B. *Krwawe ślady klusownictwa* „Głos Lasu”, 5/1996,
50. Sowa A. *Żniwa w lesie* „Angora”, 1/2004,
51. Śliwiński S. *Straż Leśna to nie zło konieczne* „Las Polski”, 1/2005,
52. Święcicki Z. *Przeciwdziałanie szkodnictwu* „Głos Lasu”, 9/1998,
53. Teer M. *Bagażniki bez dna* „Brac Łowiecka”, 1/2006,
54. Teer M. *Czyja Straż Leśna?* „Las Polski”, 2/2004,
55. Teer M. *Osądźmy sami - co na to prokurator* „Las Polski”, 17/2000,
56. Teer M. *Osądźmy sami* „Las Polski”, 15-16/2000,
57. Teer M. *Sędzia kryje klusowników!* „Brac Łowiecka”, 3/2006,
58. Teer M. *Zaskakujący rozkład* „Brac Łowiecka”, 1/2006,
59. Tokarski J. *Słownik wyrazów obcych*, PWN, Warszawa 1980,
60. Trzebiatowski Z. *Prasa o klusownictwie* „Głos Lasu”, 8/2002,
61. Wojciechowski J. *Kodek karny, komentarz, orzecznictwo*, Wydawnictwo

LIBRATA, Warszawa 1998,

62. Zamostny B. *Požary na terenach leśnych w roku 2000* „Las Polski”, 6/2001,
63. Zygmunt T. *Straż Leśna zgłasza swoje postulaty* „Las Polski”, 6/1999.

Notatki prasowe:

1. *55-lecie Straży Leśnej* „Przegląd Leśniczy”, 10/2001,
2. *Analiza szkodnictwa leśnego w latach 1999-2003* „Las Polski”, 18/2004,
3. *Leśne plagi* „Głos Lasu”, 7/1995,
4. *Nietypowe klusownictwo* „Łowiec Polski”, 3/2006,
5. *Statystyka pożarów lasu w Polsce* „Głos Lasu”, 6/2001,
6. *Strażnik leśny-odpowiedź na zaproszenie do współpracy* „Las Polski”, 22/2004,
7. *Walka ze szkodnictwem leśnym* „Głos Lasu”, 4/2000,
8. *Znaczenie obronne lasów* „Głos Lasu”, 10/1996.